

GOSPEL ROK MATTHEW

Fare Gospel rok Matthew e be weliy fare thin ni bfel' ni murung'agen Jesus ni ir fare Tabiyul. U daken Jesus e tay Got nga tagil' e tin ni micheg ngak girdi'en ko bin Kakrom e M'ag. Re Thin Ni Bfel' ney e fan ngak e girdi' nu fayleng ni polo', ma gathi kemus ni fan ngak e girdi' nu Israel, ni yad fapi girdi' ni i par Jesus u fithik'rad, ya ni gargeleg u Israel.

Som'on ko Gospel rok Matthew e bay riy murung'agen Jesus nni gargeleg, ma migid e bay riy murung'agen e tawfe ntay ngak Jesus nge murung'agen mo'onyan' ni i guy rogon ni nge denen Jesus. Ma aram e ku bay riy rogon e machib ni i tay Jesus u Galile ma be golnag e pi'in nib m'ar u rom. Ma migid riy e bay murung'agen e milekag rok Jesus u Galile nga Jerusalem, nge pin'en ni buch ko bin tomur e wik ko par rok Jesus u fayleng, nge murung'agen nni kuruthnag nge fos ko yam' ni tay.

Re Gospel rok Matthew ney e be dag ni Jesus e ir fare Sensey nib th'abi fel', ni bay mat'wun ni be weliy fan e Motochiel rok Got, ma be fil murung'agen e gagiyege rok Got ngak e girdi'.

(1) Yu guruy ni 5–7 e bay riy murung'agen e machib ni tay Jesus u daken e burey, ni aram e be fil ngak e pi'in kar manged girdi'en e gagiyege rok Got rogon e wok ni bfel' nib m'agan' Got ngay, nge tin nthingar rrin'ed, nge tin nra fel' rogorad riy, nge gin ni yad be sor ngay ni aram e

yafos ndariy n'umngin nap'an. (2) Guruy ni 10 e bay riy murung'agen Jesus ni be fil ngak fa ragag nge l'agruw i gachalpen urngin e tin ni bay fan ko maruwel rorad. (3) Guruy ni 13 e bay riy e fanathin ni murung'agen e gagiyeg rok Got. (4) Guruy ni 18 e be weliy rogon nma ngongol e pi'in kar manged gachalpen Jesus. (5) Guruy ni 24–25 e be weliy murung'agen e tin tomur e rran ko re fayleng ney nge wub ni bay tay Kristus.

Tin ni bay riy

Gargel ntay ngak Jesus nge fithingan e pi ga' rok ni tabab rok Abraham 1:1—2:23

Machib nge tawfe ni i tay John nma tawfe 3:1–12

Tawfe ntay ngak Jesus, nge mo'onyan' ni i guy rogon ni nge denen Jesus 3:13—4:11

Jesus ni be machib ma be ayuweg e girdi' nu Galile 4:12—18:35

U Galile nga Jerusalem 19:1—20:34

Bin tomur e wik ni immoy Jesus u Jerusalem nge pi binaw nib chugur ngay (21:1—27:66)

Fos ko yam' ni tay Jesus nge rogon ni i m'ug u fithik' girdi'en 28:1–20

Babyoren e pi ga' rok Jesus Kristus

(Luke 3:23–38)

¹ Ireray babyoren e pi ga' rok Jesus Kristus, ni be' ni owchen David, me David e be' ni owchen Abraham.

² I Abraham e chitamngin Isak; me Isak e chitamngin Jakob; me Jakob e chitamngin Judah nge pi walagen Judah. ³ Judah e chitamngin Perez nge Zerah (ma chitiningrow e Tamar); Perez e chitamngin Hezron; me Hezron e chitamngin Ram; ⁴ me

Ram e chitamngin Amminadab; me Amminadab e chitamngin Nahshon; me Nahshon e chitamngin Salmon; ⁵ me Salmon e chitamngin Boas (me Rahab e chitiningin); me Boas e chitamngin Obed (me Ruth e chitiningin); me Obed e chitamngin Jesse; ⁶ me Jesse e chitamngin David ni Pilung.

Me David e chitamngin Solomon (ni chitiningin e leengin Uriah); ⁷ Solomon e chitamngin Rehoboam; me Rehoboam e chitamngin Abijah; me Abijah e chitamngin Asa; ⁸ me Asa e chitamngin Jehoshafat; me Jehoshafat e chitamngin Joram; me Joram e chitamngin Uzziah; ⁹ me Uzziah e chitamngin Jotham; me Jotham e chitamngin Ahaz; me Ahaz e chitamngin Hezekiah; ¹⁰ me Hezekiah e chitamngin Manasseh; me Manasseh e chitamngin Amon; me Amon e chitamngin Josiah; ¹¹ me Josiah e chitamngin Jekoniah nge pi walagen Jekoniah, ko fa ngiyal'nem ni fa'an nni fek piyu Israel nga Babylon.

¹² Ma nga tomuren ni kan fek piyu Israel nga Babylon me Jekoniah e chitamngin Sealtiel; me Sealtiel e chitamngin Zerubbabel; ¹³ me Zerubbabel e chitamngin Abiud; me Abiud e chitamngin Eliakim; me Eliakim e chitamngin Azor; ¹⁴ me Azor e chitamngin Zadok; me Zadok e chitamngin Akim; me Akim e chitamngin Eliud; ¹⁵ me Eliud e chitamngin Eleazar; me Eleazar e chitamngin Matthan; me Matthan e chitamngin Jakob; ¹⁶ me Jakob e chitamngin Josef, me Josef pumo'on rok Maria, mi Maria e chitiningin Jesus ni yibe pining Messiah ngak.

¹⁷ Ere ragag nge aningeg e mfen ko ba' ni

matam, ni chitamangiy nge pifakay ni pumo'on ni mus rok Abraham nge yib i mada' ngak David, ma ragag nge aningeg rok David nge yib i mada' ko ngiyal' nni fek e girdi' riy nga Babylon, ma ragag nge aningeg ko ngiyal'nem nge yib i mada' ko ngiyal' nni gargeleg fare Messiah riy.

*Jesus Kristus nni gargeleg
(Luke 2:1–7)*

¹⁸ Ba'aray rogon nni gargeleg Jesus Kristus. I Maria ni chitiningin Jesus e nduwgiliy ni ngi i par ma yow ra mabgol Josef ba ngiyal', machane dawor ra mabgolgow me pir'eg Maria rok nike diyen u gelngin fare Kan Nthothup. ¹⁹ Me Josef ni ir e nge mang figirngin e be' ni gubin ngiyal' mma rin' e tin nib mat'aw; ere dabun ni nge kirebnag thin Maria nga fithik' e girdi', ma aram me finey ni ngar weargow ni dabi nang be'. ²⁰ Ma nap'an ni ka be learnag ni aram rogon, me mol me m'ug ba engel rok Somol ngak u malik'ay me ga'ar ngak, "Josef, ni gur owchen e ganong rok David, dab mu tamdag ni ngam fek Maria nge mang le'engim. Ya gelngin fare Kan Nthothup e ke yib ngak Maria ke diyen. ²¹ Ya bayi gargeleg bochi pagel ma ngam tunguy fithingan ni Jesus — ya bayi ayuweg girdi'en nge chuwegrad ko denen ni yad be ngongliy nge thapegrad ngak Got."

²² Urngin e pin'ey ni yodoroy ni fan e nge yib i m'ug nib riyul' e tin ni yog Somol u l'ugun e profet ni ga'ar, ²³ "Fare pin ndawori nang e pumo'on e bayi diyen nge gargeleg bochi pagel, ma bay ni pining Immanuel ngak" (ni fan e re ngachal nem e, "Bay Got rodad").

²⁴ Ma fa'ani od Josef me rin' fa tin keyog fare engel rok Somol ngak ni nge rin', ma aram me leengiy Maria. ²⁵ Machane me falnag Josef ir rok Maria nge yan i mada' ko ngiyal' ni gargeleg Maria fare tir riy. Me tunguy Josef ngachalen fare tir ni Jesus.

2

Pi'in nrabad ko ngek ni ngar guyed Jesus

¹ I Jesus e ni gargeleg u lan e binaw nu Bethlehem, ni bay u lan e nug nu Judea, ko ngiyal' ni Herod e pilung. De n'uw nap'an ni kan gargeleg Jesus me yib boch e girdi' u ngek nga Jerusalem, ni girdi' ni manang murung'agen e t'uf, miyad fith ni be lungurad, ² "Bu uw fare tir ni kan gargeleg ni ir e nge mang pilung rok piyu Israel? Ya kug guyed t'ufan ko ngiyal' ni m'ug u lan e ngek, me ere kugbad ni nggu siro'gad ngak." ³ Ma fa'ani rung'ag Herod ni Pilung ni aram rogon me rus, ma ku errogon urngin e girdi' nu Jerusalem. ⁴ Me ulunguy Herod urngin e pi tolang ko prist nge pi tamchib ko Motochiel nge fithrad ni ga'ar, "U uw e yira gargeleg fare Messiah riy?" ⁵ Miyad fulweg ngak ni lungurad, "U lan e binaw nu Bethlehem, ni bay u lan yu Judea. Ba'aray e tin ni yoloy e profet ni ga'ar:

⁶ I gur e binaw nu Bethlehem, ni ga bay u lan e nug nu Judah,
 gathi gur e th'abi sobut' u fithik' e pi binaw ni pilung u lan yu Judah;
 ya gur e bay yib be' rom ni ir e nge gagiyegnag e girdi',

ni ir e nge pow'iy e girdi' rog ni yu Israel.' ”

⁷ Me pining Herod fapi girdi' nrabad ko ngek ni ngar guyed Jesus ngar mu'ulunggad ngak nde nang be', me fithrad Herod ko re ngiyal' i n'en ni m'ug fare t'uf u lanelang. ⁸ Me l'oegrad ni ngranod nga Bethlehem me ga'ar ngorad, “Marod ngam fal'eged i gayiy e re tir nem, ma fa'an gimed ra pir'eg mi gimed guy rogon nggu nang, nge yag ni ku gu wan gu siro' boch ngak.” ⁹ Ma aram miyad yan, ma nap'an ni ka yad be yan miyad guy fare t'uf ni ka fare t'uf nra guyed u lan e ngek — me ere i m'on rorad nge yan i taw nga puluwon fa gin'em ni bay fare tir riy, me tal. ¹⁰ Ma ngiyal' nra guyed e re t'uf nem e rib gel e felfelan' ni yib ngorad! ¹¹ Miyad chuw nga naun miyad guy fachi tir ni bay rok Maria ni chitiningin. Miyad ragbug ngar siro'gad ngak; miyad bing e tutuw rorad miyad tow'athnag ko gol, nge *frankincense*, nge *myrrh*.

¹² Me yog Got ngorad u malik'ay ndab kur sulod ngak Herod; ma aram miyad sul nga taferad u yugub pa' e kanawo'.

Mil ntay nga Egypt

¹³ Nap'an ni kar chuwgad me m'ug ba engel rok Somol ngak Josef u malik'ay ni be ga'ar ngak, “Mu od, mfek fare tir nge chitiningin ngam milnagrow nga Egypt, ma ga par u rom nge mada' ko ngiyal' ni bay gog ngom ni ngam chuw u rom. Ya bayi gay Herod e re tir nir ni nge li' ngem'.”

¹⁴ Me sak'iy Josef, nge fek fare tir nge chitiningin, nge yan ni kab neap' nga Egypt, ¹⁵ ni aram e gin ni par riy nge mada' ko ngiyal' ni yim' Herod.

Ren'ey e nrin' ni aram rogon ni fan e nge yib i m'ug nib riyul' e pin'en ni yog Somol u l'ugun fare profet ni ga'ar, "Kug pining Fakag u Egypt."

Bitir nli'rad ngarm'ad

¹⁶ Ma fa'ani nang Herod ni fa pi'in nrabad u ngek e kar ban niked, me ri damumuw. Me pi' e thin ni ngan li' ngem' urngin e bitir ni pumo'on u lan yu Bethlehem nge yungi n'en ni bay u to'oben yu Bethlehem, ni bitir ni l'agruw e duw yangren nga but' — nike yan i puluweg ko fa ngiyal' ni ba'aram ni m'ug fare t'uf riy ni bod rogon ni weliy fa pi'in nrabad u ngek ngak.

¹⁷ Ma aram me yib i m'ug nib riyul' e tin ni yog Jeremiah ni profet ni ga'ar:

¹⁸ "Kan rung'ag ba lam u Ramah, ni laman e dololoy' nge meyor nib gel. I Rachel e be yornag pifak, be yor ndabiyag i fal'eg laniyan', ya go' karm'ad."

¹⁹ Fa'ani yim' Herod, me m'ug ba engel rok Somol ngak Josef u malik'ay u Egypt, ²⁰ me ga'ar, "Mu od, ngam fek fare tir nge chitiningin, ngam sulod ko nam nu Israel, ya fa pi'in ur guyed rogon ni ngar li'ed e re tir nir ngem' e karm'ad."

²¹ Ma aram me sak'iy Josef, me fek fare tir nge chitiningin, ngar sulod ko nam nu Israel.

²² Ma nap'an ni rung'ag nike yan Arkelaus ko liw rok Herod ni chitamngin ni ir e kemang pilung nu Judea, me tamdag Josef ni nge par u rom. Minog ngak u malik'ay e tin nge rin', ma aram me yan ko nug nu Galile, ²³ me yan i toy e naun rok ngalan bbinaw nike lunguy yu Nazareth. Me rin' ni aram

rogon ni fan e nge yib i m'ug nib riyul' e n'en ni yog e pi profet ni lungurad, "Bay nog ni be' u Nazareth."

3

*Machib ni tay John ni ma tawfe
(Mark 1:1–8; Luke 3:1–18; John 1:19–28)*

¹ Ngiyal' nem e yib John nma tawfe me tabab ko machib u daken e ted u Judea, ² ni be ga'ar, "Mpi'ed keru'med ko denen ni gimed be rin', ya gagiyeg nu tharmiy e ke chugur!" ³ I John e ireram fa'anem ni weliy Isaiiah ni profet murung'agen ni fa'ani ga'ar: "Be tolul be' u daken e ted ni be ga'ar:

'Mu fal'eged rogon kanawo'en Somol,
mu yal'uweged e kanawo' ni ngeb riy!' "

⁴ Mad rok John e ni ngongliy nga bunu'en e kamel; ma ke leed nga keru' e gamanman; ma ggan rok e asman'ing nge *honey* ni be pir'eg u fithik' e pan. ⁵ Me ere i yib e girdi' ngak u Jerusalem, ngu lan e nug nu Judea ni polo', ngu ga'ngin e binaw ni bay u ruw raba' e lul' ni Jordan. ⁶ Miyad weliy e denen rorad me tawfe nagraad John u lan e lul' ni Jordan.

⁷ Ma fa'ani guy John e Farise nge Sadduse ni pire' ni karbad ngak ni nge tawfe nagraad, me ga'ar ngorad, "Gimed e pi porchoyog nir — mini' e keyog ngomed nrayag ni ngam thaygad ko damumu-w rok Got ni bayi taw? ⁸ Mu rin'ed e ngongol ni ir e nge dag ni kam piliyeged pangimed. ⁹ Dab mfineyed nrayag ni nge yib e tawey romed ni bochan e be lungumed, I Abraham e chitamangidad. Ya nggog ngomed ni Got e rayag ni nge fek e

pi malang ney nge ngongliy ngar manged e pi'in owchen Abraham! ¹⁰ Ya tow e kan fal'eg rogon ke par ni nge th'ab e gek'iy u lik'ngin; gubin kaen e gek'iy nder yib wom'ngin ni bfel' e yira th'ab nga but' nga nin' nga mit e nifiy. ¹¹ I gag e gu be tawfe nagmed ko ran ni nge dag ni kam kolgad ngan'med kam pi'ed keru'med ko denen ni gimed be rin'; ma en ni bayi yib u tomureg e bayi tawfe nagmed ko fare Kan Nthothup nge nifiy. I ir e ri ka ba ga' ngog; nri gub sobut' ndab gu bung ni ngu'ug feke sus rok. ¹² Ma bay talin e maruwel rok ni nge chuweg urngin fitiyru' i wom'ngin e woldug ni *grain*; me kunukunuy limngun ni yima ngongliy e flowa riy nge tay nga naun rok, me urfiy fapi fitiyru' u fithik' ba nifiy ni dabi math bi'id!"

Tawfe ntay ngak Jesus

(Mark 1:9–11; Luke 3:21–22)

¹³ Ngiyal'nem me yan Jesus u Galile nga Jordan, me yib ngak John ni ngan tawfenag. ¹⁴ Machane me guy John rogon ni nge thiliyeg e leam rok Jesus. Me ga'ar John ngak, "Susun e gur e ngam tawfe nige, ma biney e gur e ka mub ngog ni nggu tawfe nigem!"

¹⁵ Me fulweg Jesus ngak John ni ga'ar, "Ngad rin'ew e chiney ni aray rogon. Ya ireray kanawo'en ni gadow ra rin' ma aram e kad rin'ew urngin e tin ni be finey Got." Ma aram me fel' u wan' John.

¹⁶ Ma nap'an ni yugni tawfenag Jesus, me yib u fithik' e ran nga talang. Me mab e tharmiy ngak, me guy fare Kan Thothup rok Got ni be yib u lang i yib nga but' ni bod ba bulogol me yib i par nga

daken. ¹⁷ Me non ba lam u tharmiy ni ga'ar, "Ireray Fakag nib t'uf rog ni kari felan'ug ngak."

4

*Jesus ni yib e mo'onyan' i guy rogon ni nge denen
(Mark 1:12-13; Luke 4:1-13)*

¹ Me pow'iy fare Kan ni Thothup Jesus nga daken e ted ni fan e nge yib e mo'onyan' i guy rogon e n'en nra rin' me denen Jesus. ² Ma fa'ani par ni aningeg i ragag e rran nge neap' nde abich, me yib e bilig ngak. ³ Me yib e mo'onyan' i ga'ar ngak, "Fa'anra Fak Got gur, me ere mu non ko pi malang ney nge ngal' ni flowa." ⁴ Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Fare babyor nib thothup e be ga'ar, 'Girdi' e gathi go'o flowa era ikay me par nib fos, ya urngin bug e thin ni yib u langan Got e ra taye girdi' nib fos ni dabi yim'." "

⁵ Me fek fare mo'onyan' Jesus ngalan fare binaw nib thothup, nge yan i tay nga daken e gin'en nth'abi tolang ko fare Tempel, ⁶ me ga'ar ngak, "Fa'anra Fak Got gur, ma ga og nga but'; ya be ga'ar e babyor nib thothup, 'Ra yog Got ngak e pi engel rok e n'en ni ngar rin'ed ngom;

ma bay ra feked gur i yan nga but',
ni dabi maad'ad em ko malang.' "

⁷ Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Machane ki yog e babyor nib thothup ni ga'ar, 'Ri dab mu sikengnag Somol ni Got rom.' "

⁸ Me ere fek fare mo'onyan' Jesus nga daken bburey nrib tolang nge dag urngin e nam nu fayleng nge fel'ngin ngak. ⁹ Me ga'ar fare

mo'onyan' ngak, "Fa'an ga ra ragbug nga but' ngam tayfag mu gu pi' e pin'ey ni urngin ngom."

¹⁰ Me fulweg Jesus ngak ni ga'ar, "Satan, mman ngam chuw! Ya babyor nib thothup e be ga'ar, Mu tay fan Somol ni Got rom ma yigo ir e ngam pigpig ngak!"

¹¹ Ma aram me pag fare mo'onyan' Jesus; me yib e pi engel ngarbad ra pigpiggad ngak.

Jesus ni tabab ko maruwel rok u Galile
(Mark 1:14–15; Luke 4:14–15)

¹² Fa'ani rung'ag Jesus ni kanin' John nga kalbus, me yan nga Galile. ¹³ Ma de par u Nazareth, machane me yan i par nga Kapernaum, nib binaw ni bay u to'oben e lipath nu Galile, ni bay u lan e nug nu Zebulun nge Naftali. ¹⁴ I yodorom ni fan e nge yib i m'ug nib riyul' e tin ni yog Isaiah ni profet ni ga'ar:

¹⁵ "Nug nu Zebulun, nge nug nu Naftali,
nib migid ko lipath, u baraba' e Jordan,
Galile rok e pi'in gathi yad piyu Israel!

¹⁶ Girdi' ni yad be par u fithik' e lumor
bay ra guyed ba tamilang ni ba ga'!
Nga daken e pi'in be par u fithik' e lumor ko nam
ni yam',
e ke puf e woch u ba tamilang nib ga!"

¹⁷ Aram e re ngiyal' ni tabab Jesus ko machib ni be ga'ar, "Mpi'ed keru'med ko denen ni gimed be rin'! Ya gagiyeg nu tharmiy e ke chugur!"

Jesus ni pining aningeg ni' ni girdi'en e fita'
(Mark 1:16–20; Luke 5:1–11)

¹⁸ Nap'an ni be yan Jesus u to'oben e lipath nu Galile, me guy l'agruw i walag ni yow ma fita',

ni Simon (nike lunguy e Peter) nge walagen ni Andrew, ni yow be fita' ko nug u lan e lipath. ¹⁹ Me ga'ar Jesus ngorow, "Mu unew ngog, mu gu fil ngomew rogon i yagnag e girdi'." ²⁰ Kachingiyal' nem miyow digey e nug rorow ngar unew ngak.

²¹ Me yan miki guy l'agruw i walag ni pumo'on ni aram James nge John, ni Zebede e chitaman-girow, ni yow bay u bowoch ni yad e chitaman-girow i Zebede, ni yow be fal'eg rogon e nug rorad ni ngan fita' ngay. Me piningrow Jesus; ²² ma kachingiyal' nem miyow digey fare bowoch nge chitamangirow ngar unew ngak Jesus.

*Jesus ni i fil e thin rok Got ngak e girdi', ma be machib, ma be golnag e girdi' ko liliy
(Luke 6:17-19)*

²³ Me yan Jesus nga gubin yang u Galile, ni be machibnag u lan tafen e mu'ulung rorad e Thin Ni Bfel' ni murung'agen e gagiyeg rok Got, ma be golnag e girdi' u urngin mit e liliy nge m'ar. ²⁴ Me wear murung'agen u daken e nam nu Syria ni ga'ngin, ma aram mi i fek e girdi' i yib ngak urngin e pi'in bay e liliy rorad ni gubin mit, nge pi'in kar gafgowgad u urngin mit e gafgow; ni girdi' nike ying e mo'onyan' ngorad, nge girdi' ni bay e m'ar rorad ni *epilepsy*, nge pi'in ndariy gelngin bang u dowrad, ma yigo' gol nagraad Jesus ko liliy ni yad gubin. ²⁵ Ma pire' ni pire' e girdi' ni yad be lek, nrabad u Galile, ngu lan fare gi nug ni Ragag e Binaw fithingan, ngu Jerusalem, ngu Judea, ngu lan fa gi binaw ni bay u ba'nem e lul' ni Jordan.

5

Machib ni tay Jesus u daken e burey

¹ Me guy Jesus fapi girdi' ni aram urngirad me yan nga daken e burey, me yan i par nga daken. Me mu'ulung pi gachalpen nga to'oben, ² ma aram me tabab i machib nagrad ni be ga'ar:

*Bin riyul' e felfelan'**(Luke 6:20–23)*

- ³ “Nge felan' e pi'in kar pir'eged u lanin'rad ni kar gafgowgad ndabisiy ni nge yag Got ngorad, ya gagiye nu tharmiy e ke thap ngorad!
- ⁴ “Nge felan' e pi'in be kireban'rad, ya ra fal'eg Got lanin'rad!
- ⁵ “Nge felan' e pi'in nib sobut'an'rad, ya rayag ngorad e tin nike micheg Got nra pi'!
- ⁶ “Nge felan' e pi'in karm'ad ngan'rad ni tin ba m'agan' Got ngay nib mat'aw e nge rin' e girdi', ya Got e ra chum'er nagrad ko tin urfineyed!
- ⁷ “Nge felan' e pi'in yad ma runguy e girdi', ya ra runguyrad Got!
- ⁸ “Nge felan' e pi'in nib machalbog lanin'rad, ya yad ra guy Got!
- ⁹ “Nge felan' e pi'in yad ma guyrogon ni nge aw e gapas u thilin e girdi', ya ra yog Got ni yad pifak!
- ¹⁰ “Nge felan' e pi'in yibe gafgow nagrad ni bochan e yad be rin' e tin nib m'agan' Got ngay, ya gagyeg nu tharmiy e ke thap ngorad!
- ¹¹ “Ngam felan'gad ko ngiyal' nra yog e girdi' e thin nib tagan ngomed miyad ngongliy e tin nib kireb ngomed ma yad be tunguy urngin mit e thin

nib kireb nib togopluw ngomed ni bochan e gimed girdi'eg. ¹² Ngari felan'med, ya bay labgen ni ba ga' ni fan ngomed ni kan tay u tharmiy. Ya ireray rogon e gafgow ni i tay e girdi' ngak e pi profet ni yad ba kakrom ngomed.”

Sol nge tamilang

(Mark 9:50; Luke 14:34–35)

¹³ “Gimed bod e sol ni fan ngak urngin e girdi' nu fayleng. Machane fa'anra chuw e buday ko sol, ma dakuriy kanawo'en me yag nni ngongliy ngki sul nge buday bayay. Dakuriy fan; ma aram min n'ag nga daken e but' ngi i yan e girdi' u daken.

¹⁴ “Gimed bod e tamilang ngak e girdi' nu fayleng ni polo'. Bbinaw ni kan toy nga daken bburey nib tolang e dabiyag ni nge mith. ¹⁵ Dariy be' nra tay e nify ko magal me tay nga tan baraba' i ban'en; ya ra tay nga tagil' e magal, ko gin nrayag ni nge gal' urngin e girdi' ni yad bay u lan e naun. ¹⁶ Ere ku er rogomed ni nge gal ra'emed u p'eowchen e girdi', ya ngar guyed e tin ni bfel' ni gimed be rin' miyad yog e sorok ngak e Chitamangimed ni bay u tharmiy.

Machib ni murung'agen fare Motochiyel

¹⁷ “Dab mu leam niged ni ku gub ni nggu thang e Motochiyel rok Moses nge pin'en ni i machibnag e pi profet ngak e girdi'. Gathi ku gub ni nggu thang e pin'ey, machane ku gub ya nge yib i m'ug e bin riyul' i fan. ¹⁸ Mu ted ngan'med e re bugithin ney! N'umngin nap'an ni ka be par e tharmiy nge fayleng e dariy bochiyang u reb e yol ara bochiyang ko Motochiyel nra nn'ag — ya fin ra

taw nga tomuren urngin ban'en.* ¹⁹ Aram fan ni en nra th'ab e gin nth'abi achig ko fapi motochiyel, me fil ngak e girdi' ni ngar rin' ed ni bod ir, e ra par ni ir e th'abi sobut' u lan gil'ilungun e tharmiy. Machane en nra fol ko Motochiyel rok Got, me fil ngak e girdi' ni ngar rin' ed ni bod ir, e ra ga' u lan e gagiyeg nu tharmiy. ²⁰ Ere gu be yog ngomed nrayag ni ngam marod ko gagiyeg nu tharmiy ni kemus ni fa'anra kab gel e yul'yul' romed, rok e pi'in tamchib ko Motochiyel nge pi Farise u rogon ni gimed be rin' e tin nib m'agan' Got ngay ni nge rin' e girdi'.

Machib u murung'agen e damumuw

²¹ “Kam rung'aged ni kanog ko girdi' kakrom nike lunguy ngorad, Dab mu thanged e pogofan rok be'; en nra thang e pogofan rok be' e yira fek i yan nga p'eowchen e en nma puf oloboch. ²² Machane gu be yog ngomed e chiney, ni en nra damumuw† ngak be' ni walagen e yira fek i yan nga p'eowchen e en nma puf oloboch; ma en nra ga'ar ngak walagen, 'Gur e dariy ban'en ni gab fel' ngay!' e yira fek ngalan e sobol ko mu'ulung; ma en nra ga'ar ngak walagen, 'Dariy fam i gur e re balyang nir!' e rayag ni nge yan nga fithik' e nifiy ni dabi math bi'id. ²³ Ere fa'anra mman ni ngam pi' e n'en ni ngampi' ngak Got u altar me yib ngan'um ni bay ban'en nib togopluw u wan' walagem ngom, ²⁴ ma ga pag e n'en ni ngam pi' ngak Got u mit e altar ma ga yan ni kachingiyal'

* **5:18** tomuren urngin ban'en; ara gubin e tin nni machibnag e ra m'ug nib riyul'. † **5:22** en nra damumuw; boch e babyor e bay riy ni en ni damumuw ni dariy tapgin.

nem ngam fal'eg thilmew walagem; ma aram e fin mu sul ngam pi' e n'en ni ngam pi' ngak Got.

²⁵ “Fa'anra egnigem be' nge fekem nga tafen e puf oloboch ma ga fal'eg e thin ngak ko ngiyal' ni kabay e tayim riy, ndawor mu tawgow nga tafen e puf oloboch; ya gimew ra taw ngaram me pi'em ngak e en nma puf oloboch, me pi'em e en nma puf oloboch ngak e polis, min tiyem nga kalbus.

²⁶ Nggog ngomed ni ireram e gin ni bay mpar riy nge yan i mada' ko ngiyal' ni kam thang e bin th'abi tomur e row u urngin e salpiy ni kanog ni ngam pi'.

Machib ni murung'agen l'agruw ni' ni yow be par ni gathi yow mabgol

²⁷ “Kam rung'aged nike lunguy, Dab mpirew be' ni gathi mabgol rom. ²⁸ Machane nggog ngomed e chiney, ni en nra sap ngak be' ni bpin me finey ni manga yugu ra pirew, e ke kireb e rok, ni fan e kar pirew u fithik' i laniyan'. ²⁹ Ere fa'anra waliyem e ba' ni mat'aw i owchem ngam denen, ma ga luf ngam n'ag! Ya kabfel' ni nge mul bangi dowam ko bin ni nga nin' dowam ni polo' nga fithik' e nifiy ni dabi math bi'id. ³⁰ Fa'anra waliyem e ba' ni mat'aw i pa'am ngam denen, ma ga th'ab ngam n'ag! Ya kabfel' nra mul baraba' i pa'am ko bin ni nge yan dowam ni polo' nga fithik' e nifiy ni dabi math bi'id.

Machib ni murung'agen e mabgol nike wear (Matthew 19:9; Mark 10:11–12; Luke 16:18)

³¹ “Ma ku bay nike lunguy, ‘En nra chuweg leengin e thangri yoloy bangi babyoren e machuw nge pi' ngak fare pin.’ ³² Machane chiney e nggog

ngomed, ni fa'anra chuweg be' leengin ni gathi ban'en nike par fare pin nge be', ma aram e ba kireb e rok fare mo'on, ni bochan e ir e ke waliy fare pin kar pirew yugu reb e pumo'on ara ke un ko mabgol bayay ni aram e ke th'ab e motochiyel; ma re mo'on nra leengiy e re pin nem e ku aram rogon ir nike th'ab e motochiyel, ya kar pirew yugu reb e bpin ni gathi mabgol rok.

Machib ni murung'agen e thin ni yima micheg u mit Got

³³ “Ma ku errogon ni kam rung'aged ni kanog ngak e girdi' kakrom ni lunguy, Dab mu thiliyeg e tin ni kamog ni bay mu rin', ya ngam rin' e tin ni kamog ngak be' u p'eowchen Somol ni bay mu rin'. ³⁴ Machane be lungug ngomed e chiney: dab mmicheged ngak be' u p'eowchen Got e tin ni kamog ned ngak fa'anem ni bay mu rin'ed; ma dab mmicheged ban'en nga fithingan e tharmiy, ya tagil' Got eram; ³⁵ ara fayleng, ya ir e ma gifeg Got e rifrif u ay ngay; ara Jerusalem, ya binaw rok fare Pilung ni ir e th'abi tolang. ³⁶ Mus nga lolugem ndab mmicheg ngay, ya dabiyaq rom ni ngam pingeg ta'ab gaf i piy riy nge manna' fe rungdu'. ³⁷ Kemus ni nge lungum 'Errogon' fa reb e nge lungum 'Dangay' — ma fa'anra yugu ban'en e ngamog ma aram e yib rok Fa'anem nib Kireb.

Machib ni murung'agen taban e kireb ni yima fulweg

(Luke 6:29–30)

³⁸ “Kam rung'aged nike lunguy, 'Puluwon baraba' i owchey e baraba' i owchey, ma puluwon reb e nguwol e reb e nguwol.' ³⁹ Machane nggog

ngomed e chiney ni nge lungug, Dab mu fulweged taban e kireb ngak e en nike rin' e kireb ngomed. Fa'anra batnag be' e ba' ni mat'aw i linglingim, ma ga pag ngki batnag e ba' ni gilay' i linglingim. ⁴⁰ Ma fa'anra fekem be' nga tafen e puf oloboch ni nge egnigem ni bochan e nge fanay kenggin e mad rom, ma ga pag ngki fek e thal ni wuru' e mad rom. ⁴¹ Ma fa'anra gelnag reb e salthaw nu reb e nam ni bay ko nam rom ir ngom ni ngam fek e chugum rok nta'reb e mayel, ma ga fek u l'agruw e mayel. ⁴² Fa'anra ning be' ban'en ngom, ma ga pi' ngak; fa'anra ba'adag be' ni nge fek ban'en rom nge maruwel ngay nge mu' miki fulweg ngom, ma ga pi' ngak.

Nge t'ufu wun'uy e pi to'ogor
(*Luke 6:27–28, 32–36*)

⁴³ “Kam rung'aged ni kanog nike lunguy, ‘Nge t'uf rom e pi tafager rom, ma ga fanenikay e pi to'ogor rom.’ ⁴⁴ Machane chiney e nggog ngomed ni nge lungug, Nge t'uf romed e pi to'ogor romed, mpi'ed e meybil rok e pi'in yad be ngongliy e kireb ngomed, ⁴⁵ ya nge yag ni mmanged pifak e Chitamangimed ni bay u tharmiy. Ya be mateg ram'en e yal' rok nga daken e girdi' nib tagan nge girdi' ni bfel' nta'reb rogon, ma be pi' e n'uw ngak e pi'in yad be rin' e tin nib mat'aw nge pi'in yad be rin' e tin nib kireb. ⁴⁶ Ere mang ni gimed be finey nra fulweg Got labgen ngomed ni fa'anra kemus ni pi'in gimed ba t'uf rorad e yad ba t'uf romed? Ya mus ngak e pi'in yad ma kunuy e tax ma ireyer e n'en ni yad ma rin'! ⁴⁷ Fa'anra kemus ni pi tafager romed e ngu'um nonod ngorad, ma

gur kam rin'ed ban'en ni yugu ba thil ko tin ni kayi ma rin'? Mus ngak e pi'in yad ma meybil ngak yugu boch e kan ma ku ireyer e pin'en ni yad ma rin'! ⁴⁸ Ere thingar mpired ni gimed ba yal'uw — ni bod e Chitamangimed ni bay u tharmiy nib yal'uw!

6

Machib ni murung'agen e ayuw ngak e pi'in gafgow

¹ “Mu guyed rogomed ni nge dab mu ngongliyed e ngongol ni bfel' u fithik' e girdi' ni fan e nge guy e girdi' e n'en ni gimed be rin'. Fa'anra um rin'ed e pin'ey u fithik' e girdi' ni yo'or ma dariy puluwon nra yib riy ngomed rok e Chitamangimed nu tharmiy.

² “Ere fa'an ga ra pi' ban'en ngak be' nike gafgow ndabisiy ni nge yag ngak, ma dab mu guy rogon ni ngar ni guy, ni bod nma rin' e pi'in nma madag girdi' u lan e pi tafen e mu'ulung ngu daken e kanawo'. Yad ma rin' ni bochan e nge yog e girdi' e sorok ngorad. Dab mpaged talin, ni aram e kem'ay i pi' puluwon ngorad ni polo'. ³ Ere fa'anra mu ayuweg be' u ban'en ndabisiy ni nge yag ngak, ma ngam rin' ni ngam guy rogon ni mus ngak e en nth'abi fel' e thin romew ma dabi nang murung'agen, ⁴ machane ban'en ni go' gimew e gimew manang. Ma Chitamam ni be guy e n'en ni kam rin' nde nang e girdi', e bay pi' puluwon ngom!

Jesus ni fil ngak pi gachalpen rogon ni ngu'un meybil

(Luke 11:2–4)

⁵ “Ma fa’an gimed ra meybil, ma dab mu boded e pi’in yad ma madag girdi’, ni yad ba’adag ni ngar sak’iygad ngar meybilgad u lan e pi tafen e mu’ulung nge yungi n’en ni madardar ko kanawo’ ni bochan e nge gubin e girdi’ me guyrad. Dab mpaged talin, ni aram e kem’ay i pi’ puluwon ngorad ni polo!’ ⁶ Machane fa’an ga ra meybil, ma ga yan nga senggil rom ngam ning e mab, ma ga meybil ko Chitamam ni be’ ndanir guy. Ma Chitamam ni be guy e n’en ni kam rin’ nde nang e girdi’ e bayi pi’ puluwon ngom.

⁷ “Fa’anra mmeymbilgad ma dab um sulod u daken ta’ab bugithin ni pire’ yay ni bod nma rin’ e pi’in yad ma meybil ngak yugu boch e kan, ni yad be finey ni yira rung’ag e tin ni yad be yog ni bochan e ba n’uw e meybil ni yad be pi’. ⁸ Dab mboded yad; ya Got ni Chitamangimed e manang e n’en nthingari yag ngomed u m’on ndawor mu ninged ngak. ⁹ Ba’aray rogon ni ngam meybilgad ni nge lungumed:

‘Chitamangimad ni ga bay u tharmiy:

Ngan tay fan fithingam nib thothup,

¹⁰ ma ga par ni gur e ga be gagiyeg nagmad,
min rin’ e tin nib m’agan’um ngay u roy u but’
ni bod ni yibe rin’ u tharmiy.

¹¹ Mpi’ ngomad e daba’ e ggan ni nge yag ngo-
mad.*

¹² Ma ga n’ag fan u wun’um e kireb romad,

---

* **6:11** yag ngomad; ara daba’, ara gabul.

ni bod ni kug n'iged fan u wun'mad e kireb nike rin' boch e girdi' ngomad.

¹³ Dab mfekmad i yan ko sikeng nib mo'maw', machane ngam ayuwegmad rok Fa'anem nib Kireb.'†

¹⁴ “Ya fa'anra mu n'iged fan u wun'mad e kireb nike rin' boch e girdi' ngomed, ma ku erregon e Chitamangimed nu tharmiy nra n'ag fan u wan' e kireb ni kam rin'ed. ¹⁵ Machane fa'anra dab mu n'iged fan u wun'mad e kireb nike rin' boch e girdi' ngomed, ma ku erregon e Chitamangimed nu tharmiy ndabiyag ni nge n'ag fan u wan' e kireb ni kam rin'ed.

Jesus ni fil ngak pi gachalpen rogon ni ngan page abich

¹⁶ “Ma fa'anra mpired ni kam paged e abich, ma dab mu kireb niked owchemed ni bod nma rin' e pi'in yad ma madag girdi' ni yad ma yan ni kar owchen i biliggad ni bochan e ngari nang urngin e girdi' ni kar paged e abich. Dab mpaged talin, ni aram e kem'ay i pi' puluwon ngorad ni polo'.

¹⁷ Fa'anra mpag e abich, ma ga luknag owchem ma ga rawey lolugem, ¹⁸ nge dabi nang e girdi' ni ga be par ni kam pag e abich — ma kemus ni Chitamam ndab ni guy e manang. Ma Chitamam ni be guy e n'en ni kam rin' nde nang e girdi' e bayi pi' puluwon ngom.

*Fla'ab ni bay u tharmiy
(Luke 12:33–34)*

---

† **6:13** Boch e babyor e kan uneg e gin ba'aray ngay Ya gagyag rom, nge gelngim, nge fanam malup'lup' e dariy n'umngin nap'an. Amen.

19 “Dab mu ulunguyed e fla’ab u roy u fayleng, ya ra kirebnag e ngal nge t’ay mra yib e moro’ro’ nga naun nge iring. 20 Machane ngam ulunguyed e fla’ab romed u tharmiy, ya dabi kirebnag e ngal nge t’ay, ma dabi yib e moro’ro’ nga naun nge iring. 21 Ya lanin’med e gubin ngiyal’ ni bay i par ko gin ni bay e fla’ab romed riy.

Tamilang ko dowef

(Luke 11:34–36)

22 “Lan owchey e bod rogon ba magal ni fan nga dowdad: fa’anra bfel’ lan owchem, ma dowam ni polo’ e ba sug ko tamilang; 23 machane fa’anra ba tagan lan owchem, ma aram e dowam ni palo’ e basug ko lumor. Ere fa’anra tamilang u fithik’ i dowam e lumor, me’ere rib ga’ e lumor riy!

Got nge chugum

(Luke 16:13; 12:22–31)

24 “Dariy be’ nrayag ni nge mang sib rok l’agruw i masta: ya ra fanenikay bagayow me t’uf bagayow rok; ya ra yul’yul’ ngak bagayow me darifannag bagayow. Dabiyag ni ngam manged tapigpig rok Got ma kigimed e tapigpig rok e salpiy.

25 “Ireray fan ni be lungug ngomed: dabi magafan’med ko ggan nge garbod ni nge yag ngomed ni fan e ngam pired ni gimed ba fos, fa mad ni fan nga dowmed. Gathi ka ba ga’ fan e pogofan ko ggan? Ma gathi ka ba ga’ fan e dowef ko mad ni yibe yin’? 26 A mu guyed e arche’ ni yad be chachangeg: darir yunged awochngin e woldug, fa ra kunuyed e woldug nike el ngar ted nga naun; ma Chitamangimed nu tharmiy e be ayuwegrad!

Gathi ka ba ga' famed ngak e arche'? ²⁷ Mini' e aromed nrayag ni ku ra mun in e rran ngak[‡] ko biney e tamilang ni fa'anra i magafan' ngay?

²⁸ "Ma mang ni nge magafan' med ko mad ni nga mon'ed? A mu guyed rogon ni be tugul e floras u fithik' e pan: darir maruwelgad ara ur ngongliyed e mad ni fan ngorad. ²⁹ Machane nggog ngomed, ni mus ngak Solomon, ni aram feni yo'or ban'en rok, ma da immoy e mad rok ni bod feni fel' ya'an reb e pi floras nem. ³⁰ I Got e ir e be pi' e mad ko pan — ni pan ni bay u roy e daba', me gabul ma dakuriy, ya kan urfiy u lan e stof. Ere gathi bmuduwgil nra pi' Got e mad ngomed? Rib achig e pagan' romed ngak Got! ³¹ "Ere dabi magafan' be' nge ga'ar: 'U uw e bay yib e ggan rog riy? ara n'en ni nggu garbod ngay? ara mad ni nggon'?" ³² (Ireray e pin'en ni gubin ngiyal' ma be nameg e pi'in yugu boch e kan e yad be meybil ngorad.) Chitamangimed ni bay u tharmiy e manang ni pin'ey ni urngin e dabisiy ni nge yag ngomed. ³³ Ere ngam m'oneged u wun'med e gagiyeg rok Got nge tin nib m'agan' ngay ni ngam rin'ed, ma arame urngin e pin'ey nra pi' ngomed. ³⁴ Ere dabi magafan' med nga rogomed gabul; ya ba gaman e tin gabul e magafan'. Dariy fan ni ngku ni puthuy boch e magafan' ko magafan' ni be fek e yu rran i yib.

7

Turguy e kireb nga daken e girdi'
(*Luke 6:37–38, 41–42*)

[‡] **6:27** ku ra mun in e rran ngak; ara ki ilal nge n'uw boch'uw.

¹ “Dab mu turguyed e kireb nga daken e girdi’, nge dabi turguy Got e kireb nga dakenmed — ² ya Got e ra turguy e kireb nga dakenmed nrogon nim turguyed e kireb nga daken e girdi’, nge gelngin nge tomalngin nim turguyed. ³ Ere mangfan ni ga be sap nga ba tabyu’ ni bay u lan mit walagem, ma damur tiyan’um nga ba ley i gek’iy ni bay u lan owchem? ⁴ Ere ra di’in me lungum ngak walagem, Mu son, nggu chuweg e re tabyu’ ni be’er u lan owchem, ma bay ba ley i gek’iy u lan owchem? ⁵ Gur e cha’ ni ga be dake moding nigem! Som’on e ngam chuweg fare ley i gek’iy u lan owchem, nge mu’ ma aram me yag ni mu guy ban’en ngam chuweg fare tabyu’ u lan mit walagem.

⁶ “Dab mpi’ed ban’en nib thothup ngak e pilis ya kemus ni yad ra cheal ngar k’aded gimed; dab mon’ed e churuwo’ romed nni fek u lan l’ugun e yar nga p’ewchen e babiy, ya kemus ni yad ra yot’yot’.

*Mu ning, mu Gay, mu tugtuguy
(Luke 11:9–13)*

⁷ “Mu ninged, me yag ngomed; mu gayed mi gimed pir’eg; mu tugtuguyed e mab, min bing e mab ngomed. ⁸ Ya urngin e pi’in yad ra ning e ra yag ngorad, ma en nra gay e ra pir’eg, ma mab e yira bing ngak e en nra tugtuguy. ⁹ Rayag ni nge pi’ bigimed e pi matam ba malang ngak fak ni fa’anra ning fak e ggan ngak? ¹⁰ Ara pi’ ba porchoyog ngak ni fa’anra ning e nig ngak? ¹¹ Yugu ireyer fanmed kireb, ma gimed manang rogon ni ngam pi’ed e tin ni bfel’ ban’en ngak pifakmed. Ere

Chitamangimed ni bay u tharmiy e rira pi' e tin ni bfel' ban'en ngak e pi'in yad ra ning ngak!

¹² “Ere mu rin'ed ngak e girdi' e tin ni gimed ba'adag ni ngar rin'ed ngomed; ireray fan fapi Motochiyel rok Moses nge tin i fil e pi profet ngak e girdi'.

Fare garog nib wen'in
(Luke 13:24)

¹³ “Marod ko bin nib wen'in e garog, ya ba ga' langan e garog ko nifiy, ma kanawo' ni yan ngay e bmom, ma bo'or e girdi' ni be yan u daken. ¹⁴ Ma garog ko yafos e ba wen'in, ma kanawo' ni yan ngay e bmo'maw', ma ba lich e girdi' ni be pir'eg.

Ba ke gek'iy nge wom'ngin
(Luke 6:43–44)

¹⁵ “Mu ayuwgad ko profet nde riyul'; ya bay rabad ngomed ni yad bod e saf u wuru' i dowrad, machane u fithik' i lanin'rad e ri yad bod e wolf nma k'ad. ¹⁶ Gimed ra nangrad ko ngongol rorad. Ya nochi ke gek'iy ni bay rachangalen e der k'uf ni *grape*, ma pan nib makenken e der k'uf ni *fig*. ¹⁷ Ba ke gek'iy ni bfel' rogon e ra k'uf ma bfel' wom'ngin, ma ba kaen nde fel' rogon e ra k'uf ma ba kireb wom'ngin. ¹⁸ Ba ke gek'iy ni bfel' rogon e dabiyaq ni nge yib wom'ngin nib kireb, ma ba kaen nde fel' rogon e dabiyaq ni nge yib wom'ngin ni bfel'. ¹⁹ Re ke gek'iy ni dabi yib wom'ngin ni bfel' e yira th'ab nga nin' nga mit e nifiy. ²⁰ Ere gimed ra nang e profet ni go' bogi ban'en u rogon e ngongol rorad.

Ri da gu nangmed
(Luke 13:25–27)

²¹ “Gathi gubin e girdi’ nma piningeg nma lungurad ‘Somol, Somol,’ e yad ra yan nga gil’ilungun Got u tharmiy, ya kemus ni pi’in yad ma yan nga laniyan’ e Chitamag nu tharmiy. ²² Mra yan i taw ko Chirofen Nem ma bo’or e girdi’ e ra ga’ar ngog, ‘Somol, Somol! U daken fithingam e ug weliyed e thin rok Got riy ngak e girdi’, ma fithingam e ug tulufed bo’or e mo’onyan’ ngay, ma fithingam e ug ngongliyed bo’or e maang’ang ngay!’ ²³ Ma aram e bayi lungug ngorad, ‘Ri da gu nangmed. Mu chuwgad rog, gimed e pi’in gimed ba kireb!’

L’agruw i tadimow naun
(Luke 6:47–49)

²⁴ “Ere gubin e girdi’ ni rung’ag e pi thin rog ney miyad fol riy e yad bod be’ nib gonop ni toy e naun rok nge daken e war. ²⁵ Me aw e n’uw nge sugubur e lul’ nge yib nga daken e binaw, me yib e nifeng nib gel i aw ko fare naun. Ma de puth, ya kan toy nga daken e war.

²⁶ “Urngin e pi’in yad ra rung’ag e pi thin rog ney ma der folgad riy e yad bod be’ nib balyang ni toy e naun rok nga daken e yan’. ²⁷ Me aw e n’uw, nge sugubur e lul’ nge yib nga daken e binaw, me yib e nifeng nib gel i aw ko fare naun me puth. Nrib ga’ lingan ni puth!”

Gelngin e thin rok Jesus

²⁸ Fa’ani yog Jesus e pin’ey nge mu’, me gin fapi girdi’ ni aram urngirad ngarogon e machib nike tay. ²⁹ Ya gathi bod e tamchib rorad ko Motochiyel; ya i machib ni bay gelngin e thin rok.

8

*Jesus ni golnag be' nib mo'on**(Mark 1:40–45; Luke 5:12–16)*

¹ Me yib Jesus u daken fare burey nga but', me yib e girdi' ni pire' ngar uned ngak. ² Me yib be' nib daraw ngak, ngeb i ragbug u p'ewchen nga but', me ga'ar, "Somol, fa'anra mm'agan'um ngay, mrayag rom ni ngam be'ech nigegeg."*

³ Me k'iyag Jesus pa' nge math ngak. Me fulweg ni ga'ar, "Bm'agan'ug ngay, aram e ngam be'ech!" Kachingiyal' nem me chuw e daraw rok. ⁴ Ma aram me ga'ar Jesus ngak, "Dabmog murung'agen e n'en ni kug rin' ngom ku be', machane mman ndab mu tal u bang ngam man mu taw ngak e prist nge guy ko kabay e daraw rom fa dakuriy, ma ga pi' fare maligach ni fa'ani yog Moses, ni ir e nge mang mich rom ngak urngin e girdi' ndakuriy e daraw rom e chiney."

*Jesus ni golnag ba tapigpig rok ba salthaw nu Roma nib tolang**(Luke 7:1–10)*

⁵ Nap'an ni yan Jesus ngalan yu Kapernaum me yib be' ngak nreb e tolang ko salthaw nu Roma ngeb i wenig ngak ni nge ayuweg ni ga'ar, ⁶ "Tapigpig rog e bm'ar ni bay u bet u tabinaw rog ndabkiyag ni nge mithmith ma kari gafgow."

⁷ Me ga'ar Jesus, "Bay gu wan gu chuweg e m'ar rok."

⁸ Me fulweg fare tolang ko salthaw ni ga'ar, "Dariy rogog ngabang ni nga mub nga naun rog."

---

* **8:2** NGAM BE'ECH NIGEG: Re m'ar ni daraw ney e ra bay rok be' ma ke alit ko yalen rorad.

Ere yugu mog ni nge chuw e m'ar rok e tapigpig rog nge gol. ⁹Ya ku errogon gag ni bay boch i pilungen e salthaw nga dakenag, ma bay boch e salthaw nga tanginag; ra lungug ko biney, 'Mman!' me yan; mra lungug ko binem, 'Moy!' me yib; mra lungug ko sib rog, 'Mu rin' e biney!' me rin'."

¹⁰Ri gin Jesus ko re bugithin ney ni rung'ag, me ga'ar ko fapi girdi' ni yad be un ngak, "Nggog ngomed, ndawor gguy be' u Israel nrib mich Got u wan' ni bod gelngin nib mich Got u wan' e cha'ney.

¹¹Mu ted fanmediyan ko re bugithin ney! Bo'or e girdi' ni bay rabad u lan e ngek ngu lan e ngal ngar uned ngak Abraham, nge Isak, nge Jakob ko par nga tebel ko gin nsuwon Got u tharmiy. ¹²Ma pi'in nsusun e ngar pired ko gin nsuwon Got e bay nin'rad nga wuru' e gin nsuwon Got nga fithik' e lumor, ko gin ni bay ur yorgad riy ma be chachafin nguwelrad." ¹³Me ga'ar Jesus ngak fa en ni ir reb e tolang ko salthaw, "Mu sul nga tabinaw rom, ya rogon nike michan'um e aram rogon ni bay nrin' ni fan ngom." Ma fare tapigpig rok fa'anem ni reb e tolang ko salthaw e ka lan e re awa nem e gol riy.

Jesus ni Chuweg e Liliy Rok Bo'or e Girdi'
(Mark 1:29–34; Luke 4:38–41)

¹⁴Me yan Jesus nga tafen Peter, me guy e en ni chitiningin leengin Peter u bet nib m'ar nib gel e gowel u daken. ¹⁵Me math Jesus nga pa'; me chuw e gowel u daken, me suwon ngalang me tabab i ayuweg Jesus ko tin ni nge yag ngak.

¹⁶Ma fa'ani neap', min fek i yib ngak Jesus e girdi' ni pire' nike ying e mo'onyan' ngorad. Me tuluf Jesus fapi mo'onyan' nga ta'ab bugithin

ngar chuwigad rok fa pi'in kar yinggad ngorad, me golnag urngin e pi'in yad bm'ar. ¹⁷ I rin' e ren'ey ni fan e nge yib i m'ug nib riyul' e tin ni yog Isaiah ni profet ni ga'ar, "I ir e fek e m'ar rodad me fek e liliy rodad nge chuweg."

*Pi'in nsusun e ngar manged pi gachalpen Jesus
(Luke 9:57–62)*

¹⁸ Me guy Jesus e girdi' ni aram urngirad ni kar mu'ulunggad ngak me yog ngak pi gachalpen ni nga ni yan nga baraba' fare lipath. ¹⁹ Me yib be' ni tamchib ko Motochiyel ngak, me ga'ar, "Tamchib, kug fal'eg rogog ni nggu un ngom ko yungi n'en ni ngam man ngay."

²⁰ Me fulweg Jesus ngak ni ga'ar, "Gamanman ni fox e bay e low ni taferad, ma arche' e bay taferad ni kar toyed, machane en ni Fak e Girdi' e dariy bang ni nge pag ir riy nga but' nge toffan."

²¹ Ma be' ni ir reb i gachalpen e ga'ar ngak Jesus, "Somol mu son, nga'ag wan gu k'eyag e chitamag."

²² Me fulweg Jesus ngak ni ga'ar, "Mu lekeg, mpag e pi'in yad ba yam' ngar k'eyged e yam' rorad."

*Jesus ni mocha'nag e nifeng nib gel
(Mark 4:35–41; Luke 8:22–25)*

²³ Me af Jesus nga bowoch, me un pi gachalpen ngak ngranod. ²⁴ Me yib e nifeng nrib gel nib tomgin, mi i t'ar e n'ew ngalan fare bowoch. Machane be mol Jesus. ²⁵ Me yan pi gachalpen ngak ngar puged, me lungurad ngak, "Somol, mu guy rogon ngad fosgad! Ya ere ngad m'ad!"

²⁶ Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Mang ni kari mu rusgad? Rib achig e michan' romed ngak Got!" Me

sak'iy ngalang nge non ko nifeng nge n'ew, me ri mocha'.

²⁷ Mi yigo'o gin fa pi'inem ngak me lungurad, "Ba mang girdi' e cha'ney? Ya mus ko nifeng nge n'ew ma be fol rok!"

Jesus ni golnag l'agruw ni' ni keying e mo'onyan' ni pire' ngorow

(Mark 5:1-20; Luke 8:26-39)

²⁸ Me yib Jesus ko nug nu Gadara, ni bay u ba'nem fare lipath, me yib l'agruw i mo'on ngak nra bow u fithik' bogi yiy ni yima chibgiliy e yam' riy. Gali cha'nem e ke ying e mo'onyan' ngorow, ma ri yow ba damumuw nrayag ni ngar kalgow ngak be', ni aram fan ndariy be' nrayag rok ni nge yan u daken e re pa' i kanawo' nem. ²⁹ Ka chingiyal' nem miyow tolul ni be lungurow, "Fak Got, mang e kam finey ni ngam rin' ngomow? Ka mub ni ngam gechig nagmow u m'on ko ngiyal' ni bay ni gechig nagmow riy?"

³⁰ Ma bay ba ran' i babiy ni yad be abich ndar mal'afgad. ³¹ Me wenig fapi mo'onyan' ngak Jesus ni be lungurad, "Fa'anra ngam tulufmad nggu chuvgad u fithik' e gali cha'ney, me ere mol'ogmad nggu warod gu yinggad ngak e re ran' i babiy nem."

³² Me ga'ar Jesus ngorad, "Mmarod," ma aram miyad chuwngranod ra chuvgad nga fithik' fapi babiy. Me mil fare ran' i babiy ngranod ra mulgad u taban bangi war ngalan fare lipath ngar limochgad.

³³ Me ere mil fa picha' ni ur gafaliyed fapi babiy ngranod ngalan binaw, miyad weliy urngin e tin

kar guyed nge n'en ke rin' fa gali mo'on ni ying e mo'onyan' ngorow. ³⁴ Ma aram e gubin e girdi' ko re binaw nem nranod nga wuru' e binaw ni ngar mada'gad Jesus; ma fa'anra guyed miyad wenig ngak ni nge chuw ko nug rorad.

9

Jesus ni chuweg e mugutgut rok be' (Mark 2:1–12; Luke 5:17–26)

¹ Me af Jesus ngalan e bowoch nge th'ab e lipath nga baraba', nge sul ko birok' e binaw.* ² Me fek boch e girdi' be' nike mugutgut i yib ngak, ni kan moleg nga daken e wormel. Me guy Jesus gelngin e michan' rorad ngak Got, me ga'ar ngak fa'anem nib mugutgut, "Fakag, mpagan'um! Ke m'ayfan e denen rom."

³ Me ga'ar boch e tamchib ko Motochiyel u lanin'rad, "Cha'ney e be non nib togopluw ngak Got!"

⁴ Me nang Jesus e n'en ni yad be leamnag me ga'ar ngorad, "Mang ni gimed be leamnag e pin'en ni be'er nib kireb ni gimed be leamnag?" ⁵ Gur mmom ni nge lunguy, 'Ke m'ayfan e denen rom,' fa nge lunguy, 'Mu sak'iy ngam man?' ⁶ Ere nggu dag ngomed ni en ni Fak e Girdi' e bay gelngin u fayleng ni nge n'ag fan e denen." Ma aram me ga'ar ngak fa'anem nib mugutgut, "Mu sak'iy, ngam fek e wormel rom, ngam man nga tafnam!"

⁷ Me sak'iy fare mo'on nge yan nga tabinaw rok. ⁸ Ma fa'ani guy e girdi' ni aram rogon, miyad

---

* **9:1 BIROK' E BINAW:** Kapernaum (mu guy 4:13).

tamdag, miyad yog e sorok ngak Got ni bochan e ke pi' gelngin ni aram rogon ngak e girdi'.

Jesus ni pining Matthew

(Mark 2:13–17; Luke 5:27–32)

⁹ Me chuw Jesus u rom, ma nap'an ni be yan me guy be' nib takunuy e tax, ni Matthew fithingan, nike par nga but' u lan e ofis rok. Me ga'ar Jesus ngak, "Mu lekeg."

Me sak'iy Matthew nge lek Jesus.

¹⁰ Ma nap'an ni be abich Jesus u naun ku Matthew,† ma bo'or e pi'in yad ma kunuy e tax nge pi'in ndabun e girdi' nu lan binaw dakenrad nrabad ngar uned ngak Jesus nge pi gachalpen ko abich u tebal. ¹¹ Me guy boch e pi Farise ni aram rogon me lungurad ngak pi gachalpen Jesus, "Mangfan ni be un e tamchib romed ngak e pi'in yad ma kunuy e tax nge pi'in ndabun e girdi' nu lan binaw dakenrad ko abich?"

¹² Me rung'ag Jesus e n'en ni yad be yog me fulweg ni ga'ar, "Pi'in yad ba gol e dariyfan e togta ngorad, ya kemus ni pi'in yad bm'ar e bay fan e togta ngorad. ¹³ Marod ngam guyed fan e re bugithin ni ba'aray u lan e babyor nib thothup ni ga'ar, 'Dabug ni ngan pi' e gamanman ni maligach ngog, ya t'ufeg e gub adag. Ya gathi ku gub ni nggu pining e pi'in yad ba yal'uw, ya ku gub ni nggu pining e pi'in ba thiyar ndabun e girdi' nu lan binaw dakenrad."

N'en nni fith u murung'agen e par ni kani pag e abich

(Mark 2:18–22; Luke 5:33–39)

---

† **9:10** u naun ku Matthew; ara u naun (ku Jesus).

14 Me yib pi gachalpen John nma tawfe ngak Jesus, miyad fith ngak ni lungurad, “Mangfan ni gamad nge pi Farise e yig gamad be pag e abich, ma der un pi gachalpem i pag e abich?”

15 Me fulweg Jesus ni ga’ar, “Gimed be finey ni pi’in kan piningrad ni ngarbad ko madnom ko mabgol e ngar pired nib kireban’rad ni n’umngin i nap’an ni bay rorad fare mo’on ni ir e ngan ngongliy e mabgol rok? Bmuduwigil ni danga! Machane bay ba ngiyal’ ni bayi taw ngay ni bay ni fek fare mo’on ni ir e nge mabgol ngan chuweg rorad, ma aram e bay ur paged e abich.

16 “Dariy be’ nra fek bangi mad ni kab be’ech nge thufeg nga ba mad nike kaday; ya fa gi mad nib be’ech e ra girengiy ir me mogchoth rok fare mad ni kanip’ nga daken, nge ngongliy reb e chabol ni ka ba ga’ boch. 17 Ma ku errogen ndariy be’ nma ngal’uweg e wayin nib be’ech ngalan e tutuw ni keru’ e gamanman ntafen e wayin nike kaday. Ya ra rin’ ni aram rogon, me pil fapi tutuw ni keru’ e gamanman, nge map’ e wayin riy nga but’ me kireb fapi tutuw ni keru’ e gamanman. Ere n’en ni ngan rin’ e ngan ngal’uweg e wayin nib be’ech ngalan e tutuw nib be’ech ni keru’ e gamanman, ma aram e l’agruw nra par ni bfel’ rogon.”

Fachi pin ni fak be’ nib tolang nge fare pin ni math nga wuru’ e mad rok Jesus

(Mark 5:21–43; Luke 8:40–56)

18 Nap’an ni be yog Jesus e re bugithin ney ngorad, me yib be’ ngak, nib tolang ko Jew, ngeb i ragbug nga but’ u p’eowchen Jesus, me ga’ar, “Ka

fini aw e fan rok bochi pin ni fakag; ere mu'un ngog ngam tay pa'am nga daken nge fos."

¹⁹ Me sak'iy Jesus me un ngak fa'anem, me un pi gachalpen ngak.

²⁰ Me yib be' ni bpin u keru' Jesus meb i math nga taban e mad rok u but', re pin nem e nga ragag nge l'agruw e duw ni be par nib m'ar nib molul.

²¹ Me ga'ar e re pin nem u lanian', "Yugu ra gu math nga wuru' e mad rok ma ke muturug ni ngug gol."

²² Me cheal Jesus u luwan me guy fare pin, me ga'ar Jesus ngak, "Fakag, mpagan'um. Ya michan' rom ngak Got e ke gol nigem." Ka chingiyal' nem me gol fare pin.

²³ Ma aram me yan Jesus ngalan e naun rok fa'anem nib tolang. Ma fa'ani guy girdi'en e musik ni fan ko mo'od nge gum'eyag, nge girdi' nike mada' lamrad ngalang, ²⁴ me ga'ar Jesus ngorad, "Marod nga wean ni gimed gubin! Ya chi pin nir e gathi ke yim' — ya be mol!" Ma aram miyad moningnag ni yad gubin. ²⁵ Ma yugu nap'an nnog ngak fapi girdi' ngranod nga wean, me yan Jesus ngalan e senggil rok fachi pin me kol pa', me suwon. ²⁶ Ma aram me wear thin e ren'ey u gubin yang u daken e gi nug nem.

Jesus ni golnag l'agruw i malmit

²⁷ Me chuw Jesus u rom, ma nap'an ni be yan me yib l'agruw ni' ni yow bmalmit, ni yow be lek. Me lungurow ni yow be tolul, "Mu runguymow, i gur Fak David!"

28 Ma fa'ani chuw Jesus nga naun, me yib fa gali mo'on ni yow bmalmit ngak, me fithrow ni ga'ar, "Mmich u wun'mew nrayag ni gu gol nagmew?"

Miyow fulweg ngak ni lungurow, "Errogon!"

29 Me ere math Jesus ngalan owcherow me ga'ar, "Nge gol owchemew ni bod gelngin e michan' romew!" — 30 ma aram me sul owcherow nge fel'. Me ri tay Jesus chiylen ngorow ni ga'ar, "Dab mweliyew ngak be' murung'agen e n'en ni kug rin' ngomew!"

31 Machane, miyow yan miyow werreg murung'agen Jesus u gubin yang ko gi nam nem.

Jesus ni golnag be' ndabiyag ni nge non

32 Nap'an ni yan fa gali mo'on, me fek boch e girdi' be' nib mo'on i yib ngak Jesus ndabiyag ni nge non ni bochan e ke ying ba mo'onyan' ngak.

33 Ma yugu nap'an ni tuluf Jesus fare mo'onyan' nge chuw u fithik' fa'anem, ma aram me un fare mo'on ko numon. Ma gubin e girdi' nra gin gad ngak, me lungurad, "Dawor da guyed ban'en ni aray rogon u lan yu Israel!"

34 Machane me ga'ar e pi Farise, "En ni pilungen e mo'onyan' e ke pi' gelngin ni nge yag ni nge tuluf e pi mo'onyan'."

Jesus ni taganan' ko girdi'

35 Ma aram me yan Jesus ko pi binaw i yan, ni binaw ni pire' e girdi' riy nge binaw nib lich e girdi' riy, ni i machib nagrads u lan tafen e mu'ulung rorad, ni be machibnag e Thin Ni Bfel' ni murung'agen e gagiyeg rok Got, me golnag e girdi' u urngin mit e liliy nge m'ar. 36 Ma fa'ani guy e pi girdi' nem ni aram urngirad, me taganan' ngorad,

ya kar pired nike magafan'rad ndar nanged e n'en ni ngar rin'ed, ya yad bod e saf nde moy rorad e en nma gafaliyrad. ³⁷ Ma aram me ga'ar ngak pi gachalpen, "Woldug ni ngan kunuy ngan tay nga naun e ba ga' ni ba ga' yang, machane pi'in ngar muruwliyed nge thap nga naun e ba lich. ³⁸ Mu meybilgad ngak e en ni ir e suwon e re woldug nem ngki pi' boch girdi'en e maruwel ngar muruwliyed e re woldug rok nem nge thap nga naun."

10

Fa ragag nge l'agruw i apostel (Mark 3:13–19; Luke 6:12–16)

¹ Me ulunguy Jesus fa ragag nge l'agruw i girdi' ni gachalpen me pi' gelngirad ni nge yag nra tulufed e mo'onyan' ko pi'in ke ying e mo'onyan' ngorad, miyad golnag urngin e liliy nge m'ar. ² Ba'aray fithingan fa ragag nge l'agruw i apostel: bin som'on e Simon (ni yima pining Peter ngak) nge walagen ni Andrew; nge James nge walagen ni John, ni yow fak Zebede; ³ nge Filip nge Bartholomew; nge Thomas nge Matthew, ni takunuy e tax; nge James ni Alfeus e chitamngin, nge Thaddeus; ⁴ nge Simon, nma tiyan' ko nam rok, nge Judas Iskariot, ni yagnag Jesus.

Jesus ni yog e maruwel rok fa ragag nge l'agruw me l'ograd ngranod (Mark 6:7–13; Luke 9:1–6)

⁵ Jesus e l'oeg e re ragag nge l'agruw i girdi' ney, ma ba'aray e pin'en ni yog ni ngar rin'ed ni ga'ar, "Dab marod ngalan e nam ko pi'in gathi yad piyu

Israel fa lan e pi binaw ni bay e girdi' nu Samaria riy. ⁶ Machane marod ngak piyu Israel, ni pi'in kar olobochgad ni bod e saf nike malog. ⁷ Marod ngam machibgad ni nge lungumed, 'Gagiyeg rok Got e ke chugur!' ⁸ Mi gimed golnag e pi'in yad bm'ar, mi gimed faseg e yam', mi gimed chuweg e daraw u downgin e pi'in yad ba daraw, mi gimed tuluf e mo'onyan' ngar chuwgad ko pi'in ke ying e mo'onyan' ngorad. Ke yag ngomed nda mpi'ed puluwon, ere mpi'ed ndab ni pi' puluwon ngomed. ⁹ Ma dab mon'ed e gol, nge silber, nge salpiy nrow ngalan e bel ko mad romed ngam feked; ¹⁰ dab mu feked ba tutuw nma fek e pi'in nma man ban'en ko re milekag ney, fa reb e kenggin e mad ni ngam thiliyeged ko bin ni bay u dakenmed, fa reb e sus, fa ba ley i sog. Ya en ni girdi'en e maruwel e susun e ngan pi' ngak e tin ni nge yag ngak.

¹¹ "Fa'an gimed ra yib nga reb e binaw ni pire' e girdi' riy fa reb e binaw nib lich e girdi' riy, mi gimed yan ngalan ngam guyed be' ni ba'adag ni ngam pired rok, mi gimed par rok nge mada' ko ngiyal' ni ngam chuwgad u rom. ¹² Ma fa'an gimed ra yan ngalan reb e naun me lungumed ngorad, 'Nge yib e gapas ngomed.' ¹³ Ma fa'anra ba'adag e girdi' u lan fare naun ni kam marod ngorad, mi gimed pag e gapas ni kamogned nge par rorad; ma fa'anra daburad ni kam marod ngorad, mi gimed fulweg ngomed e gapas ni kamogned. ¹⁴ Ma fa'anra bay ba tabinaw ara reb e binaw ndaburad ni kam marod ngorad fa daburad ni ngar motoy-ildag ko tin ni nga mogned, me ere mu chuwgad riy mi gimed rurug e ririf u ayimed nge chuw e

fiyath riy. ¹⁵ Mu ted fanmediyan ko re bugithin ney! Chirofen nra pufthinnag Got e girdi' riy e ka ba ga' e runguy nra tay ngak e girdi' nu Sodom ngu Gomorrah ko runguy nra tay ngak girdi'en e re binaw nem!"

Gafgow ni bayi yib

(Mark 13:9–13; Luke 21:12–17)

¹⁶ “Mu telmed ngog! Nggü l’oegmed ngam marod ni bod e saf ni nge yan nga fithik’ ba ran’ i wolf. Thingar mu ayuwgad ni bod rogon e porchoyog mi gimed munguy ni bod rogon e bulogol. ¹⁷ Mi gimed ayuw, ya bay e girdi’ ni bay ra koled gimed ngar feked gimed nga tafen e pufthin, ma bay ra toyed gimed u lan e pi tafen e mu’ulung rorad. ¹⁸ Ma bay ni pufthin nagmed u p’eowchen e pi’in ba ga’ lungurad nge pi pilung ni bochag, ni bochan e nga mogned e Thin Ni Bfel’ ni yib rok Got ngorad nge ngak e pi’in gathi yad piyu Israel. ¹⁹ Ma ngiyal’ ni yad ra feked ko pufthin, e dabi magafan’med ko n’en ni nga mogned fa rogon ni nga mogned; ya ra taw ko ngiyal’nem, ma bay ni pi’ ngomed e n’en ni nga mogned. ²⁰ Ya thin ni bay mogned e gathi thin romed; ya thin ni bay yib rok e Kan ni Thothup rok e Chitamangimed, ni ir e be non u l’ugunmed.

²¹ “Ma girdi’ e bay ra pi’ed pi walagrad ni pumo’on ni ngan li’rad ngarm’ad, ma pi matam e ku ireram e n’en ni bay rrin’ed ngak pifakrad; ma bitir e bay ra togopluwgad ko matam nge matin rorad ngar pi’ed yad ngan li’rad ngarm’ad. ²² Ma gubin e girdi’ ni bay ra fanenikayed gimed ni bochag. Machane en nra athamgil nge par nge

mada' ko tomur e ra fos. ²³ Ma ngiyal' ni yad ra gafgow nagmed riy u reb e binaw, e ngam milgad nga reb e binaw. Ya nggog ngomed, ndabiyag ni gimed ra mu'nag e maruwel romed u lan gubin e binaw nu Israel u m'on ko ngiyal' nra yib e en ni Fak e Girdi' riy.

²⁴ “Dariy be' ni yibe sukulnag nib tolang ngak e en ni ir e be fil ban'en ngak; ma dariy reb e sib nib tolang ngak e en ni ir e masta rok. ²⁵ Ere en ni yibe sukulnag e susun e nge fel' u wan' ni nge bod e en ni ir e be fil ban'en ngak, ma en nsib e nge fel' u wan' ni nge bod e en ni ir e masta rok. Fa'anra kan pining Beelzebul ngak e en ni ir e lolugen e tabinaw, ma urngin e girdi' ko fare tabinaw ni bay ni pining boch e ngachal ngorad ni kab kireb ko biney!

Cha' ni ngan tamdag ngak
(*Luke 12:2-7*)

²⁶ “Ere dab mu tamdaggad ngak e girdi'. Ya demturug e n'en ni kan upunguy, ma yira chuweg e upong u daken, ma urngin e tin ni kan mithag ni nge dab nnang e bay nnang. ²⁷ Ma n'en ni gu be yog ngomed u fithik' e lumor e thingar mogned ni rran, ma n'en ni kam rung'aged nde rung'ag e girdi' e thingar mu weliyed u daken e naun. ²⁸ Dab mu tamdaggad ngak e pi'in yad ra li' e dowef ngem' machane dabiyag ni ngar li'ed lanin'uy ngem'; mu tamdaggad ngak Got, ya ir e rayag ni nge kirebnag dowey nge lanin'uy u fithik' e nify. ²⁹ Rayag ni ngan chuwi' l'agruw chi arche' ni *sparrow* nga ba salpiy nrow; machane dariy ta'a bagayad nra mul nga but' nde nang e

Chitamangimed. ³⁰ Mus nga piyan lolugmed nike m'ay i the'eg. ³¹ Ere dab mu tamdaggad; ya ka ba ga' famed ngak fa nochi arche' ni *sparrow* fithingan!

*Ngan weliy murung'agen Jesus ndab ni mithag
(Luke 12:8–9)*

³² “En nra weliy u fithik' e girdi' ni ir reb i girdi'eg, e aram rogon e n'en ni gu ra rin' ngak u p'eowchen e Chitamag u tharmiy. ³³ Machane en nra weliy u fithik' e girdi' ni gathi ir reb i girdi'eg e aram rogon ni gu ra weliy u p'eowchen e Chitamag u tharmiy, ni fa'anem e gathi reb i girdi'eg.

*Gathi gapas, machane ba saydon
(Luke 12:51–53; 14:26–27)*

³⁴ “Dab mfineyed ni ku gub ni nggu fek e gapas i yib nga fayleng; danga', gathi gub ni nggu fek e gapas i yib, machane ba saydon e kug fek i yib. ³⁵ Ya ku gub ni nggu pingeg e bitir ni pumo'on ngar togopluwgad ngak e chitamangirad, ma ku errogon e bitir ni ppin ni ngar togopluwgad ngak e chitiningrad, nge leengin be' ngak e chitiningin figirngin; ³⁶ pi to'ogor rok be' nth'abi ga' e ra yan i aw ni girdi' nu lan e tabinaw rok.

³⁷ “En ni kab t'uf rok e chitamangin ara chitiningin ngog e dariy rogon ni nge mang be' rog; en ni kab t'uf rok fak ni pumo'on ara fak ni bpin ngog e dariy rogon ni nge mang be' rog. ³⁸ En ni dabi fek e kuruth rok nge lek luwan eg e dariy rogon ni nge mang be' rog. ³⁹ Ya en nra guy rogon ni nge ayuweg e pogofan rok e ra thay rok; ma en nra pagfan e pogofan rok ni bochag e aram e ke ayuweg.

Puluwon e girdi' ni yira pi'
(Mark 9:41)

⁴⁰ “En nra fekmed nga tabinaw rok nib m’agan’ ngay, e aram e ku errogon nike rin’ ngog; ma en nra fekeg nga tabinaw rok nib m’agan’ ngay, e aram e ku ke fek e en ni l’oegeg. ⁴¹ Ma en nra fek e mol’og rok Got nga tabinaw rok nib m’agan’ ngay ni bochan e fa’anem e mol’og rok Got, e ku yira pi’ puluwon ni bod fa’anem; ma en nra pining be’ ni bfel’ nga tabinaw rok nib m’agan’ ngay ni bochan e bfel’ fa’anem, e yira pi’ puluwon ni bod fa’anem. ⁴² Mu ted fanmediyan ko re bugithin ney! En nra pi’ ba kap i ran ngak e en nth’abi sobut’ u fithik’ pi gachalpeg ni bochan e ir reb i gachalpeg, e ri yira pi’ puluwon ngak.”

11

Pi'in ni l'oegrad John nma tawfe
(Luke 7:18–35)

¹ Fa’ani yog Jesus e pin’ey ngak fa ragag nge l’agruw i gachalpen nge mu’, me chuw u rom, nge yan ni nge fil e thin rok Got ngak e girdi’ me machib u lan e pi binaw nib chugur ko gin’em.

² Mi John nma tawfe e nap’an ni bay u kalbus me rung’ag murung’agen e maruwel ni be tay Kristus, me l’oeg boch i gachalpen ngranod ngak. ³ Miyad fith ngak Jesus ni lungurad, “Mog ngomad ko gur fa’anem ni yog John ni bay yib, fa kabay be’ ngabang ni ir e ngu’ug son niked?”

⁴ Me fulweg Jesus ni ga’ar, “Mu sulod nga mogned ngak John e tin ni gimed be rung’ag nge tin ni gimed be guy ni nga mogned ni: ⁵ pi’in

malmit e keyag ni ngar guyed ban'en, ma pi'in mugutgut e ke yag ni ngar uned ko yan, ma pi'in ndaraw e ka ra be'echgad,* ma pi'in baling e kar rung'aged ban'en, ma pi'in karm'ad e kan fasegrad, ma fare Thin Ni Bfel' e yibe machibnag ngak e pi'in gafgow. ⁶ Rib felan' e en ndagur maruwar u wan'!"

⁷ Ma nap'an ni be sul pi gachalpen John, me weliy Jesus murung'agen John ngak fapi girdi' ni aram urngirad ni ga'ar, "Fa'an mmarod ngak John nga daken e ted ma mang e mfineyed ni bay mu guyed? Ba gaf i pan ni be buguy e nifeng? ⁸ Mang e mmarod ni ngam guyed? Be' nib mo'on nike yin' e mad nrib tolang puluwon? Girdi' ni yad ma yin' e mad ni aram rogon e yad ma par u tafen e pilung i yan! ⁹ Mogned ngog, mang e um fineyed ni bay mu guyed? Ba profet? Errogon, nggog ngomed ni kam guyed be' ni ka ba ga' ngak ba profet. ¹⁰ John e ir fa'anem ni yog e babyor nib thothup murung'agen ni ga'ar, 'I ga'ar Got, ba'aray e mol'og rog; bay gu l'oeg nge m'on rom nge bing e kanawo' rom.' ¹¹ Dab mpaged talin e re bugithin ney. John ni i tawfe e ba ga' ngak urngin e girdi' ni kar pired u roy u fayleng. Machane en ni ir e th'abi sobut' u lan e gagiyeg nu tharmiy e ka ba ga' ngak. ¹² Ka ngiyal' ni machibnag John e thin rok Got ngeb i mada' ko bin daba' e rran ma gagiyeg nu tharmiy e ba gel e pi togoplun ni be yib i gafgownag,† ma girdi' nib tamod yargel e yad be guy rogon ni ngar koled. ¹³ Urngin e

---

* **11:5** KA RA BE'ECHGAD: Mu guy e 8:2. † **11:12** togoplun ni be yib i gafgownag; ara ke almirin e togoplun ni be yib ngay.

pi profet nge fare Motochiyel rok Moses, ngeb i mada' ngak John e ur weliyed murung'agen e gagiyeg u Gil'ilungun Got; ¹⁴ fa'anra bm'agan'med ngay ni nge michan'med ko thin ni kan pi' ngorad kar feked i yib, me ere John e ir Elijah, ni ir e ni yi'iynag murung'agen e wub ni bayi tay. ¹⁵ Fa'anra bay telmed, me ere mmotoyilgad!

¹⁶ "Ere susun e mang e ra gu ta'reb rogonnag e girdi' ko bin daba' e rran ngay? Yad bod e bitir ni kar pired nga but' ko gin ni bay e market riy, ni be tolul ba ulung i yad ngak ba ulung i yad ni be lungurad, ¹⁷ 'Kug chubeged e musik ni yima tay ko m'agpa' ni fan ngomed, ma da mu churu'gad! Ma ku gon'ed e tang ni yima tay ko mo'od nge gum'eyag, ma da mu yorgad!' ¹⁸ Yib John, mi i par yu ngiyal' nike pag e abich ma da i unum e wayin, me yog e girdi' ni gubin ni lungurad e be' nib aliliy! ¹⁹ Me yib e en ni Fak e Girdi', mi i abich ma be garbod me ga'ar e girdi' ni gubin, 'Mu guyed e re mo'on ney! I ir be' nib ta'abich mma unum e wayin, me ir e fager rok e pi'in tamukun tax nge pi'in ndabuy dakenrad ni yad ba thiyar u lan binaw!' Machane gonop rok Got e ke gagyal nib riyul', ko tin ke yib i m'ug riy."

Pi binaw nde mich Jesus u wun'rad
(Luke 10:13–15)

²⁰ Ma aram me yog Jesus e kireb ngak e pi binaw nike ngongliy oren e maang'ang rok riy, ni bochan e dawori pi' e girdi' riy keru'rad ko denen ni yad be rin'. ²¹ "Rib ga' ba gafgow ni bay mu ted yu Korazin! Rib ga' ba gafgow ni bay kum ted yu Bethsaida! Ya fapi maang'ang ni kani

ngongliyu lan e gali binaw nir e fa'an mang e ni ngongliyu lan yu Tyre nge yu Sidon, ma girdi' riy e kafram ni ka ron'ed e tutuw ni mad, ma kar thiygad ko awat ni nge mang pow riy ni kar pi'ed keru'rad ko denen ni yad be ngongliyu! ²² Ere mu ted fanmediyan riy ni Chirofen nra Pufthinnag Got e girdi' e ba ga' boch e runguy nra tay ngak e girdi' nu Tyre ngu Sidon ngomed! ²³ Me gur yu Kapernaum! E gab adag ni gam tolang nigem ngam tun ko tharmiy? Bay non'em nga but' nga fithik' e nifiy ni dabi math bi'id! Ya pi maang'ang ni kan ngongliyu rom e fa'an mang e ni ngongliyu u Sodom, ma kabay yu Sodom e bin daba' e rran! ²⁴ Ere mu ted fanmediyan riy ni Chirofen nra pufthinnag Got e girdi' e ba ga' boch e runguy nra tay ngak yu Sodom ko runguy nra tay ngomed!"

Mired ngog ngam toffangad
(*Luke 10:21-22*)

²⁵ Ngiyal' nem me ga'ar Jesus, "Chitamag, ni gur e Somol nu tharmiy ngu fayleng! Kari mmagaer ya kam dag ngak e pi'in ndar sukulgad e n'en ni kam mithag rok e pi'in yad ba llowan' nge pi'in yad ba sukul. ²⁶ Chitamag, i gur e mu turguy ni nge yodoroy nrogon nib m'agan'um ngay.

²⁷ "Chitamag e ke pi' urngin ban'en ngog. Dariy be' ni manang e en ni Fak, ya kemus ni en ni Chitamangiy e manang, ma dariy be' ni manang e en ni Chitamangiy, ya kemus ni en ni Fak e manang, nge pi'in ba'adag e en ni Fak nem ni ngar nanged e Chitamngin.

²⁸ "Mired ngog, ni gimed gubin e pi'in ke aw parowmed i fek e n'en nib tomal ni gimed be fek,

mu gu pi' e toffan ngomed. ²⁹ Mfeked e mat' rog ngam ted nga pomed, mi gimed folwok rog, ya gub munguy ma gub sobut'an'; mi gimed pir'eg e toffan. ³⁰ Ya re mat' ni gu ra pi' ngomed e bmom, ma tomalngin e ren'en ni gu ra tay nga pomed e bba'ud."

12

N'en nni fith u murung'agen e Sabbath (Mark 2:23-28; Luke 6:1-5)

¹ De n'uw nap'an me taw nga reb e rran ni Sabbath me yan Jesus u bochi pa' i kanawo' u fithik' e woldug ni *wheat*, ni aram e pin'en ni yima ngongliy nge mang flowa. Ma ke yib e bilig ngak pi gachalpen, ma aram miyad tabab i t'ar wom'ngin boch fapi woldug ngu'ur ked. ² Ma fa'ani guy e pi Farise e n'en ni yad be rin', me lungurad ngak Jesus, "A mu guy, rib togopluw ko Motochiyel rodad ni nge rin' pi gachalpem e pin'en ni be'er ni yad be rin' ko rofen ni Sabbath!" ³ Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Dawor mbe'eged murung'agen e n'en ni rin' David fa ngiyal'nem ni fa'ani yib e bilig ngak nge pi'in yad be un ngak? ⁴ I yan ngalan e naun rok Got, miyad kay e pi'in yad be un ngak fare flowa ni kan pi' ngak Got, ni yugu aram rogon nib togopluw ko Motochiyel ni ngar ked e re flowa nem, ya kemus ni pi prist e rayag ni ngar ked. ⁵ Dawor mbe'eged u lan fare Motochiyel rok Moses ni chirofen ni Sabbath e be th'ab e pi prist nu Tempel e motochiyel ko Sabbath, machane de kireb e rorad? ⁶ Nggog ngomed ni bay ban'en u roy ni ka ba ga' ko Tempel. ⁷ Fa'an mang e ri gimed manang fan e re gin'en ni ba'aray ni

bay u lan e babyor nib thothup ni ga'ar, 'Dabug e gamanman ni maligach, ma wurengan' e gub adag,' ma dabiyag ni ngam turguyed e kireb nga daken bogni' ndar kirebgad. ⁸ Ya en ni Fak e Girdi' e ir e Somol ko Sabbath."

*Be' nib mo'on nib marwoth baraba' i pa'
(Mark 3:1-6; Luke 6:6-11)*

⁹ Me chuw Jesus u rom me yan ngalan reb i tafen e mu'ulung rorad. ¹⁰ Ma bay be' nib mo'on u rom nib marwoth baraba' i pa'. Ma bay boch e girdi' riy ni ur fineyed ni gomanga yigi yib tapgin nge yag ni rogned ban'en nib kireb nike rin' Jesus; ma aram miyad fith ngak ni lungurad, "Ba togopluw ko Motochiyel rodad ni ngan golnag e liliy ko chirofen ni Sabbath fa?" ¹¹ Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Fa'an mang e bay ba saf rok bigimed me mul ngalan ba low nib to'ar ko chirofen ni Sabbath, ma gathi ra yan i fek nge chuweg u lan e low? ¹² Ma ba girdi' e ka ba ga' fan ngak ba saf! Ere Motochiyel rodad e ra pagdad ni ngad ayuwegned be' ko chirofen ni Sabbath." ¹³ Me ga'ar ngak fare mo'on, "Mu k'iyag pa'am."

Me k'iyag pa' ma aram me gol pa' nge ta'reb rogon ko fa ba' ni bfel' i pa'. ¹⁴ Me chuw fapi Farise ngranod, miyad puruy'nag e n'en nra rin' me yib tapgin ni ngar li'ed Jesus ngem'.

En ni turguy Got ni ir e tapigpig rok

¹⁵ Ma fa'ani rung'ag Jesus murung'agen ni kan puruy'nag ni ngan li' ngem', me yan nge chuw u rom; me un e girdi' ngak ni pire'. Me golnag urngin e pi'in bay e liliy rorad, ¹⁶ me motochiyel ngorad ndab rogned murung'agen ku be'; ¹⁷ ni fan

e nge yib i m'ug nib riyul' e tin ni yog Isaiah ni profet ni ga'ar:

¹⁸ "I ga'ar Got, ba'aray e tapigpig rog ni gag e kug turguy,

ni en nib t'uf rog, nrib felan'ug ngak.

Bay gu tay e Kan ni Thothup rog nga daken, ma bayi weliy ngak e girdi' ni urngin murung'agen e pufthin ni gu ra tay ko girdi'.

¹⁹ Ma dabi tugthin ngak e girdi' fe tolul ngorad, fe welthin ni ba ga' laman u lan e yu pa' i kanawo';

²⁰ ma dabi t'ar ba ley i ro'uy nike m'ing, ma dabi thang ba magal ni be n'en ni nge math.

Bay i maruwel i yan nge yan i mada' ko ngiyal' nike muruwliy e tin nib mat'aw ke gel;

²¹ ma aram e urngin e girdi' ni bay ra pired ni ir e ke pagan'rad ngak."

Jesus nge Beelzebul

(Mark 3:20-30; Luke 11:14-23)

²² Me fek boch e girdi' be' nib mo'on i yib ngak Jesus ni be' nib malmit ma dabiyaq ni non, ya ke ying ba mo'onyan' ngak. Me golnag Jesus fa'anem, nge yag ni non me guy ban'en. ²³ Me gin fapi girdi' ni aram urngirad ngak. Miyad fith ni lungurad, "Gur i ir fa'anem ni Fak David?"

²⁴ Ma fa'ani rung'ag e pi Farise e n'en ni yad be yog miyad fulweg ngorad ni lungurad, "Be tuluf e pi mo'onyan' rok e girdi' ni bochan e ke pi' Beelzebul ni pilung rorad gelngin nrayag ni nge tulufad."

²⁵ Me nang Jesus e n'en ni yad be leamnag me ga'ar ngorad, "Re nam nra ruw raba'nag ir ngar

chamgow ngorow e dabi par nib n'uw nap'an. Ma re binaw fa re tabinaw nra ruw raba' ngar chamgow ngorow e ra wear. ²⁶ Ere fa'anra bay baraba' e girdi' rok Satan ni yad be cham nga baraba' e girdi' rok ko gin nsuwon Satan ma aram e ke muduwgil nike ruw raba' ni dabi n'uw nap'an me kireb! ²⁷ Gimed be yog ni gu be tuluf e pi mo'onyan' ngar chuwgad ni bochan e ke pi' Beelzebul gelngig nrayag ni gu rin'. Ere mini' e ke pi' gelngin pi gachalpmed ni ngar tulufed e mo'onyan' rok e girdi'? Pi gachalpmed e kar micheged nri gimed be oloboch! ²⁸ Kan ni Thothup rok Got e ir e ke pi' gelngig ni nggu tuluf e mo'onyan' rok e girdi', ni aram e ir e be micheg ni gagiyeg rok Got e ke yib ngomed.

²⁹ "Dariy be' nrayag ni nge chuw nga naun rok be' nib yargel nge fek e tin nib mil suwon ngak facha' ni fa'anra dabi m'ag fa'anem nib yargel ko som'on; nge mu' mfini fek e chugum rok fa'anem u naun rok.

³⁰ "En ni gathi gamow ngabang e ri be togopluw ngog; ma en nder un ngog i kunukunuy e ri be wereg. ³¹ Ireray fan ni nggog ngomed: ni girdi' e demturug e re denen ni kar rin'ed ara n'en nib kireb ni karogned* mrayag ni nge n'ag Got fan rorad; machane en nra yog e thin nib kireb nib togopluw ngak fare Kan Nthothup e dabi n'ag Got fan rok. ³² En nra yog ban'en nib togopluw ngak e en ni Fak e Girdi' e yira n'ag fan rok; machane en nra yog ban'en nib togopluw ngak fare Kan

---

* **12:31** Kireb ni Karogned; ara kireb ni karogned nib togopluw ngak Got.

Nthothup e dabiyag ni yira n'ag fan rok — e chiney fa bi'id.

Ba ke gek'iy nge wom'ngin
(*Luke 6:43–45*)

³³“Fa'anra nge yag e wom'ngin ngom ni bfel' ma thangri yag ba ke gek'iy ni bfel' rogon ngom, ma fa'anra yag ba ke gek'iy ngom nde fel' rogon ma wom'ngin e gek'iy nib kireb e rayag ngom. Ya ra ba kaen e gek'iy ma yima poy u wom'ngin nma k'uf riy. ³⁴Gimed e pi porchoyog nir — ra di'in mi gimmed yog e tin ni bfel' ban'en ni fa'anra gimmed ba kireb? Ya l'uguney e ma weliy e n'en nike sugnag lanin'uy. ³⁵Ya be' ni bfel' e ma fek e tin ni bfel' ban'en ko tin ni bfel' nike kunuy; ma be' nib kireb e ma fek e tin nib kireb ban'en ko pin'en nib kireb nike kunuy.

³⁶“Ya ba'aray ban'en ni nggog ngomed: Chirofen nra pufthinnag Got e girdi' riy e gubin e girdi' nra be' ma urngin bugithin ni yog nthin ndariyfan ma thangri weliy tapgin ni yog. ³⁷Ya yu bugithin ni umog e ir e yira maruwel ngay nge mang ir e pufthin nigem, ni ir e bayi yog ni bfel' e rom ara bayi yog nib kireb e rom.”

Maang'ang nnog ngak Jesus ni nge ngongliy
(*Mark 8:11–12; Luke 11:29–32*)

³⁸Me non boch e tamchib ko Motochiyel nge boch e pi Farise ngak Jesus ni lungurad, “Tamchib, gamad ba'adag ni ngam ngongliy reb e maang'ang ngug guyed.”

³⁹Me yog Jesus ni ga'ar, “Kari kireb e girdi' e bin daba' e rran ma ke m'ayfan Got u wun'rad! Ere gimmed be wenig ngog ni nggu dag e maang'ang

ngomed? Dab gu dag! Ta'are maang'ang ni bay ni pi' ngomed e fare maang'ang ni rin' Got ngak Jonah ni profet. ⁴⁰ Rogon ni par Jonah u lan yin fare nig ni ba ga' ndalip e rran nge dalip e neap', e ku erregon e en ni Fak e Girdi' ndalip e rran nge dalip e neap' nra par u fithik' e fayleng u ar. ⁴¹ Chirofen nra pufthinnag Got e girdi' e ra sak'iy e girdi' nu Nineveh ngrogned ni gimed ba kireb, ya fa'anra motoyilgad ko thin rok Got ni machibnag Jonah ngorad me pig lanin'rad me un pangirad ngay nge pig; ma nggog ngomed ni bay ban'en u roy ni ka ba ga' ngak Jonah! ⁴² Chirofen nra pufthinnag Got e girdi' e ra sak'iy fare pin nib pilung ni fa'ani yib ko yimuch, nge yog ni gimed ba kireb, ni bochan e liyeg baraba' e fayleng ni be lek Solomon ni nge motoyil ko machib rok ni bay e llowan' riy; ma nggog ngomed ni bay ban'en u roy ni ka ba ga' ngak Solomon!

Sul ni tay fare mo'onyan'
(*Luke 11:24–26*)

⁴³ “Nap'an nra chuw ba mo'onyan' u fithik' be', mi i yan u daken e ted ndariy e ran riy ni be changarnag bang ni nge gif ngay. Ma fa'anra dabi pir'eg bang ni nge par riy, ⁴⁴ me ga'ar u wan', 'Ngggu sul ko fare naun rog.' Ma aram me sul ngay me pir'eg ndariy be' riy, ma bbe'ech, ma kan fal'eg rogon. ⁴⁵ Me sul nge yan i pining medlip e mo'onyan' ni kab gel e kireb rorad ngak ngarbad ra pired ko fare naun. Ma aram me yan i par fa'anem ni kari gel e kireb u pangin ko som'on. Ireray e n'en ni bayi rin' e pi'in nib kireb e bin daba' e rran.”

Chitiningin Jesus nge pi walagen ni pumo'on
(Mark 3:31–35; Luke 8:19–21)

⁴⁶ Ka be non Jesus ngak fapi girdi' me taw e chitiningin nge pi walagen. Miyad sak'iy u wuru' e naun, miyad yog ni yad ba'adag ni ngar nonod Jesus. ⁴⁷ Ma aram me ga'ar be' u rom ngak Jesus, "A mu sap, ba'aram e chitinam nge pi walagem ni pumo'on ni yad ba sak'iy u waen ni yad ba'adag ni ngam nonod."†

⁴⁸ Me fulweg Jesus ni ga'ar, "I mini' e chitinag? Me mini' e pi'in walageg ni pumo'on?" ⁴⁹ Me sapeg pa' ngak pi gachalpen me ga'ar, "Mu sapgad! U roy e ba'aray e girdi' riy ni chitinag nge pi'in walageg ni pumo'on! ⁵⁰ Ya en nra rin' e tin nib m'agan' e Chitamag nu tharmiy ngay e ir e walageg ni pumo'on, ma walageg ni ppin, ma chitinag."

13

Fanathin ni murung'agen e en nma werég e awoch u milay'

(Mark 4:1–9; Luke 8:4–8)

¹ Ka chirofen nem me chuw Jesus ko fare naun nge yan nga to'oben e lipath, nge yan i par nga but' ngi i machib. ² Ma girdi' ni mu'ulung ngak ni kar cholngobiyed e pire' ni pire', ma aram me af Jesus nga daken bbowoch me par u daken nga but', me par fapi girdi' ni aram urngirad u daken e binaw. ³ Mi i weliy bo'or ban'en ngorad u fithik' e fanathin ni ga'ar:

"Be' nib mo'on e yan ni nge werég awochn-
gin e woldug. ⁴ Ma nap'an ni be werég fapi

† 12:47 Boch e babyor e dariy riy e verse 47.

awoch u daken e milay', me wear boch nga daken marichlen wo'en e girdi' u milay', me yib e arche' i kay nge m'ay. ⁵ Ma boch e wear nga daken bochi thal i but' ni bay u daken e war. Ma de n'uw nap'an me tugul, ya de dib'ag fare thal i but'. ⁶ Nap'an ni yib e yal' ngalang me mororoy nag e pi woldug nem ni ka fini tugul, ma de n'uw nap'an me l'ud ya dawori to'ar lik'ngin e pi woldug nem nga fithik' e but'. ⁷ Ma boch fapi awoch e wear nga fithik' e pan ni bay rachangalen, me ga' fapi pan ni bay rachangalen nge yabochboch ko fapi woldug nge li'! ⁸ Ma boch fapi awoch e wear nga daken e but' nib yong'ol, me tugul nge k'uf: ni yu kaen e ra'ay wom'ngin, ma yu kaen e nel' i ragag, ma yu kaen e guyey."

⁹ Me ga'ar Jesus, "Mu telmed ni fa'anra bay telmed!"

N'en ni fan fapi fanathin
(*Mark 4:10–12; Luke 8:9–10*)

¹⁰ Me yib pi gachalpen Jesus ngak Jesus miyad fith ni lungurad, "Mangfan ni ga be non ngorad u fithik' e fanathin?" ¹¹ Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Gimed e kan weliy ngomed kam nanged fan e tin nda nnang ni murung'agen e gagiyeg nu tharmiy, machane yad e dawor. ¹² Ya en ni bay ban'en rok e yira pi' boch ni pire' ngak, nge pag urngin e tin ni nge yag ngak; machane en ndariy ban'en rok e yira fek e chu'uw i n'en ni bay rok nge chuw. ¹³ Ba'aray fan ni gu be non ngorad u fithik' e fanathin: bochan e yad be changar ma darir guyed ban'en, ma yad be motoyil ma darir rung'aged ara ra nanged fan. ¹⁴ Ya nge riyul' e tin

ni yog Isaiah ni profet ko ngongol ni yad be rin' ni ga'ar:

'Bay mmotoyil mmotoyilgad, machane dab mu nanged fan;

bay mu changar mu changargad, machane dab mu guyed ban'en.

¹⁵ Ya lolugen e pi girdi' ney e bm'urm'ur;
ya kar ninged telrad,
ma kar moleged owcherad.

Ya fa'an mang e n'en ma ke guy lan owcherad ban'en,

ma ke yag ni rung'ag telrad ban'en,

ma sana ke yag ni nang lanin'rad fan ban'en

ma sana ke yag nra pigichealgad ngog,

ngug gol nagraad.' Aray rogon e thin ni yog Got.

¹⁶ "Ma gimed e rib fel' wa'athmed! Ya lan owchemed e be guy ban'en ma lan telmed e be rung'ag ban'en. ¹⁷ Mu ted fanmediyan ko re bugithin ni ba'aray! Bo'or e profet ma bo'or e girdi' rok Got ni ur m'ad ni bochan ni ngar guyed e n'en ni gimed be guy, machane de yag, ma ku ur m'ad ni bochan ni ngar rung'aged e n'en ni gimed be rung'ag, machane dar rung'aged.

Jesus ni weliy fan fare fanathin ni murung'agen e en ni ma wereg awochnin e woldug u milay'

(Mark 4:13–20; Luke 8:11–15)

¹⁸ "Ere mmotoyilgad ngam nanged fan fare fanathin ni murung'agen e en nma wereg awochnin e woldug. ¹⁹ Pi'in nrung'aged e thin rok Got ni murung'agen e gagiyegek rok ma de yag nra nanged fan e yad bod awochnin e woldug ni wear nga daken marichlen e kanawo' u milay'.

Me yib Fa'anem nib Kireb nge leag e n'en ni kan wereg nga fithik' i lanin'rad. ²⁰ Ma awoch ni wear nga daken bochi thal i but' ni bay u daken e war e be yip' fan e pi'in nrung'aged e thin rok Got nnog ngorad miyad fol riy ni kar felfelan'gad. ²¹ Machane ri de rich nga fithik' i lanin'rad, ma aram me de par e thin rok Got u lanin'rad nib n'uw nap'an. Ma fa'ani yib e gafgow fa togopluw ni bochan e re thin rok Got nem, mra paged yad ni ka chingiyal' nem. ²² Ma awoch ni wear nga fithik' e pan ni bay rachangalen e be yip' fan e pi'in nrung'aged e thin rok Got, ma bochan e magafan' rorad ko re par rodad ney u fayleng nge chogowen e fel' rogon e yib i thang u wun'rad fare thin rok Got nnog ngorad, ma dakur k'ufgad. ²³ Ma awochn gin e woldug ni wear nga daken e but' ni yong'ol e be yip' fan e pi'in nrung'aged e thin rok Got miyad nang fan: miyad k'uf, ni boch i yad e man e ra'ay wom'ngin, ma boch i yad e nel' i ragag, ma boch i yad e guyey."

Fanathin ni murung'agen e pan

²⁴ Miki yog Jesus reb e fanathin ngorad ni ga'ar: "Gagiyeg nu tharmiy e bod be' nib mo'on ni wereg awochn gin e woldug ni bfel' u milay' rok. ²⁵ Me reb e neap' ko ngiyal' ni go' kan mol, me yib be' nto'ogor rok i wereg awochn gin e pan nga fithik' e woldug rok ni *wheat* me yan. ²⁶ Ma fa'ani ga' fapi woldug me yib i for wom'ngin, me yan i gagiyel e pan. ²⁷ Me yib e pi tapigpig rok fa'anem ngak me lungurad ngak, 'Awochn gin e woldug ni bfel' e mwereg nga milay' rom; ere uw e yib e tinem e pan riy?' ²⁸ Me fulweg ni ga'ar, 'Reb e to'ogor rog

e ke werég awochngin e pan nga fithik”. Miyad fith ngak ni lungurad, ‘Gab adag ni nggu warod gu puged e pi pan nem?’²⁹ Me fulweg ngorad ni ga’ar, ‘Danga’, ya gimed ra pug e pan ma richey mi gimed pug boch e pi woldug nem.³⁰ Ere mpaged e woldug nge pan nge ga’ u ta’bang nge mada’ ko ngiyal’ ni ngan kunuy e re woldug nem ngan tay nga naun, ma aram e bay gog ko pi’in ngar muruwliyed ni som’on e ngar puged e pan u fithik’ e gi woldug nem ngar m’aged thuman ni nganin’ nga mit e nifiy, miyad kunuy e re woldug nem ngar ted nga naun rog.’

*Fanathin ni murung’agen awochngin e mustard
(Mark 4:30–32; Luke 13:18–19)*

³¹ Me yog Jesus reb e fanathin ngorad ni ga’ar: “Gagiyeg nu tharmiy e bod rogon ba awochngin e mustard, ni ir e th’abi achig u fithik’ urngin awochngin e woldug;³² me fek be’ nge werég nga daken e milay’ rok, ma fa’ani tugul me yan i par ni ir e th’abi ga’ u fithik’ urngin e woldug. Me ga’ nge par nike mang ba ke gek’iy, ma aram me yib e arche’ i toy tafen nga fithik’ i papa’ngin.”

*Fanathin ni murung’agen e is nma thownag e
flowa
(Luke 13:20–21)*

³³ Me yog Jesus reb e fanathin ngorad ni ga’ar: “Gagiyeg nu tharmiy e bod e is ni fek be’ ni bpin nge athkuy nga ba dabiy i flowa me thownag fa gi flowa ni ga’ngin.”

*Jesus ni maruwel ko fanathin
(Mark 4:33–34)*

³⁴ Jesus e maruwel ko fanathin ni nge weliy urngin e pin'ey ngak fapi girdi' ni aram urngirad; dariy ban'en ni yog ngorad nde yog u fithik' e fanathin. ³⁵ I rin' e ren'ey ni fan e nge yib i m'ug nib riyul' e tin ni yog e profet ni ga'ar:

“Bay gu maruwel ko fanathin ko ngiyal' nra gu non ngorad,
 bay gog ngorad bogi ban'en nda nnang ni ka nap'an nsunumiy e fayleng.”

Jesus ni weliy fan e fanathin ni murung'agen e pan

³⁶ Me digey Jesus fapi girdi' ni aram urngirad u wean nge yan nga naun. Me yib pi gachalpen ngak me lungurad ngak, “Mu weliy ngomad fan fare fanathin ni murung'agen e pan ni bay u milay'.”

³⁷ Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, “En ni wereng fapi awochngin e woldug ni bfel' e en ni Fak e Girdi'; ³⁸ ma fare gi milay' e eram e fayleng; ma awochngin e woldug ni bfel' e eram e girdi' ni Got e be gagiyeq nagraq; ma pan e eram e girdi' ni Fa'anem nib Kireb e ir e be gagiyeq nagraq.

³⁹ Ma en nto'ogor ni ir e wereng awochngin e pan e eram pilungen e mo'onyan'. Ma ngiyal' ni ngan kunuy fare woldug riy ngan tay nga naun e ireram tomuren e fayleng, ma pi'in girdi'en e maruwel ni ngar kunuyed e re woldug nem ngar ted nga naun e eram e pi engel. ⁴⁰ Ma rogon ni yima kunuy e pan ngan urfiy u mit e nifiy, e aram rogon e n'en ni yira rin' u tomuren e fayleng: ⁴¹ en ni Fak e Girdi' e bayi l'oeg e pi engel rok ngar kunuyed urngin e pi'in yad be waliy e girdi' ngar denengad, nge urngin e pi'in yad be ngongliy e kireb ni kar maathukgad

nga fithik' e pi'in Got e be gagiyeg nagrađ, ⁴² nga ron'ed yad ngalan fare stof ni be yik' ko gin ni bay ur yorgad riy ma be chachafin nguwelrad. ⁴³ Ma tirok' Got e girdi' e bayi gal rama'erad ni bod e yal' ko gin ni Chitamangirad e be gagiyegnag. Ere mmotoyilgad ni fa'anra bay telmed!

Fanathin ni murung'agen ban'en nrib t'ufma rib tolang puluwon

⁴⁴ "Gagiyeg nu tharmiy e bod ban'en nrib t'ufma rib tolang puluwon nni k'eyag u daken bangi milay' ni aram e kan mithag. Me pir'eg be' nib mo'on, miki tharey bayay. Me ri gel e felfelan' ngak me yan nge pi' ni chuway' urngin ban'en ni bay rok, me sul nge chuway'iy fa gi milay'.

Fanathin ni murung'agen e churuwo' nu l'ugun e yar

⁴⁵ "Ma ku errogon ni gagiyeg nu tharmiy e bod be' nma chuway' ni be gay e churuwo' nu l'ugun e yar ntin ni bfel'. ⁴⁶ Ma fa'ani pir'eg reb nrib fel' me yan i pi' ni chuway' urngin ban'en ni bay rok, me fek e salpiy riy nge chuway'iy fare churuwo' ngay.

Fanathin ni murung'agen e nug

⁴⁷ "Ma ku errogon ni gagiyeg nu tharmiy e bod ba nug nni yan ni pag u lan e lipath, ni urngin mit e nig mra aw ngay. ⁴⁸ Ma fa'ani sug me girngiy girdi'en e fita' fare nug nga daken e binaw miyad par nga but' ngar mel'eged fapi nig, miyad yin' e tin ni bfel' ngalan e pakit rorad, ma tin ndariy ban'en nra fel' ngay e ra n'iged. ⁴⁹ Ireray e n'en ni yira rin' u tomuren e fayleng: pi engel e bay ranod ngar kunuyed urngin e girdi' ni kireb ni bay

u fithik' e girdi' ni bfel', ⁵⁰ ngron'ed yad ngalan fare stof ni be yik', ni ireram e gin ni bay ur yorgad riy ma be chachafin nguwelrad.

Tin be'ech nge tin kakrom e thin nriyul'

⁵¹ Me fithrad Jesus ni ga'ar, "Kam nanged fan e pin'ey fa dawor?"

Miyad fulweg ni lungurad, "Kug nanged."

⁵² Ma aram me fulweg ni ga'ar, "Fan e ren'ey e gubin e tamchib ko Motochiyel ni kar filed murung'agen e gagiyeg ni yib u tharmiy kar manged pi gachalpege yad bod be' ni bay e naun rok ni yan i fek e tin nib be'ech nge tin nib kakrom ban'en u lan e senggil rok nma cha'riy ban'en riy."

*Yu Nazareth nra dabuyed Jesus
(Mark 6:1–6; Luke 4:16–30)*

⁵³ Ma fa'ani mu' Jesus i weliy e pi fanathin nem me chuw u rom, ⁵⁴ me sul ko binaw rok. Me machib u lan tafen e mu'ulung rorad, ma pi'in nra motoyilgad ko n'en ni be yog e ra ngatgad ngak. Miyad fith ni be lungurad, "U uw e fek e llowan' riy ni aram rogon? Ma be di'in ma be yag ni nge ngongliy e maang'ang? ⁵⁵ Gathi ir fa'anem ni fare dayksang e chitamngin? Gathi Maria faram e chitiningin, mi James, nge Josef, nge Simon, nge Judas e pi walagen ni pumo'on? ⁵⁶ Ma gathi gubin pi walagen ni ppin ni yad be par u roy? Ere uw e nang urngin e pin'ey riy?" ⁵⁷ Ma aram mra dabuyed ni ngar motoyilgad ngak.

Me ga'ar Jesus ngorad, "Be' ni ba profet e yibe tayfan u gubin yang, ma kemus ni girdi' nu lan binaw rok nge girdi' nu tabinaw rok e darir ted

fan.” ⁵⁸ Ma de ngongliy e maang’ang ni pire’ u rom, ni bochan e de michan’rad ngak.

14

*Yam’ ni tay John nma tawfe
(Mark 6:14–29; Luke 9:7–9)*

¹ Iramer e ngiyal’ ni rung’ag Herod ni pilung nu Galile murung’agen Jesus. ² Me ga’ar ngak e pi tolang ni yad bay nga tan, “Cha’nem e ri ir John ni i tawfe nike fos ko yam’. Aram fan ni bay gelngin ni nge ngongliy e maang’ang.”

³ I Herod e yog ni ngan kol John ngan m’ag nga nin’ nga kalbus. I rin’ ni aram rogon ni bochan Herodias ni i leengiy Filip ni walagen. ⁴ Ya yigi i yog John nma tawfe ngak Herod ni ga’ar, “De mat’aw ni kam leengiy e re pin nir!” ⁵ Me finey Herod ni nge li’ John ngem’, machane be tamdag ngak e girdi’ nu Israel, ya kar ted ni John e reb e profet.

⁶ Fa’ani taw ko chirofen nni gargeleg Herod riy me churu’ bochi pin ni fak Herodias u p’ewchen e girdi’ ni kar mu’ulunggad. Me felfelan’ Herod ngak, ⁷ ma aram me yog bbugithin ngak fachi pin ni ga’ar, “Kug micheg ndemturug e n’en ni ga ra yog ni nggu pi’ ngom mu gu pi’!”

⁸ Me yog e chitiningin ngak e n’en ni ba’adag ni nge yog, me wenig fachi pin ngak Herod ni ga’ar, “Mpi’ lolugen John nma tawfe ngog u roy ni kan tay ngalan e plet!”

⁹ Me kireban’ fare pilung, machane bochan fare bugithin ni yog u p’ewchen urngin e pi’in ni piningrad ni ngar uned ngak ko madnom, ma

aram me yog ni ngan pi' ngak fachi pin e tin ni be yog. ¹⁰ Ma aram me yog ni nga ni yan ni th'ab k'angan John u kalbus. ¹¹ Mi ni fek fare llug i yib ni kan tay nga lan e plet ngan pi' ngak fachi pin, me fek i yan ngak e chitiningin. ¹² Me yib pi gachalpen John ngar feked downgin ngar k'eyged; miyad yan ngar weliyed ngak Jesus.

Jesus ni pi' gan fa lal i biyu' i girdi'

(Mark 6:30–44; Luke 9:10–17; John 6:1–14)

¹³ Ma fa'ani rung'ag Jesus e re thin nem, me af nga bowoch nge chuw u rom nge yan ngabang ni go ir ndariy be' riy. Me rung'ag e girdi' murung'agen, miyad digey e binaw rorad ngar leked u arow. ¹⁴ Me yib Jesus u bowoch nga arow, ma fa'ani guy fapi girdi' ni pire' ni pire' me ri taganan' ngorad, me golnag e pi'in yad mm'ar u fithik'rad.

¹⁵ Me chugur ni nge aw e yal' me yib pi gachalpen ngak me lungurad, “Chiney e kari gonowrug, ma gin'ey e danir par riy. Mu non ko girdi' ngranod ngalan e pi binaw ni be'er ngar chuw'iyed garad.”

¹⁶ Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, “Dab ranod, gimed e mpi'ed ban'en ngorad ngar ked.”

¹⁷ Miyad fulweg ngak ni lungurad, “Kemus ni lal yal' e flowa nge l'agruw i nig e ba'aray romad.”

¹⁸ Me ga'ar Jesus, “Mfeked i yib ngog ngaray.”

¹⁹ Me yog ko fapi girdi' ni ngar pired nga but' nga daken e pan; me fek fa lal yal' i flowa nge fa gali nig, me sap ngalang, me pining e magaer riy ngak Got. Mi i t'et'ar fa yu yal' i flowa ngi i pi' ngak pi gachalpen, me pi' pi gachalpen ngak fapi girdi'.

²⁰ Ma urngin e girdi' nra ked ngar fosgad ngay. Me

kunukunuy pi gachalpen e tin ni aw ndaki m'ay i kay me yan i gaman ragag nge l'agruw e dug riy. ²¹ Ma urngin e girdi' ni kay e re ggan nem e gonap'an e lal e biyu' nda ni uneg e ppin nge bitir ngay.

Jesus ni yan u daken e ran
(*Mark 6:45–52; John 6:15–21*)

²² Me yog Jesus ngak pi gachalpen ngar afgad nga bowoch ngar m'onod rok nga baraba' fare lipath, me pag fapi girdi' ngar sulod. ²³ Ma fa'ani pag fapi girdi' ngar sulod me yan nga daken bburey ni go ir ni nge meybil. Ma fa'ani aw e lumor ma go' Jesus ni bay u rom; ²⁴ ma re ngiyal'nem e ke n'uw yang e gin ke yan fare bowoch riy u lan e lipath, ni be yin' e n'ew, ya be yan nga mit e nifeng. ²⁵ Me ba ngiyal' u thilin e dalip nge nel' e kolok ko tanirran me yib Jesus ngorad, ni be yib u daken e ran. ²⁶ Ma fa'ani changar pi gachalpen miyad guy ni be yib u daken e ran me ri yib e tamdag ngorad nib gel nib gel. Miyad yog ni lungurad, "Ba kan!" Miyad tolul ni kar tamdaggad.

²⁷ Ma ka chingiyal' nem me non Jesus ngorad ni ga'ar, "Nge pagan'med, ya gag. Dab kum tamdaggad!"

²⁸ Me non Peter ni ga'ar, "Somol, fa'anra ri gur, me ere mog ngog nggub ngom nga daken e ran."

²⁹ Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Moy!" Ma aram me chuw Peter u bowoch nge yan ngak Jesus u daken e ran. ³⁰ Machane fa'ani guy gelngin e nifeng me rus, ma aram me nguchur nga ar. Me pong ni ba ga' laman ni ga'ar, "Somol, mu ayuwegneg!"

³¹ Ka chingiyal' nem me k'iyag Jesus pa' nge kol me ga'ar ngak, "Rib achig e michan' rom ngak Got. Mangfan ni be maruwar Got u wun'um?"

³² Miyow af nga bowoch, me mocha' e nifeng.

³³ Fa pi'in gachalpen Jesus ni yad bay u lan e bowoch e ra parawgad u p'eowchen Jesus me lungurad, "Riyul' ni Fak Got gur!"

*Jesus ni golnag e pi'in m'ar u Gennesaret
(Mark 6:53–56)*

³⁴ Miyad th'ab e lipath ngarbad nga Gennesaret,
³⁵ me poy e girdi' Jesus u rom. Ma aram miyad l'oeg e girdi' ngranod ra feked e girdi' nib m'ar i yib ngak Jesus ko yungi binaw nib liyeg e gin'em.

³⁶ Miyad wenig ngak ni nge pag e pi'in yad mm'ar nga yugu ra mathgad nga taban e thal ni wuru' e mad rok u but'; ma urngin e pi'in nra mathgad ngay ni yigo'o ra golgad.

15

*Thin ni i machibnag pi chitamangiy
(Mark 7:1–13)*

¹ Me ere yib boch e Farise nge boch e tamchib ko Motochiyel u Jerusalem ngak Jesus ngar fithed ni lungurad, ² "Mangfan nder fol pi gachalpem ko yalen nike yib rok pi chitamangidad ni kakrom ke af ngodad? Darir lukuyed pa'rad nrogon yalen ni yima lukuy pa'ay nge mu' min abich!"

³ Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Mang ni kam paged e tin ni yog Got kam folgad ko tin ni gimed e mu sunumiyed gimed be machibnag? ⁴ Ya ga'ar Got, 'Mu liyor ko chitamam nge chitinam', miki ga'ar, 'En nra yog e chitamngin fa chitiningin nga dalib

e thingar nli' ngem'. ⁵ Machane gimed be fil ko girdi' ni fa'anra bay ban'en rok be' nrayag ni nge pi' nge ayuweg e chitamngin fa chitiningin ngay, machane me yog ni ga'ar, 'Ren'ey e kug pi' ngak Got,' ⁶ ma aram e dakuriy fan ni nge tayfan e chitamngin.* Ireray rogon ni kam n'iged fan e thin rok Got kam folgad ko tin gimed e msunumiyed gimed be machibnag. ⁷ Gimed e pi'in gimed ma dake moding niged gimed! Rib sorok Isaiiah ni profet ni fa'ani weliy murung'agmed ni ga'ar:

⁸ I Got e ga'ar, 'Pi girdi' ney e yad be tayfag ko thin ni yad be yog,
machane rib mal'af lanin'rad rog.

⁹ Mm'ayfan e siro' nge pigpig ni yad be tay ngog,
ya pi motochiyel ni girdi' e sunumiy e yad
be machibnag ngak e girdi' ni gowa pi motochiyel rok Got!' ”

Pin'en nma alitnag be'
(*Mark 7:14–23*)

¹⁰ Me pining Jesus fapi girdi' ni aram urngirad ngarbad ngak me ga'ar ngorad, “Mu telmed, mi gimed guy rogon ngam nanged fan! ¹¹ Gathi n'en nra yan ngalan l'ugun be' e ir e ra alitnag fa'anem; ya n'en nra yib riy nga but' e ir e ra alitnag fa'anem.”

¹² Me yib pi gachalpen me lungurad ngak, “Mog, ka mu nang ni fapi thin ni kamog e ke kireban' fapi Farise ngay ni bochan e ke kun ngorad?”

¹³ Me fulweg Jesus ni ga'ar, “Urngin ban'en nde yung e Chitamag nu tharmiy e yira pug ngalang.

* **15:6** chitamngin; boch e babyor e bay riy ni chitamngin ara chitiningin.

14 “Mpaged yad! Ya yad be pow’iy e girdi’ ma yad bmalmit; ma fa’anra kol reb e malmit pa’ reb e malmit ngi i pow’iy i yan, ma yow l’agruw ni yow ra mul nga wuru’ e kanawo’ ngalan wol’ e ran.”

15 Me non Peter ni ga’ar, “Mu weliy fan e re fanathin nir ngomad.”

16 Me ga’ar Jesus ngorad, “Ku errogon ndawori tamilangan’med riy ni bod yad. 17 Mogned, dawor mu nanged fan? Demturug e n’en nra yan ngalan l’ugun be’ me yan ngalan gil’iggan me yan u rom nga wuru’ i downgin. 18 Ma pin’en nra yib u lan l’uguney nga but’ e yib u lanin’uy; ireram e pin’en ni ir e ma alitnag be’. 19 Ya laniyan’ be’ e ma yib e leam nib kireb riy ni ir e ma pingeg fa’anem nge li’ be’ ngem’, fa ra pirew be’ ni gathi mabgol rok, ma be rin’ yugu boch ban’en ni aram e ngongol ko darngal; me moro’ro’ u fithik’ e yargel, me lifith l’ugun, me t’ar e thin nga daken e girdi’. 20 Ireray e pin’en nma alitnag be’. Machane ra mu abichgad nda mlukuyed pa’med nrogon ni karogned nthingar mu rin’ed — ma biney e der ma alitnag be’.”

Michan’ rok be’ ni bpin
(Mark 7:24–30)

21 Me chuw Jesus ko gin’em nge yan ngabangi nug nib chugur ko pi binaw nu Tyre ngu Sidon.

22 Me yib be’ ni bpin u Kanaan ngak nma par ko gi nug nem. Me pining ni ga’ar, “Fak David, mu runguyeg! Bochi pin ni fakag e ke ying ba mo’onyan’ ngak, ni kari ubchiya’.”

23 Machane de yog Jesus ta’ab bugithin ngak. Me yib pi gachalpen ngak ni yad be wenig ngak ni be

lungurad, “Mog ngak e re pin nir nge yan; ya yugu be lekdad nike mada’ laman ngalang!”

²⁴ Me fulweg Jesus ni ga’ar, “Kemus ni girdi’ nu Israel nike malog ni bod e saf nike malog e ka nol’igeg ni nggub ngorad.”

²⁵ Ma fa’ani yog e re bugithin nem me yib fare pin ngeb i paraw u to’oben i ay Jesus nga but’. Me ga’ar, “Mu ayuwegneg!”

²⁶ Me fulweg Jesus ni ga’ar, “De mat’aw ni ngan fek gan e bitir nga nin’ ko pilis.”

²⁷ Me fulweg fare pin ni ga’ar, “Riyul’ e re bugithin nir, machane mus ko pilis mma kay e ggan nike aw nike mul nga but’ u tebel ko masta rorad.”

²⁸ Me fulweg Jesus ngak ni ga’ar, “I gur reb e bpin nrib gel e michan’ rom ngak Got! Tin ni gab adag e bay nrin’ ngom.” Ma ka chingiyal’ nem me gol fachi pin ni fak.

Jesus ni golnag e girdi’ ni pire’

²⁹ Me chuw Jesus u rom nge yan u to’oben e lipath nu Galile. Me yan nga daken bburey nge yan i par riy nga but’. ³⁰ Me yib e girdi’ ni pire’ ni pire’ ngak, ni yad be fek e pi’in yad bmugutgut, nge pi’in yad bmalmit, nge pi’in yad bmarwoth, nge pi’in ndabiyag ni ngar nonod, nge yugu boch e girdi’ ni yad bm’ar nra feked yad ngar ted yad nga but’ u to’oben ay Jesus; me chuweg Jesus e liliy rorad. ³¹ Ma fa’ani guy fapi girdi’ nike welthin e pi’in nda i yag ni ngar uned ko numon, nge pi’in yad bmarwoth ni kar sulod nga rogorad, nge pi’in yad bmugutgut ni kar uned ko yan, nge pi’in yad bmalmit nike yag ni kar guyed ban’en miyad ngat

ngay; ma aram miyad yog e sorok ngak fare Got nu Israel.

Jesus ni pi' gan fa aningeg i biyu' i girdi'
(Mark 8:1–10)

³² Me pining Jesus pi gachalpen ngarbad ngak me ga'ar ngorad, “Ke taganan'ug ko pi girdi' ney, ya nga dalip e rran ni kar pired rog ma dakuriy ban'en ni yad ra kay. Dabug ni nggu pagrad ngranod ndab gu pi' ban'en ngar ked, ya richey ngar awgad nga but' ko bilig u kanawo' ndawor ra tawgad nga taferad.”

³³ Me fith pi gachalpen ngak ni lungurad, “U taman yang u daken e re ted ney e gamad ra pir'eg e ggan riy nra gaman e pi girdi' ney riy ni aray urngin?”

³⁴ Me fithrad Jesus ni ga'ar, “In yal' e flowa ni bay romed?”

Miyad fulweg ni lungurad, “Medlip yal' nge in e nig ni ba'achig.”

³⁵ Me non Jesus ngak fapi girdi' ni aram urngirad ni ngar pired nga but'. ³⁶ Me fek fa medlip yal' i flowa nge fapi nig, me pining e magaer riy ngak Got, me t'et'ar nge pi' ngak pi gachalpen, me pi' pi gachalpen ngak fapi girdi'. ³⁷ Miyad kay ni yad gubin ngar fosgad ngay. Me kunukunuy pi gachalpen e ggan ndaki m'ay i kay me gaman medlip e dug riy. ³⁸ Ma urngin e pumo'on nra ked e re ggan nem e yad aningeg i biyu', nda ni uneg e ppin nge bitir ko matha'eg.

³⁹ Ma aram me pag Jesus fapi girdi' ngranod, me af nga bowoch nge yan ko fa gi nug nu Magadan.

16

*Maang'ang nrogned ni ngan dag ngar guyed
(Mark 8:11-13; Luke 12:54-56)*

¹ Me yib boch e Farise nge Sadduse ngak Jesus, ni yad ba'adag ni ngar ninged e kanawo' ngak ko thin, ma aram miyad wenig ngak ni nge ngongliy reb e maang'ang ngar guyed, ni nge mang pow riy ni n'en ni be rin' e mm'agan' Got ngay. ² Machane me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Ngiyal' ni be n'en ni nge aw e yal' e bay n'en me lungumed, Aram e bayi fel' e yafang, ya ke row lanelang. ³ Ma kakadbul ni kakadbul e bay n'en me lungumed, 'Ra aw e n'uw, ya yuyang u lanelang e ba row ma yu yang e ba talumor.' Rayag romed ni ngam changargad nga lanelang nga mogned rogon e n'en ni bay rin' e yafang; machane dabiyag ni mu weliyed fan e pi pow ni bay rogon ko ngiyal'ney!*" ⁴ Miki ga'ar Jesus, "Kari kireb e girdi' ma dakir un Got u wun'rad e bin daba' e rran! Gimed be wenignag ngog ni nggu dag reb e maang'ang ngomed? Dabiyag! Ta'are maang'ang ni bay ndag ngomed e fare maang'ang ni rin' Got ngak Jonah." Ma aram me pagrad nge yan.

*Is ko pi Farise nge pi Sadduse
(Mark 8:14-21)*

⁵ Ma fa'ani th'ab pi gachalpen fare lipath ngranod nga baraba' miyad pag talin ni ngar feked e flowa. ⁶ Me ga'ar Jesus ngorad, "Mu ayuweged gimed ko is ko pi Farise nge pi Sadduse."

---

* **16:3** Boch e babyor e dariy e re ngachal ni Jesus ney ko verse 2-3.

⁷ Miyad weliy rorad ni lungurad, “Keyog ni aram rogon ni bochan e dad feked e flowa.”

⁸ Ma manang Jesus e n'en ni yad be yog, ma aram me fithrad ni ga'ar, “Mangfan ni gimed be weliy romed nda mfeked e flowa? Rib achig e michan' romed ngak Got! ⁹ Mogned, ka dawor mu nanged fan? Dakum nanged fa ngiyal'nem ni fa'an gu t'et'ar fa lal yal' i flowa nge kay fa lal i biyu' i pumo'on? Uw urngin e dug ni mu suguyed ko tin ni aw? ¹⁰ Ma fa medlip yal' i flowa ni gu pi' nge kay fa aningeg i biyu' i pumo'on, kigimed manang fa kam paged talin? In e dug ni mu suguyed ko tin ni aw? ¹¹ Ke di'in ndamur nanged fan ni gathi flowa e gu be weliy murung'agen ngomed? Mu ayuweged gimed rok e is ko pi Farise nge pi Sadduse!”

¹² Ma aram me nang pi gachalpen fan ni gathi be yog ngorad ni ngar ayuweged yad rok e is ni yima fanay ko flowa, machane ngar ayuweged yad ko n'en ni be fil e pi Farise nge pi Sadduse ko girdi'.

Peter ni yog ko mini' Jesus

(Mark 8:27–30; Luke 9:18–21)

¹³ Me yan Jesus ko fa gi nam nib chugur ko binaw nu Cesarea Filippi, ni ireram e gin ni fith riy ngak pi gachalpen ni ga'ar, “Be ga'ar e girdi' e mini' e en ni Fak e Girdi'?”

¹⁴ Miyad fulweg ni lungurad, “Be ga'ar boch e girdi' e John ni i tawfe, ma boch e girdi' e be ga'ar e Elijah, ma boch e girdi' e be ga'ar e Jeremiah, fa reb fapi profet.”

¹⁵ Me fithrad ni ga'ar, “Ma gimed e be lungumed e gag mini'?”

¹⁶ Me fulweg Simon Peter ngak ni ga'ar, "I gur fare Messiah, ni Fak Got gur, ni Got nib fos."

¹⁷ Me fulweg Jesus ngak ni ga'ar, "Simon ni fak John gur, i gur e rib fel' wa'atham! Ya re bugithin nir nib riyul' e gathi ba girdi' e yib rok ngom, machane Chitamag nu tharmiy e ke pi' ngom.

¹⁸ Ere be lungug ngom: I gur Peter, ma daken e re war ney e nggu toy e galesiya rog nga daken ni mus ko yam' ma dabiyaq ni nge gel ngay. ¹⁹ Ma bay gu pi' ngom fapi kiy ni kiy ko gagiyeq nu tharmiy: n'en ni ga ra taleq ndab nrin' u but' e yira tay u tharmiy ni aram rogon; ma n'en ni ga ra pag ngar rin' u but' e yira tay u tharmiy ni aram rogon."

²⁰ Me motochiyel Jesus ngak pi gachalpen ndab rogned ku be' ni ir fare Messiah.

Jesus ni weliy murung'agen e gafgow nge yam' ni bayi tay

(Mark 8:31—9:1; Luke 9:22–27)

²¹ Ngiyal' nem i yan ngam'on e yog Jesus ngak pi gachalpen nib tamilang ni ga'ar, "Thingar gu wan nga Jerusalem ngar ug gafgow rok e pi'in pi'ilal, nge pi tolang ko prist, nge pi tamchib ko Motochiyel. Bay nli'eg nggum', ma chirofen nra man e dalip e rran ngay e bay ni fasegeg ko yam'."

²² Me fek Peter Jesus nga orel rorad ngi i puwan' ngak Jesus ni be ga'ar, "Somol, mang e yigi siy i pag Got nge ydor! Ya thanqri dabi yib e pi n'ir ngom!"

²³ Me cheal Jesus u luwan nge yog ngak Peter ni ga'ar, "Satan, mu chuw rog! Ya kam dibchay u kanawo' rog, ya leam ni ga be tay e leam rok e girdi', ma gathi leam rok Got."

24 Me ga'ar Jesus ngak pi gachalpen, "Fa'anra ba'adag be' ni nge un ngog, ma thangri pag talin ir, nge fek e kuruth rok nge lekeg. 25 Ya en nra finey ni nge ayuweg e pogofan rok e ra thay rok; ma en nra thay e pogofan rok ni bochag e ra pir'eg. 26 Be mang e ra fel' rogon be' riy ni fa'anra yag ngak e re fayleng ney ni polo', machane me thay e bin riyul' e yafos u pa'? Bmuduwgil ndariy! Dariy ban'en nrayag ni nge pi' be' ngki sul e yafos rok ngak. 27 Ya en ni Fak e Girdi' e bay yib ni yad e pi engel rok ni be galgal ram'en ni bod e Chitamngin, me pi' puluwon urngin e girdi' nra be' ma rogon puluwon ko tin ni rin'. 28 Mu ted fanmediyan ko re bugithin ni ba'aray! Bay boch e girdi' u roy ndab ra m'ad me yan i taw ko ngiyal' ni bay ra guyed e en ni Fak e Girdi' nike yib ni ir e pilung."

17

Jesus ni pig ram'en

(Mark 9:2-13; Luke 9:28-36)

1 Ma nel' e rran nga tomuren me fek Jesus Peter, nge fa gali walag ni James nge John ngranod nga daken bburey nib tolang ni go' yad. 2 Ma nap'an ni yad be changar ngak me thil ya'an: me galgal owchen ni bod feni galgal mit e yal', me wechwech e mad rok ni bod ram'en e yal'. 3 Ma fa dalip i gachalpen e ra guyed Moses nge Elijah ni yad be non Jesus. 4 Ma aram me ga'ar Peter ngak Jesus, "Somol, rib manigil ni kadbad ngaray; fa'anra gab adag mu gu toy dalip e tent u roy, nreb e ngam par ngay, ma reb e nge par Moses ngay, ma reb e nge par Elijah ngay."

⁵ Ma nap'an ni be non me yib bangi manileng nib galgal ram'en nga dakenrad, me non ba lam u fithik' fa gi manileng ni ga'ar, "Ireray Fakag nrib t'uf rog, ni kari felan'ug ngak — ere mu telmed ngak!" ⁶ Ma fa'ani rung'ag pi gachalpen fare lam me ri yib e tamdag ngorad nib gel ma aram miyad palpal nga but'. ⁷ Me yib Jesus i math ngorad me ga'ar ngorad, "Mu sak'iygad, dab mu tamdaggad!" ⁸ Ma aram miyad pug owcherad ngalang ma yigo'o Jesus e ra guyed, ma dakur guyed be' ngabang.

⁹ Ma nap'an ni yad be yib u daken fare burey nga but' me tay Jesus chiylen ngorad ni ga'ar, "Dab mogned ku be' e tin ni kam guyed nge yan i mada' ko ngiyal' ni kan faseg e en ni Fak e Girdi' ko yam'."

¹⁰ Me fith pi gachalpen Jesus ngak ni lungurad, "Mangfan ni ga'ar e pi tamchib ko Motochiyel e Elijah e ra yib nsom'on?"

¹¹ Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Elijah e ri ir e ra yib ko som'on nge fal'eg rogon urngin ban'en nge tay. ¹² Machane ba'aray ban'en ni nggog ngomed: I Elijah e ke yib ma de pow ko girdi', ma tin lanin'rad e ur rin'ed ngak. Ere ku aram rogon e en ni Fak e Girdi' nib kireb e n'en ni bay rrin'ed ngak."

¹³ Me nang pi gachalpen fan ni be weliy ngorad murung'agen John ni i tawfe.

I Jesus ni golnag bochi pagel nike ying ba mo'onyan' ngak

(Mark 9:14–29; Luke 9:37–43a)

¹⁴ Ma nap'an nra sulod ngak fapi girdi' ni pire', me yib be' nib mo'on ngak Jesus, nge yib i ragbug u p'eowchen, ¹⁵ me ga'ar ngak, "Somol, mu runguy

fakag! Ya ma yib e m'ar ni *epilepsy* ngak nib gel nra yib ngak me thay nga mit e nify fa nga fithik' e ran. ¹⁶ Kug fek i yib ngak pi gachalpem ma de yag ni ngar golniged."

¹⁷ Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Ri gimed be oloboch ya der mich Got u wun'med! Uw n'umngin nap'an nthingar gu par romed? Ma uw n'umngin nap'an ni nggu k'adan'ug romed? Mfeked fachi pagel i yib ngog ngaray!" ¹⁸ Me non Jesus ngak fare mo'onyan' ni nge chuw ko fachi pagel nike ying ngak, ma aram me yan nge chuw u fithik' i downgin, ma ka chingiyal' nem me gol fachi pagel.

¹⁹ Me yib pi gachalpen Jesus ngak ni go' yad ngar fithed ni lungurad, "Mang nde yag romad ni nggu tulufed fare mo'onyan' nge chuw u fithik' facha'?"

²⁰ Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Bochan e de gaman e michan' romed. Mu ted fanmediyan ko re bugithin ni ba'aray! Fa'anra bay e michan' romed ngak Got ni bod mam'ungun ba awochngin e mustard, mrayag ni nge lungumed ko re burey ney, 'Mman u roy aram!' mra yan. Ma demturug ban'en mrayag romed!" ²¹ *

Jesus ni ki weliy bayay murung'agen e yam' ni nge tay

(Mark 9:30–32; Luke 9:43b–45)

²² Fa'ani mu'ulung urngin i gachalpen nga Galile, me ga'ar Jesus ngorad, "En ni Fak e Girdi' e ke chugur ni ngan pi' nga pa' e girdi' ²³ ma bay

---

* **17:21** Boch e babyor e kan puthuy ngay e verse 21: Machane kemus ni go' meybil nge par ni kan pag e abich e rayag ni ngan tuluf e mit ney ngay; ma dariy ban'en nrayag riy (mu guy e Mrk 9:29)

ra li'ed ngem'; machane chirofen nra man e dalip fen ngay e yira faseg ko yam'."

Me ri kireban' pi gachalpen.

Tax nu Tempel ni yima pi'

²⁴ Ma fa'ani yib Jesus nge pi gachalpen nga Kapernaum, me yib e pi'in yad ma kunuy e tax ko Tempel ngak Peter ngar fithed ni lungurad, "Ma pi' e tamchib romed e tax nu Tempel fa danga'?"

²⁵ Me fulweg Peter ni ga'ar, "Ma pi'."

Ma fa'ani yan Peter ngalan e naun, me non Jesus nsom'on ni ga'ar, "Simon, uw rogon ni ga be finey? Mini' e ma pi' e tax ko chugum fa tax ko pi pilung nu roy u fayleng? Girdi'en e nam fa girdi' ni yib u bang ko fare nam?"

²⁶ Me fulweg Peter ni ga'ar, "Pi'in nrabad u bang ko fare nam."

Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Fa'anra errogon ma girdi'en e nam e dabi pi' e tax. ²⁷ Machane dabudad ni ngad kireb niged laniyan' e pi girdi' ney. Ere mman ko fare lipath nga mon' e gaf rom; ma ga girengiy ngalang e bin som'on e nig ni ga ra l'eg ma bay mpir'eg ba salpiy ni wasey u lan l'ugun nra gaman e birodow e tax ko Tempel riy; ma ga fek ngam pi' ngorad e birodow e tax."

18

Mini' e en nth'abi tolang?

(Mark 9:33–37; Luke 9:46–48)

¹ Ka chingiyal' nem me yib pi gachalpen Jesus ngak, ni yad be fith ni be lungurad, "Mini' e en nth'abi tolang ko gagiyeg nu tharmiy?"

² Me pining Jesus bochi tir, nge sak'iynag nga

p'eowcherad, ³ me ga'ar, "Mu ted fanmediyan ko re bugithin ni ba'aray: Fa'anra dab mpiggad ngam boded e bitir, ma ri dabiyaq ni ngam uned ngalan Gil'ilungun e tharmiy. ⁴ En nra yan i par ni ir e th'abi tolang ko gagiyeg nu tharmiy e en nra sobut'nag ir nge bod e chi tir ney. ⁵ Ma en nra ayuweg reb e bitir ni bod e biney ni bochag e ke ayuwegneg.

N'en nma waliy e girdi' nge denen
(Mark 9:42–48; Luke 17:1–2)

⁶ "Kabfel' ni yira the' gafan ba malang ni ba ga' nga belel'ugun be' nga nin' nga regur nge limoch, ko bin ni nge waliy reb e pi bitir ney ni kug mich u wan' nge pi' keru' ngog. ⁷ Ke gafgow e girdi' nu fayleng ni bo'or ban'en ni bay riy nma waliy e girdi' ngar pi'ed keru'rad ngak Got! Pin'ey nma waliy e girdi' ngar pi'ed keru'rad ngak Got e gubin ngiyal' ni bay i yib — machane ri bayi gafgow e en ni ir e tabolngin e pin'em!

⁸ "Ere fa'anra waliyem baraba' i pa'am fa baraba' i em ngam pi' keru'um ngak Got, ma ga th'ab ngam n'ag! Ya kabfel' rogom ni ga ra yan ko yafos ndariy baraba' i pa'am fa baraba' i em ko bin ni kabay pa'am nruw raba' nge em nruw raba' mi non'em nga fithik' e nifiy ni dabi math bi'id. ⁹ Ma fa'anra waliyem baraba' i lan owchem ngam pi' keru'um ngak Got, ma ga luf ngam n'ag! Ya kabfel' ni ngam man ko yafos nta'ab baraba' i lan owchem ko bin ni nge par lan owchem nruw raba' mi non'em nga fithik' e nifiy ni dabi math bi'id."

*Fanathin ni murung'agen e safnike yan ngabang
(Luke 15:3-7)*

¹⁰ “Mu guyed rogon nge dab mu darifan niged u wun’med bagayad e pi bitir ney. Ya nggog ngomed ni pi engel rorad nu tharmiy e gubin ngiyal’ ni yad bay rok e Chitamag nu tharmiy. ¹¹ *

¹² “Uw rogon ni gimed be finey? Gonap’an e mang e ra rin’ be’ ni fa’anra bay ra’ay i saf ni fak me yan reb ngabang? Ra pag fa mereb i ragag nge mereb nem ni yad be kay e pan u sigre’en e burey me yan nge gay fa binem nike yan ngabang.

¹³ Nggog ngomed nra pir’eg ma ba gel e felfelan’ nra tay ni bochan e ta’abinem, ko felfelan’ ni be tay ni bochan fa mereb i ragag nge mereb nde yan ngabang. ¹⁴ Ere ku errogon e Chitamangimed† nu tharmiy nde adag bagayad e nochi tir ney ni nge malog.

Be’ ni walagey nike denen

¹⁵ “Fa’anra ngongliy be’ ni walagem e denen nib togoplw ngom,‡ ma ga yan mu guy ngamog ngak e kireb nike rin’ nge nang. Machane mman ni go’ gur, ngam nonow ni go’ gimew. Ma fa’anra fol ko tin ni ga be yog, ma aram e kam sulweg walagem. ¹⁶ Ma fa’anra dabi fol rom ma ga fek ta’abe’ fa l’agruw ni’ ngar unew ngom, ya nge urngin e tin kamog nike rin’ nib togoplw ngom ma nge yag ni micheg l’agruw fa dalip ni’, ni bod

---

* **18:11** Boch e babyor e kan puthuy ngay e verse 11: Ya en ni Fak e Girdi’ e ke yib ni nge thapeg ngak Got e pi’in kar maloggad (mu guy e Luk 19:10.) † **18:14** Chitamangimed; boch e babyor e bay riy ni chitamag. ‡ **18:15** Boch e babyor e dariy riy e togoplw ngom.

ni be yog e babyor nib thothup. ¹⁷ Ma fa'anra dabi fol rorad, me ere mog fapi thin ni urngin ngak girdi'en e galesiya. Ma fa'anra dabi fol rok girdi'en e galesiya, ma ga tay ni gowa be' u yugu reb e nam fa reb e tamukun tax.

Taleg nge pag

¹⁸ “Ere nggog ngomed ni gimed gubin ni nge lungug: n'en ni gimed ra taleg ndab ni rin' u roy u but' e yira tay u tharmiy ni aram rogon; ma n'en ni gimed ra pag ngan rin' u but' e yira tay u tharmiy ni aram rogon.

¹⁹ “Ma ba'aray ban'en ni ngku gog ngomed: fa'anra ta'reban' l'agruw i gimed nga ban'en u roy u but' miyow pi' e meybil riy, mra rin' e Chitamag nu tharmiy ngorow. ²⁰ Ya gin nra gak l'agruw fa dalip ni' ngay u fithingag, e aram e gu bay rorad ko gin'em.

Fanathin ni murung'agen fare tapigpig nde n'ag fan u wan' e n'en ke rin' be' ngak

²¹ Me yib Peter ngak Jesus nge fith ni ga'ar, “Somol, uw urngin yay nrayag ni nge denen walageg nib togopluw ngog ma thingar gu n'ag fan u wun'ug? Medlip yay?”

²² Me fulweg Jesus ni ga'ar, “Danga', gathi medlip yay, ya medlip yay e medlip i ragag, § ²³ ya gagiyeg nu tharmiy e bod be' nib pilung ni turguy ni nge guy babyoren e salpiy nma kol e pi tapigpig rok. ²⁴ Ka fini tabab ngay ni nge muruwliy mi ni fek bagayad i yib ngak ni bay in e million e dollar ni malfith rok fa'anem ngak. ²⁵ Ma de gaman e

---

§ 18:22 medlip i ragag yay e medlip; ara medlip i ragag nge medlip yay.

salpiy ni bay rok nra thang e malfith rok ngay, ma aram me yog e masta rok ni ngan pi' fa'anem nge bpin rok nge bitir rok ni chuway' ngar manged sib, ma ku errogen urngin ban' en rok ni ngan pi' ni chuway' nge yag ni nge math e malfith rok. ²⁶ "Me ragbug fare tapigpig u p'eowchen fare masta rok me wenig ngak ni ga'ar, 'Mu gum'an' nigem rog, ya bay gu fulweg urngin e salpiy rom!' ²⁷ Me kireban' fare masta rok ngak, me n'ag fan u wan' fare malfith rok fa'anem ngak me pag fa'anem nge yan.

²⁸ "Me yan fare mo'on nga wean me mada'nag reb e tapigpig ko fare masta rok ni bod ir, ni bay in e dollar ni malfith rok fa'anem ngak. Me thiy pa' ngak nge dun'uf k'angan ni be ga'ar, 'Mu fulweg ngog e salpiy ni mfek rog ni malfith!' ²⁹ Me ragbug fare tapigpig ni yow u p'eowchen nga but' nge wenig ngak ni ga'ar, 'Mu gum'an' nigem rog, ya bay gu fulweg e salpiy rom!' ³⁰ Machane dabun; ma aram me yog ni ngan kol nga nin' nga kalbus nge yan i mada' ko ngiyal' nra thang e malfith rok riy. ³¹ Ma fa'ani guy e tin kabay e tapigpig e n'en nike rin' fa'anem, me ri taganan'rad miyad yan ngak e masta rorad ngar weliyed murung'agen fa'anem ngak ni gubin. ³² Me pining fare masta fare tapigpig rok nge yib ngak nga naun. Me ga'ar ngak, 'Dariy ban'en ni gabfel' ngay, i gur e binir e sib! Kug n'ag fan u wun'ug urngin e salpiy ni malfith rom ngog, ni bochan e mwenig ngog. ³³ Ere susun e ka ga ra runguy e re tapigpig ni gimew nem, ni bod rogon ni gu runguyem.' ³⁴ Ma kari puwan' e re masta nem, ma aram me pi' fare

tapigpig ngan fek nga kalbus ni ngan gechignag nge yan i mada' ko ngiyal' nra math fare malfith rok riy ni urngin!"

³⁵ Me museg Jesus ni ga'ar, "Ireram rogon e n'en nra rin' e Chitamag nu tharmiy ngomed ni fa'anra dabi bigimed me n'ag fan u wan' e n'en nib kireb nike rin' reb i walagen ngak."

19

Jesus ni tamilangnag e girdi' u murung'agen e mabgol nike wear
(Mark 10:1–12)

¹ Fa'ani mu' Jesus i yog e pin'ey, me chuw u Galile nge sul ko nug nu Judea, ni bay nga ba'nem e lul' ni Jordan. ² Me un e girdi' ni pire' ngak, me chuweg e liliy rorad u rom.

³ Me yib boch e Farise ngak miyad guy rogon ni ngar ninged e kanawo' ngak ko thin, miyad fith ngak ni lungurad, "Mog, bmat'aw ko Motochiyel rodad nra chuweg be' leengin ndemturug e n'en ke bucheg?"

⁴ Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Mogned, dawor mbe'eged e pi thin ni ba'aray u lan e babyor nib thothup, ni som'on ko tabolngin e sunumiyrow e en ni Tasunumiy ni bagayow e be' ni pumo'on ma bagayow e be' ni bpin? ⁵ Me ga'ar, 'Ireray fan nra pag e pumo'on e chitamngin nge chitiningin ngar pirew leengin, miyow par ni kar ta'ab girdi'gow.' ⁶ Ya aram e gathi ku yow ba ruw ni girdi', ya kar ta'ab girdi'gow. Ere thangri dabi dareg e girdi' e gali cha' ni Got e ke chagiyrow."

⁷ Me fith e pi Farise ngak ni lungurad, “Ere mangfan ni pi’ Moses e motochiyel nrayag ni nge yoloy be’ nib mo’on babyoren e machuw nge pi’ ngak e bpin rok me pag nge yan?”

⁸ Me fulweg Jesus ni ga’ar, “I yog Moses ngomed nrayag ni ngam chuweged leengimed ni bochan e ri gimed ba gelan’ ndabiyag ni ngan fil ban’en ngomed. Machane gathi ireray yalen ko ngiyal’ ni ba’aram ni sunumiy Got urngin ban’en riy. ⁹ Ere nggog ngomed, ni en nra chuweg leengin, ni gathi ban’en nike par fare pin nge be’, ngki leengiy yugu reb e bpin, e aram e ke th’ab e motochiyel, ya kar pirem yugu reb e bpin ni gathi mabgol rok.”

¹⁰ Me ga’ar pi gachalpen ngak, “Fa’anra errogon e n’en ni nge rin’ be’ nge leengin, ma kabfel’ ndab ni mabgol.”

¹¹ Me fulweg Jesus ni ga’ar, “Ren’ey ni kug machibnag ngomed e gathi fan ngak gubin e girdi’, machane kemus ni pi’in ke ayuwegrad Got be yag rorad. ¹² Ya ba thilthil fan ndabiyag ni nge mabgol boch e pumo’on: boch e girdi’ e bochan e ni gargelegrad ma aram rogorad; ma boch e girdi’ e bochan e ke ngongliyrad e girdi’ ni ngar pired ni aram rogorad; ma boch e girdi’ e darir uned ko mabgol ni fan ko gagiyeg nu tharmiy. Ere en nrayag rok e nge fol ko pi thin ney ni kug machibnag.”

*Jesus ni fal’eg wa’athan e pi’in bitir
(Mark 10:13–16; Luke 18:15–17)*

¹³ Me fek boch e girdi’ e pi’in bitir i yib ngak Jesus ni nge tay pa’ nga dakenrad nge meybil nagrad, machane me puwan’ pi gachalpen ngak

fapi girdi'. ¹⁴ Me ga'ar Jesus, "Mpaged e pi bitir nir ngarbad ngog, dab mu taledged yad, ya gagiyeg nu tharmiy e fan ngak e pi'in bod e pi bitir ney."

¹⁵ Me tay pa' nga dakenrad nge yibilayrad nge mu' me yan.

*Fare mo'on ni kab pagel ni pire' ban'en rok
(Mark 10:17–31; Luke 18:18–30)*

¹⁶ Bay ba ngiyal' ni yib be' nib mo'on ngak Jesus me fith ni ga'ar, "Tamchib, mang e ren'en ni bfel' nthingar gu rin' me yag e yafos ndariy n'umngin nap'an ngog?"

¹⁷ Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Mang ni ga be fitheg u murung'agen e n'en ni bfel'? Ri ta'abe' e bay ni ir e bfel'. Ere mfol ko fapi motochiyel ni fa'anra gab adag ni ngam man ko yafos."

¹⁸ Me fith ni ga'ar, "Mang e pi motochiyel?"

Me fulweg Jesus ngak ni ga'ar, "Dab mu li' be' ngem'; dab mu pirow be' ni gathi mabgol rom; dab mmoro'ro'; dab mu t'ar e thin nga daken be'; ¹⁹ mu liyor ko chitamam nge chitinam; ma gin'en ni ga bay riy e nge t'uf rom e en ni ir e mmigid ngom ni gowe gur."

²⁰ Me fulweg fare mo'on ni kab pagel ni ga'ar, "Gu be fol ko pi motochiyel nir ni urngin. Ere mang e n'en ni kabay nthingar gu rin'?"

²¹ Me ga'ar Jesus ngak, "Fa'anra gab adag ni ngam yal'uw me ere mman ngam pi' ni chuway' urngin ban'en ni bay rom ma ga fek e salpiy riy ngam pi' ngak e pi'in yad ba gafgow, ma aram e ke yag e fla'ab ngom u tharmiy; ma ga yib ngam un ngog."

²² Ma fa'ani rung'ag fare mo'on ni kab pagel e re bugithin nem me yan nike kireban', ya rib pire' ban'en rok.

²³ Ma aram me ga'ar Jesus ngak pi gachalpen, "Nggog ngomed, nrib mo'maw' rok be' ni pire' ban'en rok ni nge un ko gagiyeg nu tharmiy. ²⁴ Ma ba'aray ban'en ni ngku gog ngomed: kab mo'maw' rok be' ni pire' ban'en rok ni nge un ko gagiyeg rok Got ko bin ni nge yan ba kamel u mugufan ba rosom."

²⁵ Ma fa'ani rung'ag pi gachalpen e re bugithin nem mi ri yad gin ngay. Miyad fith ni lungurad, "Ere mini' e rayag ni nge thap ngak Got?"

²⁶ Me changar Jesus ngorad me fulweg ngorad ni ga'ar, "Girdi' e dabiyaq rorad, machane Got e urngin ban'en mrayag rok."

²⁷ Me non Peter ni ga'ar, "A mu guy, kug paged gubin ban'en kug uned ngom. Ere mang e bayi yag ngomad."

²⁸ Me ga'ar Jesus ngorad, "Ba'aray bbugithin ni nggog ngomed: ngiyal' nra par e en ni Fak e Girdi' ri y nga tagil' u tafen e fla'ab ko bin nib be'ech e tamilang ni bay yib, e ku errogon ni aram e gimed e re ragag nge l'agruw i girdi' rog nir e bay kum pired nga tagil'med ni ngam gagiyeg niked fa ragag nge l'agruw i ganong nu Israel. ²⁹ Ma urngin e girdi' ni kar paged e tabinaw rorad, ara pi walagrad ni pumo'on, ara pi walagrad ni ppin, ara matam, ara matin, ara bitir, ara yungi binaw ni taferad ni bochag, e ra'ay yay e pin'ey ni bayi mun ngorad, ma yira pi' e yafos ndariy n'umngin nap'an ngorad. ³⁰ Machane bo'or e girdi' ni yad

bm'on e chiney ni bay ra tomurgad, ma bo'or e girdi' ni yad ba tomur e chiney ni bay ra m'on gad.

20

Girdi'en e maruwel u milay' ko grape

¹ “Gagiyeg nu tharmiy e bod be' ni fi'in bangi *grape*, ni yan nni kakadbul ni be gay e girdi' ni ngar maruwelgad u fithik' fa gi *grape* ni fi'in. ² Me ta'reban'rad ngay ni nge pi' puluwrad, nrogon ni yibe pi' puluwon e girdi' nra reb e rran ma reb e salpiy nsilber, me pi'rad ngranod ni ngar maruwelgad u fithik' fa gi *grape* ni fi'in. ³ Miki yan bayay nga market ko mereb e kolok me guy boch e pumo'on ni yad be sasak'iy u rom ndariy ban'en ni yad be rin', ⁴ me ga'ar ngorad, 'Kum marod ngam maruwelgad u fithik' fa gi *grape* ni fi'ig mu gu pi' puluwmed ni bfel.' ⁵ Ma aram miyad yan. Miki rin' ni aram rogon ko ragag nge l'agruw e kolok nge ku bayay ko dalip e kolok. ⁶ Ke chugur ni nge lal e kolok me yan nga market me guy boch e pumo'on ni ka yad be sasak'iy u rom. Me fithrad ni ga'ar, 'Mangfan ni gimed be adbey e bin daba' e rran u roy ndamur rin'ed ban'en?' ⁷ Miyad fulweg ngak ni lungurad, 'Bochan e dariy be' nike pi' e maruwel ngomad.' Me yog ngorad ni ga'ar, 'Ere kum marod ngam maruwelgad u fithik' fa gi *grape* ni fi'ig.'

⁸ “Ma fa'ani neap' me yog fa en nsuwon fa gi *grape* ngak e en ni pilungen girdi'en e maruwel rok ni ga'ar, 'Mpining fapi girdi'en e maruwel ngam pi' puluwrad, ni ngam tabab ko pi'in nni pi' e maruwel ngorad u tomur, ma ga yan mu thang

ngak e pi'in yad e som'on nni pi' e maruwel ngorad.' ⁹ Fapi pumo'on nra tababgad ko maruwel ko lal e kolok e ra bagayad min pi' ta'reb e salpiy nsilber ngak. ¹⁰ Ere fa'ani yib fapi pumo'on ni yad e som'on nni pi' e maruwel ngorad ni ngan pi' puluwrad miyad finey ni bay ni pi' puluwrad ni bo'or; machane ku er rogorad nra bagayad ma ta'reb e salpiy nsilber nni pi' ngak. ¹¹ Miyad fek e salpiy rorad miyad gun'gun'nag e en ni pi' e maruwel ngorad ni yad be togopluw ngak, ¹² ni be lungurad, 'Pi pumo'on ni ba'aray nni pi' e maruwel ngorad u tomur e ta'reb e awa nra maruwelgad, ma gamad e polo' e rran ni gu maruwelgad u tarama'en e yal' nib gel — machane kam pi' puluwrad nta'reb rogon nga puluwmad!' ¹³ Fa'anem nib mul suwon fa gi *grape* ngak e fulweg ngak bagayad ni ga'ar, 'Fager, mu tiyilim ngog, dawor gu ban nigem. I ta'reban'dow ngay faram ni ngam maruwel nreb e rran ma ta'reb e salpiy nsilber puluwom. ¹⁴ Ere mfek puluwom e chiney ngam man nga tafnam. Re mo'on ney ni ir e tomur nni pi' e maruwel ngak e gub adag ni nggu pi' puluwon nta'reb rogon nga puluwom ni kug pi'. ¹⁵ Gathi bay mat'wug ni nggu rin' e tin ni gub adag ko salpiy rog? Fa ke awan'um ni bochan e gub gol?' ”

¹⁶ Me ul ul Jesus ngay nge ga'ar, “Ere pi'in yad ba tomur e bay ra m'onod, ma pi'in yad mm'on, e bay ra tomurgad.”

*Yay ni gaman e dalip ngay ni weliy Jesus murung'agen e yam' ni nge tay
(Mark 10:32–34; Luke 18:31–34)*

¹⁷ Nap'an ni be yan Jesus nga Jerusalem me fek fa ragag nge l'agruw i gachalpen nga orel nge non ngorad ni go' yad, ma yad be yan. ¹⁸ I ga'ar ngorad, "Mu telmed ngog, gadad be yan nga Jerusalem, ni ir e bay ni pi' e en ni Fak e Girdi' riy ngak e pi tolang ko prist nge pi tamchib ko Motochiyel, ni yad e bay ra turguyed ni ngan li' ngem', ¹⁹ miyad pi' ngak e pi'in gathi yad piyu Israel, ni yad e bay ra moninggad ngak, miyad toy ko dumow, miyad richibiy ko kuruth; ma chirofen nra gaman e dalip fen ngay e bay ni faseg ko yam'."

N'en ni wenignag ba matin
(Mark 10:35–45)

²⁰ Me yib e chitiningin fa gali cha' ni fak Zebede ngak Jesus ni yad fa gali cha' ni fak me siro' ngak Jesus, me wenignag ban'en ngak Jesus ni nge ayuweg riy. ²¹ Me fith Jesus ngak ni ga'ar, "Mang e gab adag ni nggu rin' ngom?"

Me fulweg ni ga'ar, "Gub adag ni ngamog ni nge par e gal pagel rog ney nga but' u to'obem, ni bagayow nga ba' ni mat'aw rom ma bagayow nga ba' ni gilay' rom ko ngiyal' ni gur e kam mang pilung riy."

²² Me fulweg Jesus ngorow ni ga'ar, "Da mu nangew e n'en ni gimew be wenignag. Rayag romew ni ngam unumew e n'en ni bay ko fare kap nike chugur ni nggu unum?"

Miyow fulweg ni lungurow, "Rayag romew."

²³ Me yog Jesus ngorow ni ga'ar, "Ri bay mu unumew e n'en ni bay ko kap rog, machane dariy mat'wug ni nggu duwgiliy e en nge par nga ba' ni mat'aw nge en ni nge par nga ba' ni gilay' rog. Ya

gali yang i n'ey e tagil' e gali cha' nike ngongliy e Chitamag rogon ni ngar tagil'iyew.”

²⁴ Ma fa'ani rung'ag fa ragag nem i gachalpen Jesus murung'agen e ren'ey miyad damumuw ngak fa gali walag. ²⁵ Me piningrad Jesus ngar mu'ulunggad ngak ni yad gubin me ga'ar ngorad, “Gimed manang ni pi pilung e ba ga' lungurad u puluwon e girdi', ma pi'in yad be yog e thin rorad e yad be gagiyeg nagrads. ²⁶ Machane gimede e gathi ireram rogon e n'en ni ngam rin'ed. Fa'anra ba'adag bigimed ni nge mang ir e ba tolang, ma ir e thanгри mang tapigpig romed ni gimede gubin; ²⁷ ma fa'anra ba'adag bigimed ni ir e nge m'on, me ir e thanгри mang sib romed ²⁸ ni bod e en ni Fak e Girdi' nde yib ni ngan pigpig ngak, machane yib ni nge pigpig me pi' e pogofan rok nge biyuliy bo'or e girdi' ngay.”

Jesus ni gelnag l'agruw i pumo'on ni yow bmalmit

(Mark 10:46–52; Luke 18:35–43)

²⁹ Ma nap'an nra chuwigad u Jeriko me lek e girdi' ni pire' ni pire' Jesus. ³⁰ Ma bay l'agruw i pumo'on ni kar pirew nga but' u to'oben e kanawo', miyow rung'ag ni bay yib Jesus u rom, miyow tabab ko pong ni ba ga' lamrow ni be lungurow, “Fak David! Mu runguymow!” ³¹ Me puwan' fapi girdi' ni pire' ngorow miyad yog ngorow ni ngar th'abew gulungrow. Machane fin aram e ur tolul nigew ni kari ga' lamrow ni be lungurow, “Fak David! Mu runguymow!”

³² Me tal Jesus nge piningrow. Me fithrow ni ga'ar, "Mang e gimew ba'adag ni nggu rin' ngomew?"

³³ Miyow fulweg ngak ni lungurow, "Somol, gamow ba'adag ni ngam chuweg e malmit romow!"

³⁴ Me kireban' Jesus ngorow me math nga owcherow; ma ka chingiyal' nem me yag ni ngar guyew ban'en, miyow un ngak.

21

Felfelan' ni tay e girdi' ngak Jesus ko ngiyal' ni yan riy ngalan yu Jerusalem

(Mark 11:1–11; Luke 19:28–40; John 12:12–19)

¹ Ma nap'an nra chugurgad nga Jerusalem, marbad nga Bethfage, ni bay ko burey nu Olive. Me l'oeg Jesus l'agruw i gachalpen ngar m'onow
² nike ga'ar ngorow, "Marow ngalan e re binaw ni ba'aram ngam'on romew, ya yugu bay mmarow mi gimew pir'eg ba dongki ni kan m'ag gafan ni bay fak rok. Mi gimew pithig gafrow ngam fekew i yib ngog. ³ Ma fa'anra yog be' ban'en, mi gimew yog ngak ni lungumew, 'Bay e tin ni nge rin' Masta* ngorow;' ma aram me pagrow ngar unew ngomew."

⁴ I yodoroy ni fan e nge yib i m'ug nib riyul' e tin ni yog e profet ni ga'ar:

⁵ "Mogned ko binaw nu Zion ni nge lungumed:

Chiney e be yib e pilung rom,
ir be' nib munguy nike af nga daken ba dongki,
ke af nga daken ba fak e dongki."

---

* **21:3** Masta; ara En nib mil suwonrow ngak.

⁶ Ma aram me yan i m'on fa gali cha' ni gachalpen ngranow rrin'ew e tin keyog Jesus ngorow, ⁷ miyow fek fare dongki nge fare fak e dongki i yib, miyow yin' wuru' e mad rorow nga daken fa gal dongki, me af Jesus nga daken reb. ⁸ Me filath e girdi' ni pire' ni pire' wuru' e mad rorad nga daken e kanawo', ma boch i yad e ra th'abed pa'ngin e gek'iy ngar filthed nga daken e kanawo'. ⁹ Ma fapi girdi' ni pire' ni pire' ni yad bay ngam'on rok Jesus nge fapi girdi' ni pire' ni pire' ni yad be lay u keru' Jesus e ra tababgad ko tolul ni be lungurad, "Ke sorok Fak David! I Got e nge ayuweg e en ni ir e ke yib ni owchen Somol! Ke sorok Got!"

¹⁰ Fa'ani yan Jesus ngalan yu Jerusalem ma ga'ngin yang u lan fare binaw ni yibe tolul riy. Me fith e girdi' ni be lungurad, "I mini' e cha'nem?"

¹¹ Me fulweg fapi girdi' ni pire' ni pire' ni be lungurad, "Ireray fare profet i Jesus ni yib u Nazareth nib binaw ni bay u lan yu Galile."

Jesus ni yan nga Tempel

(Mark 11:15–19; Luke 19:45–48; John 2:13–22)

¹² Me yan Jesus ngalan e Tempel me tuluf urngin e pi'in yad be chuway' ban'en nge pi'in yad be folchuway' nga ban'en u lan e Tempel; me thikiy e tebel ko girdi' ni be thiliyeg e salpiy, nge chiya rok e pi'in yad be chuway' ko bulogol, ¹³ me ga'ar ngorad, "Bay ni kan yoloy u lan e babyor nib thothup nike ga'ar Got, Naun rog e bay nog nib naun ntafen e meybil. Machane gimed be tay ni bangi n'en nma mith e moro'ro' riy!"

14 Me yib e pi'in yad bmalmit nge pi'in yad bmarwoth ngak ngalan e Tempel me gol nagraad. 15 Ma fa'ani guy e pi tolang ko prist nge pi tamchib ko Motochiel e pin'em nrib fel' ni be rin' Jesus nge bitir ni yad be tolul ma yad be yog ni ba ga' lamrad u lan e Tempel ni be lungurad, "Ke sorok Fak David!" miyad damumuw. 16 Ma aram me lungurad ngak Jesus, "Ga be rung'ag e n'en ni yad be yog fa danga?"

Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Gu be rung'ag. Dawor mpoyed fa gin'em u lan e babyor nib thothup? Ya be ga'ar, 'Kam fil ngak e bitir nge bitir ni kabran ni ngar pininged e sorok ni bfel' rogon.' "

17 Me pagrad Jesus nge yan nga wuru' fare binaw me yan nga Bethany, ni aram e gin ni par riy nneap'.

*Jesus ni kirebnag wa'athan ba ke gek'iy ni fig
(Mark 11:12-14, 20-24)*

18 Fa'ani reb e rran riy ni kakadbul ni be sul Jesus i yan ngalan fare binaw, ma ke yib e bilig ngak. 19 Me guy ba ke gek'iy ni fig ni bay u to'oben e kanawo' me yan ngay, ma dariy wom'ngin ya go' yuwan e bay. Ma aram me ga'ar ko fare ke gek'iy, "Gathi bay ki yib wom'ngim bayay!" Ma ka chingiyal' nem me mororoy fare ke gek'iy.

20 Ma fa'ani guy pi gachalpen e ren'em me ri yad gin ngay. Miyad fith ni lungurad, "Ke di'in ma ke mororoy e re ke gek'iy nem ni aram feni machreg?"

21 Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Dab mpaged talin e re bugithin ni ba'aray! Fa'anra pagan'med nga gelngin Got nder maruwaran'med riy ma aram e

rayag ni ngam rin'ed e n'en ni kug rin' ko re ke gek'iy ney; gathi kemus ni biney, ku rayag ni nge lungumed ko re burey ney, 'Mpuw ngalang ngam man mu aw nga maday,' me rin' ni aram rogon. ²² Fa'anra bmich Got u wun'med ma demturug e n'en ni gimed ra ning ngak ko meybil romed mrayag ngomed."

*Jesus nni fith ko di'in me yib mat'wun
(Mark 11:27–33; Luke 20:1–8)*

²³ Me sul Jesus nga Tempel; ma nap'an ni be machib, me yib e pi tolang ko prist nge pi'in yad pi'ilal u fithik' yu Israel ngak miyad fith ni lungurad, "Bu uw mat'wum ni ga be rin' e pin'ey? Mini' e ke pi' mat'wum?"

²⁴ Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Ngggu fith ta'a ban'en ngomed, ma fa'an gimed ra pi' e fulweg riy ngog, mu gog ngomed ko uw e yib mat'wug riy ni nggu rin' e pin'ey. ²⁵ U uw e yib mat'wun John riy ni ngi i tawfe, i yib rok Got fe yib rok e girdi'?"

Me tabab fa pi'inem i lulu'ag e thin u fithik'rad ni be lungurad, "Mang e ngdogned? Ya fa'an gadad ra fulweg ngak ni Got e pi' mat'wun John, mra ga'ar ngodad, Ere mangfan nde mich u wun'med e tin ni i yog John? ²⁶ Ma fa'anra lungudad ngak e yib rok e girdi', ma dad nanged e n'en nra rin' e girdi' ngodad, ya kari riyul' u wan' urngin e girdi' ni John e immoy ni ir reb e profet."

²⁷ Ma aram miyad fulweg ngak Jesus ni lungurad ngak, "Da gu nanged."

Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Ere ku er rogog ndab gog ngomed ko uw e yib mat'wug riy ni ngu'ug rin' e pin'ey."

Fanathin ni murung'agen l'agruw i pagel ni fak be'

²⁸ “Uw rogon ni gimed be finey e ren'en ni ba'aray ni nggog? Immoy be' nib mo'on ni bay l'agruw i pagel ni fak. Me yan ngak e bin ba ilal row me ga'ar ngak, Fakag, mman ngam maruwel u milay' ko *grape* e daba'. ²⁹ Me fulweg ni ga'ar, 'Dabug ni nggu wan,' machane fa'ani ta'aboch me piliyeg laniyan' me yan ko fa gi milay' ko *grape*. ³⁰ Me yan fare matam ngak bagayow ma ku aram e n'en ni yog ngak. Me fulweg ngak ni ga'ar, 'Kefel'; machane de yan. ³¹ Ere mini' rok fa gal i nem e rin' e tin ni ba'adag e chitamngin?”

Miyad fulweg ngak ni lungurad, “Fa bin ba ilal.”

Me ga'ar Jesus ngorad, “Ba'aray ban'en ni nggog ngomed ni nge lungug, pi'in ntamukun tax nge pi'in ni ppin ni yad ma chuway' ngorad e yad be un ko gagiyege rok Got ni kar m'onod romed. ³² Ya John ni i tawfe e yib ngomed ngi i dag ngomed e kanawo' nib mat'aw ni ngam marod riy, machane de mich u wun'med e thin rok; machane pi'in ntamukun tax nge pi'in ni ppin ni yad ma chuway' ngorad e mich u wun'rad e thin rok, ni mus ko ngiyal' ni ba'aram ni mu guyed yad nike mich u wun'rad ma ku da mpiliyeged lanin'med nga tomuren nge mich u wun'med e thin rok.”

Fanathin ni murung'agen e pi'in nni pag fan ba milay' i grape ngorad

(Mark 12:1–12; Luke 20:9–19)

³³ Me ga'ar Jesus, “Kum telmed nga reb e fanathin. Immoy be' ni bay e binaw ntafen ni yung bangi *grape* ngay, me yororiy, nge mu' me

ker ba low ni luwan ban'en ni nge uduy wom'ngin e *grape* riy, me tay tafen e damit riy nib tolang. Me pi' fa gi woldug ngak e pi'in kar ninged ngak ni ngu'ur ayuweged ma yad be fek boch i wom'ngin, ma yad be pi' boch ngak e en ni ir e milay' rok ni puluwon. Ma aram me yan ko milekag. ³⁴ Ma fa'ani taw nga nap'an ni ngan t'ar wom'ngin fa gi woldug me l'oeg e pi sib rok ngak fa pi'in kar ninged fa gi woldug ni ngar feked e biro'k' e f'oth. ³⁵ Me kol fa pi'in kar ninged fa gi woldug fapi sib rok facha', ngar pirdi'iyed bagayad, miyad li' bagayad ngem', miyad malangnag bagayad. ³⁶ Miki l'oeg fare mo'on yugu boch e sib, ni kar yo'orgad ko fa tin som'on, ma ku eram e n'en ni rin' fa pi'inem ngorad. ³⁷ Ma tomur e l'oeg fak nge yan ngorad, ni be ga'ar u wan', Rib muduwgil ni yad ra tayfan fakag. ³⁸ Ma fa'ani guy fa pi'in kar ninged fa gi woldug fare pagel ni fak fa'anem me lungurad rorad, 'Ireray fak fa'anem ni ir e suwon e gi woldug ney. Marod ngad li'ed ngem', ma gadad tafnay tafen!' ³⁹ Miyad kol, nga ron'ed nga wuru' fa gi woldug, miyad li' ngem'.

⁴⁰ Me fithrad Jesus ni ga'ar, "Ere fa'anra yib e en nib mil suwon fa gi woldug ngak, ma mang e ra rin' ngak fa pi'in kar ninged fa gi woldug?"

⁴¹ Miyad fulweg ngak ni lungurad, "Rib muduwgil nra li' e pi girdi' nem ni yad ba kireb, me pi' fa gi woldug ngak yugu boch e girdi', ni yad e yad ra pi' e biro'k' e f'oth u wom'ngin e woldug ko ngiyal' ni ngan pi' riy."

⁴² Me ga'ar Jesus ngorad, "Dawor mpoyed e n'en nike yog e babyor nib thothup? Ya ke ga'ar,

'Fare malang ni dabun e pi'in yad ma toy e naun
ya ra fineyed ndariyfan
e yan i aw ni aram e re malang ni ir e ba th'abi
ga' fan.

Ren'ey e Somol e yodoromnag,
rib manigil e n'en ke rin' Somol!

⁴³ Me ul ul Jesus ngay nge ga'ar, "Ere nggog
ngomed ni gagiyeg rok Got e bay ni chuweg romed
ngan pi' ngak girdi'en reb e nam ni yad e bay yib
wom'engirad ni bfel'." ⁴⁴ †

⁴⁵ Ma fa'ani rung'ag fapi tolang ko prist nge pi
Farise fapi fanathin nike weliy Jesus miyad nang
ni yad e be weliy murung'agrad, ⁴⁶ ma aram miyad
guy rogon ni ngar koled ngar feked; machane yad
be tamdag ngak e girdi' ni pire' nike mu'ulung, ya
kar ted ni Jesus e ir reb e profet.

22

Fanathin ni murung'agen e madnom ko mabgol (Luke 14:15-24)

¹ Miki non Jesus bayay ngak e girdi' u fithik' e
fanathin ni ga'ar, ² "Gagiyeg nu tharmiy e bod ba
pilung ni ngongliy rogon e madnom ko mabgol
rok fak ni pumo'on. ³ Me l'oeg e pi tapigpig rok
ngranod ra pininged e pi'in ke taw e pong ngorad
ni ngarbad ko re madnom nem, machane dabu-
rad ni ngarbad. ⁴ Me ere l'oeg yugu boch e tapigpig
me ga'ar ngorad, Mogned ngak e pi'in ke taw e

---

† **21:44** Boch e babyor e kan puthuy ngay e verse 44: En nra mul
nga daken e re malang nem e ra mesengseng; ma fa'anra mul e re
malang nem nga daken be', mra pirdi'iy fa'anem nge ngal' ni ab
(mu guy Luk 20:18).

pong ngorad ni nge lungumed, ‘Mbad ko madnom, ya ke dum’madil e madnom; garbaw rog nge tin th’abi fel’ i pifak e garbaw rog e kan li’, ma kan fal’eg rogon urngin ban’en kan tay. Ere mbad ko madnom ko mabgol!’ ⁵ Machane fapi cha’ nike taw e pong ngorad ni ngarbad ko madnom e dar motoyilgad ko tin kanog ngorad mra bagayad me par ngi i ngongliy e tirok’: bagayad e yan nga milay’ rok, ma bagayad e yan nga kantin rok, ⁶ ma boch i yad e ra koled fapi tapigpig ngar pirdi’iyed, miyad li’rad ngarm’ad. ⁷ Me ri damumuware fare pilung, me l’oeg e salthaw rok ngarbad ra thanged e fan rok e pi’in kar li’ed fapi tapigpig, miyad urfiy e binaw rorad. ⁸ Me pining e pi tapigpig rok me ga’ar ngorad, Ke m’ay i fal’eg rogon e madnom ko mabgol ke par, machane fapi girdi’ nike taw e pong rog ngorad ni ngarbad e ke m’ayfan e pong ntay ngorad. ⁹ Ere mmarod ko yu pa’ i kanawo’ ni ba ga’ ngam pininged urngin e girdi’ ni gimed ra pir’eg ngarbad ko re madnom ney. ¹⁰ Ma aram me yan fapi tapigpig ngalan e yu pa’ i kanawo’ ngar kunuyed urngin e girdi’ nra pir’eged, ni yugu ta’reb rogon e tin ni bfel’ nge tin nib kireb e girdi’; me sug lan fare naun ko girdi’ ni ir e ngan ngongliy e madnom ko mabgol riy.

¹¹ “Me yan fare pilung ngalan fare senggil nge yaliy e pi’in karbad ni ngar uned ko fare madnom ko mabgol, me guy be’ nib mo’on nde chuware madan e madnom ko mabgol. ¹² Me fith fare pilung ngak ni ga’ar, ‘Fager, i di’in ma ga thap ngaray ndariy madan e madnom ko mabgol u dak-enam?’ Machane de yog fa’anem ban’en. ¹³ Ma

aram me ga'ar fare pilung ngak fapi tapigpig rok, 'Mm'aged pa' nge ay nga mon'ed nga wuru' e naun nga fithik' e lumor. Ya aram e gin ni bay i yor riy ma be chachafin nguwelen.' ”

¹⁴ Me museg Jesus u rom me ga'ar, “Ya bo'or e girdi' ni kan piningrad, machane ba lich e kan mel'eg.”

*Yan nni fith ni murung'agen e tax ni yibe pi'
(Mark 12:13–17; Luke 20:20–26)*

¹⁵ Me yan e pi Farise miyad t'ar liyben ni ngar ninged e kanawo' ngak Jesus ko thin ni ngar fithed ngak. ¹⁶ Ma aram miyad l'oeg boch pi gachalprad nge boch e girdi' ko ba' rok Herod e girdi' ngranod ngak Jesus. Me lungurad ngak, “Tamchib, gamad manang ni gur reb e girdi' nib riyul' e tin ni ga ma yog nge tin ni ga ma rin', ma ga be fil ngak e girdi' e tin nib riyul' ni murung'agen e tin nib m'agan' Got ngay ni nge rin' e girdi', nder magafan'um ko tin ni be leamnag e girdi', ya ta'reb rogon e girdi' u wun'um. ¹⁷ Ere mog ngomad e n'en ni ga be finey ko re bugithin ni ba'aray. Gur ba togoplw ko Motochiyel rodad ni ngan pi' e tax ni yibe pi' ngak e *Emperor* nu Roma fa danga'?”

¹⁸ Machane kenang Jesus fare liyeb rorad nib kireb, ma aram me ga'ar, “Gimed e pi tadake moding nir! Mang ni gimed be guy rogon ni nggu aw ko wup romed? ¹⁹ Mu daged reb e salpiy ni wasey ngog ni yibe pi' ko tax!”

Miyad fek ba salpiy ni wasey i yib ngak, ²⁰ me fithrad ni ga'ar, “Mini' e ya'an owchen nge fithin-gan e ba'aray riy?”

²¹ Miyad fulweg ni lungurad, “ *Emperor* nu Roma.”

Ma aram me ga’ar Jesus ngorad, “Ere mpi’ed ngak e *Emperor* e tirok’ ban’en, mi gimed pi’ ngak Got e tirok’ ban’en.”

²² Ma fa’an rrung’aged e re bugithin ney, me ri yad gin ngak miyad pag ngranod.

N’en nni fith ni murung’agen e fos ko yam’
(*Mark 12:18–27; Luke 20:27–40*)

²³ Ka rofen nem me yib boch e Sadduse ngak Jesus, ni aram e picha’ ni yad ma yog ndab ni faseg e girdi’ ko yam’. ²⁴ Me lungurad, “Tamchib, i machibnag Moses ni ga’ar, ‘Fa’anra yim’ be’ nib mo’on ndariy fak, ma thangri leengiy walagen ni pumo’on fare pin rok ni bochan e ngar diyen nigew e bitir ni fak fare mo’on nike yim’.’ ²⁵ Ere immoy medlip i walag ni pumo’on ni ur pired u roy. Bin th’abi ilal rorad e mabgol, me yim’ ndariy e bitir rok, me digey e ppin rok ngak walagen ni pumo’on. ²⁶ Ma ku aram e n’en ni rin’ e bin migid i walagen, nge bin dalip i walagen, me munmun ma medlip fapi walag nra yodoromgad. ²⁷ Mfini yim’ fare pin u tomur. ²⁸ Ere chirofen ni yira faseg e yam’, me mini’ e arorad nra le’ay fare pin? Ya yad gubin nra leengiyed fare pin!”

²⁹ Me fulweg Jesus ngorad ni ga’ar, “Ri gimed be oloboch! Bochan e da mu nanged e thin ni bay u lan e babyor nib thothup ara gelngin Got. ³⁰ Ya ngiyal’ ni yira faseg e yam’ riy e yad ra bod e pi engel ni yad bay u tharmiy, ma dabki mabgol e pumo’on nge ppin. ³¹ Ma fa’anra gimed be fitheg ko yira faseg e girdi’ ko yam’ fa danga’ ma nggu

fithmed ni nge lungug, ‘Ka’am be’eged e n’en ke yog Got ngomed fa dawor?’ Ya ke ga’ar, ³² ‘I gag fare Got rok Abraham, nge Got rok Isak, nge Got rok Jakob.’ Fan e ren’ey e ir e Got rok e girdi’ nib fos ma gathi Got rok e girdi’ nib yam’.”

³³ Ma fa’ani rung’ag fapi girdi’ ni aram urngirad e re bugithin nem miyad ngat ngak ngarogon e machib nike tay.

Bin th’abi ga’ e Motochiyel

(Mark 12:28–34; Luke 10:25–28)

³⁴ Fa’ani rung’ag e pi Farise nike thang Jesus e liyeb ngak e pi Sadduse kar pired ndakuriy e tin ngrogged, miyad mu’ulung, ³⁵ ma bay bagayad ni ir e tamchib ko Motochiyel ni guy rogon ni nge ning e kanawo’ ngak Jesus nga bbugithin ni fith ngak, ³⁶ ni ga’ar, “Tamchib, bin ngan e motochiyel e ir e th’abi ga’ u fithik’ e Motochiyel?”

³⁷ Me fulweg Jesus ni ga’ar, “Thangri t’uf rom Somol ni ir e Got rom u polo’ i gum’ircha’em, ngu polo’ i lanin’um, ngu polo’ i leam rom.’ ³⁸ Ireray e bin th’abi ga’ nge bin th’abi ga’fan e motochiyel. ³⁹ Ma bin migid ngay e motochiyel ni ku ba ga’fan e bod e biney, ni ga’ar, ‘Gin’en ni ga bay riy ma thangri t’uf rom e en ni buguliyoror rom ni gowe gur.’ ⁴⁰ Urngin e Motochiyel rok Moses nge tin i fil e pi profet ko girdi’ e be gif nga daken e gali motochiyel ney.”

N’en ni fith Jesus ni murung’agen fare Messiah

(Mark 12:35–37; Luke 20:41–44)

⁴¹ Ma fa’ani mu’ulung e pi Farise me fithrad Jesus ni ga’ar, ⁴² “Uw rogon ni gimed be leamnag murung’agen fare Messiah? Ir owchen mini?”

Miyad ga'ar, "I ir owchen David."

⁴³ Me fith Jesus ni ga'ar, "Ere mangfan ni ying e Kan ni Thothup ngak David nge pining Somol ngak? Ya David e ga'ar,

⁴⁴ 'I Somol e ga'ar ngak e Somol rog:

Mpar aray nga ba' ni mat'aw rog, nge yan i mada' ko ngiyal' ni

bay gu tay e pi to'ogor rom nga tan e rifrif u em.'

⁴⁵ Ere fa'anra aram rogon ni pining David 'Somol' ngak mra di'in me yan i aw ni fare Messiah e ir be' ni owchen David?" ⁴⁶ Ma dariy be' ni yag rok ni nge pi' ta'ab bugithin ni fulweg ko fapi thin ni yog Jesus, ma ka rofen nem i yan ngam'on e daki ga'aran' be' ni ngki fith boch e thin ngak.

23

Jesus ni yog ni ngan ayuw rok e pi tamchib ko Motochiyel nge pi Farise

(Mark 12:38–39; Luke 11:43, 46; 20:45–46)

¹ Me ere welthin Jesus ngak fapi girdi' ni aram urngirad nge pi gachalpen ni ga'ar, ² "Pi tamchib ko Motochiyel nge pi Farise e yad e pi'in kan pi' mat'awrad ni yad e ngar weliyed fan e Motochiyel rok Moses ngak e girdi'. ³ Ere thingar mfolgad mi gimed rin' gubin ban'en ni karognd ngomed ni ngam rin'ed; machane dab mfolgad ko tin ni yad be rin', ya darir rin'ed e tin ni yad be machib-nag. ⁴ Yad be ngongliy rogon bogi n'en nib tomal ngar m'aged nga daken keru' e girdi', machane dariy an'rad ni ngar mithmitheged ta'ab bugul i pa'rad ngar ayuweged yad i fek e pin'en nib tomal nem. ⁵ Yad be rin' urngin ban'en ni bochan e nge

guyrad e girdi'. A mu guyed feni ga' tafen e thin nu babyor nib thothup ni kan yoloy nochi yangi babyor ka nin' ngalan kar m'aged nga peri'rad nge nga daken pa'rad, mi gimed guy feni n'uw e matharthar ko thal ni wuru' e mad rorad!*

⁶ Yad ba'adag e yungi n'en nth'abi fel' ni yima par riy ko pi madnom, nge chiya ni kan tay u lan tafen e mu'ulung i yan nib muduwgil e girdi' ntakil';

⁷ yad ba'adag ni ngan siro' ngorad min tay farad ko yangi n'en ni bay e market riy me pining e girdi' e 'Tamchib' ngorad.

⁸ Thangri dab ni pining e 'Tamchib' ngomed, ya gimed gubin nra bigimed ma walagen bigimed, ma ta'reb e Tamchib romed ni bay.

⁹ Ma thangri dab mpininged be' u roy u but' ni 'Chitamangiy,' ya ri ta'reb e Chitamangimed ni bay u tharmiy.

¹⁰ Ara ni pining e 'Tayog e thin' ngomed, ya ta'abe' e bay ni ir e be yog e thin romed, ni aram fare Messiah.

¹¹ En nth'abi tolang u fithik'med e thangri mang tapigpig romed.

¹² Ma en nra tolangnag ir e yira sobut'nag nge sobut'an', ma en nra sobut'nag ir e yira tolangnag.

Jesus ni yog nib kireb e dake moding
(Mark 12:40; Luke 11:39–42, 44, 52; 20:47)

¹³ “Kam gafgowgad e pi tamchib ko Motochiyel nge gimed e pi Farise! Ya gimed e pi'in gimed be dake moding niked gimed! Kam ninged mban e gagiyeg nu tharmiy nga owchen e girdi', machane ku er rogomed ndab mmarod ngalan, ma ku dab

---

* **23:5** MATHARTHAR KO THAL NI WURU' E MAD RORAD: Pi matharthar ney e un fanay ni ba pow ni yi ba yul'yul' ngak Got (mu guy e Num 15:37–41).

mpaged e girdi' ngranod ngalan, ni pi'in yad be guy rogon ni ngranod ngalan! ¹⁴†

¹⁵ “Kari mu gafgowgad e pi tamchib ko Motochiyel nge gimed e pi Farise! Ya gimed be dake moding niked gimed! Gimed be chur u maday ma gimed be th'ab e pi nam nga baraba' ni ngam pingeged ta'abe' nge un ko taliw romed; ma fa'ani yag romed mi gimed ngongliy nge par nike l'agruw yay e mon'og nike tay romed ko yan ni nge tay nga fithik' e nifiy ni bod gimed!

¹⁶ “Kari mu gafgowgad e pi malmit nir ni gimed be pow'iy e girdi'! Gimed be machibnag ni be lungumed, 'Fa'anra micheg be' ban'en nga fithingan e Tempel ma dariyfan ni nge rin' fa pin'em nike micheg; machane fa'anra micheg ban'en nga fithingan e gol ni bay u Tempel, ma thangri rin' fare n'em.' ¹⁷ Gimed e malmit ni balyang! Bin ngan e ka ba ga'fan, fare gol fa fare Tempel ni ir e ke thothupnag fare gol? ¹⁸ Ma kigimed be machibnag ni be lungumed, 'Fa'anra micheg be' ban'en u fithingan e altar ma dariyfan ni nge rin' e n'en keyog; machane fa'anra micheg u fithingan e n'en ni kan tay nga daken e altar ni kan pi' ngak Got, ma aram e thangri rin' fa pin'em nike yog.' ¹⁹ Ri gimed bmalmit! Bin ngan e ka ba ga'fan, fare n'en ni kan pi' ngak Got fa fare altar ni ir

---

† **23:14** Boch e babyor e kan puthuy ngay e verse 14: Kari mu gafgowgad e pi tamchib ko Motochiyel nge gimed e pi Farise! Ya gimed be dake moding niked gimed! Kam felan'gad u puluwon e pi'in ni ppin nike yim' figirngirad, gimed be leag e naun rorad, ma gimed be guy rogon ni ngu'un guymed ni gimed be fek e meybil nib n'uw! Ri kab gel e gechig ni yira pi' ngomed ni bochan e pin'ey! (mu guy e Mrk 12:40).

e ke thothupnag fare n'en ni kan pi' ngak Got? ²⁰ Ere ngiyal' nra micheg be' ban'en nga fithingan fare altar ma be micheg nga fithingan nge urngin e pin'en ni kan pi' ngak Got kan tay nga daken fare altar; ²¹ ma fa'anra micheg be' ban'en nga fithingan e Tempel ma be micheg nga fithingan e Tempel nge nga fithingan Got, ni ir e en ni be par u rom; ²² ma fa'anra micheg be' ban'en nga fithingan e tharmiy ma be micheg nga fithingan tagil' Got nge en nike par ngay.

²³ “Kari mu gafgowgad e pi tamchib ko Motochiyel nge gimed e pi Farise! Ya gimed be dake moding niked gimed! Ra ban'en nragag guruy ma gimed be pi' ta'ab guruy riy ngak Got ni mus ko pin'en nma fal'eg lamen e ggan ni aram e *mint*, nge *dill*, nge *cummin*, ma damur folgad ko tin rib ga' fan ni be yog e Motochiyel, ni bod e mat'aw nge runguy nge yul'yul'. Bfel' ni gimed ra pi' ta'ab guruy u ragag guruy e tin ni bay romed, ma dab mpaged e tin nib mat'aw nge runguy nge yul'yul'. ²⁴ Gimed be pow'iy e girdi' ma gimed bmalmit! Gimed be pu'og e n'en ni ngam unumed ngalan bangi mad nge lul' ngalan ban'en ni ir e ngam unumed riy ni bochan ta'ab lal, machane mi gimed ful' ba kamel ni ka reb!

²⁵ “Kari mu gafgowgad e pi'in tamchib ko Motochiyel nge gimed e pi Farise! Ya gimed be dake moding niked gimed! Gimed be maluknag wuru' e kap nge plet romed, ma ba sug lan ko pin'en nike yag ngomed u fithik' e yargel nge chogow romed. ²⁶ Gimed e Farise ni gimed bmalmit! Som'on e ngam be'ech niked lan e kap romed, ma aram miki

be'ech wuru'!

²⁷ “Kari mu gafgowgad e pi'in tamchib ko Mo-tochiyel nge gimed e pi Farise! Ya gimed be dake moding niged gimed! Gimed bod malangen e yam' ni kan achey wuru' ko wech, ni bfel' ya'an u wuru' ma ba sug lan ko yil nge meal. ²⁸ Ere ku er rogomed ni gubin e girdi' ma be guymed ni gimed bfel' u wuru' i dowmed, machane ba sug lanin'med ko lifith l'ugun nge denen.

Jesus ni weliy rogon e gechig ni bay yib ko pi cha'ney

(Luke 11:47-51)

²⁹ “Kari mu gafgowgad e pi tamchib ko Mo-tochiyel nge gimed e pi Farise! Ya gimed be dake moding niged gimed! Rib fel' e malang ko pi profet ni kam ngongliyed, ma gimed be nunuwnag e pin'en ni kan ngongliy rogon ni ngi i puguran ko girdi' e pi'in ur moyed ni bfel' pangirad, ³⁰ me lungumed, 'Fa'an mang e ud moyed ko ngiyal' ni ba'aram ni immoy pi chitamangidad riy kakrom, ma dab da rin'ed e n'en nra ngongliyed ni fa'anra li'ed fapi profet ngarm'ad.' ³¹ Ere kar mogned ni gimed owchen e pi'in nra li'ed e pi profet ngarm'ad! ³² Ere mmu' niged e n'en ni tababnag e pi chitamangimed kakrom! ³³ Gimed e porchoyog nge pi'in pifak e porchoyog! Uw rogon ni gimed be finey ni ngam thaygad ko gechig ni bay ntay ngomed u fithik' e nifiy? ³⁴ Ere nggog ngomed ni bay gu pi' boch e profet nge boch e girdi' nllowan' nge boch e tamchib ngarbad ngomed; ma bay mli'ed boch i yad ngarm'ad, mi gimed richibiy boch i yad ko kuruth, mi gimed toy boch i yad u lan

tafen e mu'ulung romed, mi gimed tulufnad u lan e pi binaw i yan. ³⁵ Aram fan ni gechig ni bay yib ni bochan urngin e girdi' ni bfel' nli'rad ngarm'ad e bay yib ngomed, ni mus ngak Abel nthang e fan rok ni be' ni bfel' e rok nge mada' ngak Zekariah nib mo'on ni fak Barakiah, ni ir e mu li'ed ngem' u thilin e Tempel nge altar. ³⁶ Riyul' ni gu be yog ngomed, ni gechig ni bochan e pin'ey e bay yib ngak e girdi' ko bin daba' e rran!

*Jesus nib t'ufyu Jerusalem rok
(Luke 13:34–35)*

³⁷ “Jerusalem, Jerusalem! Kam thang e pogofan rok e pi profet, ma kam malangnag e pi'in ni l'oegrad Got ngar feked e thin rok i yib ngom! Nge gaman e in yay ni kug guy rogon ni nggu kunuy urngin e girdi' rom, ni bod ba alabal ni chugumiy pifak nga tan pon, machane da mpageg nggu rin'! ³⁸ Ere chiney e bay nn'ag e tabinaw rom. ³⁹ Nggog ngom ni chiney i yan ngaram e dab kum guyeg bayay nge yan i mada' ko ngiyal' ni bay mog ni lungum, 'I Got e nge ayuweg e en nike yib ni owchen Somol.' ”

24

*Jesus ni weliy murung'agen e Tempel ni bay ni
buthug*

(Mark 13:1–2; Luke 21:5–6)

¹ Me chuw Jesus u Tempel nge yan me yib pi gachalpen ngak ngar faled owchen ko fapi naun ko Tempel. ² Me ga'ar Jesus, “Bfel' ni ngam fal'eged i yaliy e pi naun ney. Ba'aray bbugithin ni nggog

ngomed: dariy ta'reb e malang u roy ni yira pag u tagil', ya gubin ni bay nin' nga but'."

Marus nge gafgow ni bay ntay ko girdi'
(*Mark 13:3–13; Luke 21:7–19*)

³ Ma nap'an ni par Jesus nga but' u daken e burey nu *Olive*, me yib pi gachalpen ngak ni go' yad, miyad fith ngak ni lungurad, "Mog ngomad ko wu'in e ra yib urngin fa pin'en ni kamog, nge n'en nra yib ni nge dag nike taw ko ngiyal' ni bay mub riy nge ngiyal' ni tomuren e fayleng."

⁴ Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Mu ayuwgad ma dab mpaged be' nge ban nagmed. ⁵ Ya bo'or e girdi' ni bay rabad ni yad be fek fithingag, nra bagayad ma be ga'ar, 'I gag fare Messiah!' Miyad bannag e girdi' ni bo'or. ⁶ Bay mu rung'aged lingan e mael nib chugur nge murung'agen e mael nib orel; machane mu telmed, dab mu rusgad. Ya pin'ey e thangri yib, machane gathi fan e pin'ey e aram e ke taw nga tomuren urngin ban'en. ⁷ Ya bay reb e nam me cham ngak reb e nam, ma gin nsuwon reb e pilung e bayi mael ko gin nsuwon reb e pilung. Ma bay i yib e uyongol nge durru' u gubin yang. ⁸ Urngin e pin'ey e bod e bin som'on e amith nma yib ngak be' ni nge gargel.

⁹ "Ma aram e bayi kolmed e girdi' ngar pi'ed gimed ngan gechig nagmed, ma bay nthang e fan romed. Ma urngin e girdi' ni bay ra fanenikayed gimed ni bochag. ¹⁰ Ma bo'or e girdi' e bay dab kug mich u wun'rad e re ngiyal' i n'em; ma bayi bagayad me yagnag bagayad, ma bayi bagayad me fanenikay bagayad. ¹¹ Ma aram e bo'or bogi profet ni yigo'o bogi ban'en ni bay ra m'uggad ngar ban

niged bo'or e girdi'. ¹² Ma aram gelngin e kireb ni bayi wear ko girdi' ni aram e rogon nib t'uf be' rok be' e bayi me'waer. ¹³ Machane en nra athamgil nge mada' ko tomur e rayag e yafos ngak. ¹⁴ Ma re Thin rok Got ney Ni Bfel' ni murung'agen e gagiyeg rok Got e bay ni machibnag u gubin yang u fayleng ni nge urngin e girdi' me nang, ma aram mfini taw nga tomuren e fayleng.

N'en ni th'abi dabuy

(Mark 13:14–23; Luke 21:20–24)

¹⁵ “Bay mu guyed e N'en ni Th'abi Dabuy nike sak'iy u lan fa gin'en nib thothup, ni ir e fa'ani weliy Daniel ni profet murung'agen.” (En nra poy e re bugithin ney e ngari tiyan' ngay nge nang fan!) ¹⁶ “Ma pi'in yad bay u Judea e thingar rmilgad nga daken e burey. ¹⁷ Ma en ni bay u daken e chigiy ko naun rok e dakuriy nap'an ni nge luw nga but' nge fek e chugum u naun rok. ¹⁸ Ma en ni bay u milay' e thangri dabi sul nga naun rok nge fek wuru' e mad rok. ¹⁹ Rib gel e gafgow nra tay e pi'in nib diyen, nge pi ppin ni kabran fakrad e ngiyal'nem! ²⁰ Mu yibilgad ngak Got nge dab mmilgad ko ngiyal' nib gel e garbeb riy ara chirofen ni Sabbath! ²¹ Ya gafgow ko re ngiyal'nem e ri kab mal'af ni kab gel e gafgow riy nga reb e gafgow ni ka'a yib, ni ka nap'an ni sum e fayleng nge mada' ko bin daba' e rran, fa ki yib reb e gafgow nta'reb rogon ngay. ²² Machane ke lichnag Got e pi rran nem; ya fa'an mang e dabi rin' ni aram rogon, ma dariy be' nra fos. Machane bayi lichnag Got e pi rran nem ni bochan e pi'in girdi'en nike mel'egrad.

²³ “Ere fa’anra ga’ar be’ ngomed, ‘Mu sapgad, ba’aray fare Messiah!’ ara ga’ar, ‘Ba’aram!’ — ma dabi pagan’med ngak. ²⁴ Ya bayi m’ug boch e Messiah nge profet ni yigo’o bogi ban’en; ma bay ur ngongliyed e maang’ang nge bogi n’en ni yira ngat ngay, ni bochan e fa’an mang e rayag miyad bannag e pi’in girdi’en Got ni Got e ke mel’egrad. ²⁵ Mu telmed! Ya kug weliy ngomed e ren’ey u m’on ko ngiyal’ ni dawori taw ngay.

²⁶ “Ara fa’anra ga’ar e girdi’ ngomed, ‘Mu sapgad, fare Messiah e bay u daken e ted!’ — ma dab mmarod ngaram; ara ra ga’argad, ‘Mu sapgad, be mith u roy!’ — ma dab mpagan’med ngay. ²⁷ Ya en ni Fak e Girdi’ e ra yib ni bod e uluch ni mat u baraba’ e lang ni mus u lan e ngek nge yan i thang ngalan e ngal.

²⁸ “Re gin’en ni bay ba yam’ riy e ra mu’ulung e arche’ ngay ni yad ma longuy e yam’.

*Wub ni bay tay e en ni Fak e Girdi’
(Mark 13:24–27; Luke 21:25–28)*

²⁹ “Nap’an ni yugu ra m’ay e re gafgow nem ko pi rran nem ma bayi talumor mit e yal’, ma dabki mat ram’en e pul, ma t’uf e bay mul u lanelang, ma gelngin e pin’en ni bay u lanelang e bay ni pingegrad ngranod ko gin ni gathi ir e yad be sor ngay. ³⁰ Ma aram e bayi m’ug e pow ko en ni Fak e Girdi’ u lanelang; ma aram e urngin e ganong nu fayleng ni bay ra yorgad, ma bay ra guyed e en ni Fak e Girdi’ ni be yib nga but’ u daken e manileng ni bay gelngin ma rib galgal ram’en. ³¹ Ma fare rappa ni ba ga’ lungun e bay non, ma aram e bayi l’oeg e engel rok ko fa aningeg yangi n’en u fayleng

nma thow e nifeng riy, ma aram miyad kunuy e girdi' rok nike mel'egrad u baraba' e fayleng nge yan i mada' nga baraba'.

Murung'agen e gek'iy ni fig
(*Mark 13:28–31; Luke 21:29–33*)

³² “Ba'aray ban'en ni ngam nanged rok e gek'iy ni fig. Ngiyal' nra galunglung papa'ngin ma ke mirerey me tabab yuwan ko puf, ma aram e kam nanged nike chugur ni nge taw ngal'an e gowel. ³³ Ere ku errogen ni ngiyal' ni gimed ra guy e pin'ey ni urngin ni be m'ug, ma aram e kam nanged ni fare ngiyal' i n'em e ke chugur, ni aram e nge tabab.* ³⁴ Mu ted fanmediyan ko re bugithin ney! Bay yib urngin e pin'ey u m'on ko ngiyal' ndawori yim' urngin e girdi' ni yad bay e chiney ni yad ba fos. ³⁵ Tharmiy nge fayleng e bay chuw, ma thin rog e ri dabi math bi'id.

Dariy be' ni manang e re rran nem ara re awa nem
(*Mark 13:32–37; Luke 17:26–30, 34–36*)

³⁶ “Machane re rran nem nge re awa nem e dariy be' ni manang e ngiyal' nra taw riy — ni mus ko pi engel ni yad bay u tharmiy, ara en ni Fak Got;† ya kemus ni en ni Chitamangiy e manang. ³⁷ Wub nra tay e en ni Fak e Girdi' e ra bod e n'en nrin' ko fa ngiyal' i n'em nnap'an Noah. ³⁸ Ni bod rogon fapi rran ni ba aram ni immoy ngam'on ko fa ngiyal' i n'em ni yib e ran nge tharey e binaw, un abich ma yibe garbod, ma be mabgol e pumo'on

---

* **24:33** fare ngiyal' i n'em e ke chugur, ni aram e nge tabab; ara ir e ke chugur, ke fal'eg rogon ni nge yib. † **24:36** Boch e babyor e dariy e ara en ni Fak.

nge ppin nge yan i mada' ko rofen ni ba'aram ni yan Noah riy ngalan fare ark; ³⁹ machane da ur nanged e n'en ni bay yib ngorad nge yan i mada' ko ngiyal' ni ba'aram ni yib e ran nge tharey e binaw nge fekrad ni yad gubin. Ere aram rogon e ngiyal' ni ba'aram ni bay yib e en ni Fak e Girdi' riy. ⁴⁰ Re ngiyal' i n'em e ra bay l'agruw i pumo'on ni yow be maruwel u milay', ma bay ni fek bagayow nge yan, mi ni pag bagayow. ⁴¹ Ra bay l'agruw i ppin ko fen e bil flowa, ni yow be bilig e flowa, ma bay ni fek bagayow nge yan, mi ni pag bagayow. ⁴² Ere mu fal'eged rogomed ngam pired, ya da mu nanged e chirofen ni bay yib e Somol romed riy. ⁴³ Mu ted fanmediyan ko re bugithin ney; fa'an mang e manang e en ntafen e naun e ngiyal' nra yib e moro'ro' riy, mra i par ni be od nge dabiyag ni yan e moro'ro' nga naun rok. ⁴⁴ Ireray fan ni ngkum pired ni gubin ngiyal' ni kam fal'eged rogomed kam pired, ya en ni Fak e Girdi' e ra yib u reb e awa ndamur fineyed nra yib riy.

Tapigpig nib yul'yul' ara de yul'yul'
(Luke 12:41–48)

⁴⁵ “Ere mini' e en ni ir fare tapigpig nib yul'yul' ma ba gonop? I ir e en ni masta rok e ke tay ni nge milfan e tin kabay e tapigpig ngak, ni nge pi' garad ko ngiyal' ni yima pi' riy. ⁴⁶ Rib ga' ba felfelan' nra tay e re tapigpig nem ni fa'anra sul e masta rok nga tabinaw me pir'eg ni ireray e n'en ni be rin'! ⁴⁷ Nggog ngomed nrib muduwgil nra tay fare masta fare tapigpig ni ir e nge milfan urngin ban'en rok ngak. ⁴⁸ Ma fa'anra ir reb e tapigpig nib kireb, mra ga'ar u wan', 'Masta rog e

kab n'uw nap'an mfini sul,'⁴⁹ ma aram me tabab i pirdi'iy e pi tapigpig ni yad, ma be un ngak e pi'in yad ba tamu'un rrum ko abich nge mu'un rrum.⁵⁰ Ma aram e bayi reb e rran me sul fare masta rok fare tapigpig nder finey nra sul riy nggu bangiyal'nde nang.⁵¹ Fare masta e bayi theth'ab fa'anem nnochiyang[†] min uneg ko n'en ni ngan rin' ngak fa picha' ni yad ma dake moding niged yad. Ni aram e gin bay i yor riy ma be chachafin nguwelen.

25

Fanathin ni murung'agen fa ragag i ppin

¹ “Chirofen nem e gagiyege rok Got ni yib u tharmiy e ra bod ragag i rugod nra feked e magal ni gapgep ngranod ni ngar mada' niged be' nib mo'on ni ir e nge mabgol. ² Lal i yad e bbalyang, ma lal i yad e ba gonop. ³ Fa pi'in nib balyang u fithik'rad e ra feked e magal rorad, machane dar feked boch e gapgep ni talapen ni kem'ay e gapgep u magal rorad, ⁴ ma fa pi'in yad ba gonop e ra feked bogi ban'en ni kan suguy e gapgep ngay ngar chagiyed ko magal rorad. ⁵ Ma da ka'a taw fare mo'on ngorad ni ir e nge mabgol, ma aram me yib e chuchuw ngorad ngu'ur chinggad miyad mol.

⁶ “Ke lukngun e neap' me non be' ni ba ga' laman ni ga'ar, ‘Ke yib fare mo'on ni ir e nge mabgol! Mired ngam mada'gad!’ ⁷ Me od fa ragag i rugod ngar ngongliyed rogon e magal rorad. ⁸ Me ga'ar fa tinem e ppin ni yad bbalyang ngak fa tinem ni yad ba gonop, ‘Mpi'ed boch e gapgep romed

---

[†] **24:51** theth'ab fa'anem nnochiyang; ara yin' fa' anem nga waen.

ngomad, ya nge math e magal romed.’ ⁹ Me fulweg fa tinem e ppin ni yad ba gonop ngorad ni lungurad, ‘Ri dabiyaq, ya dab da gaman gad riy. Mmarod nga kantin ngam chuw’iyed boch.’ ¹⁰ Ma aram me yan fa tinem e ppin ni yad bbalyang ni ngar chuw’iyed boch e gagep, ma nap’an ni kranod me taw fare mo’on ni ir e nge mabgol. Ma fa lal i ppin nra fal’eged rogorad kar pired e ra uned ngak ngranod ngalan fare naun ni ngan ngongliy e madnom ko mabgol riy, min ning e mab.

¹¹ “Fini ta’aboch me taw fa tinem e ppin. Miyad non ni ba ga’ lungurad ni be lungurad, ‘Somol, Somol! Mbing e mab ngomad!’ ¹² Me fulweg fare mo’on ni ir e nge mabgol ni ga’ar,” ‘Da gu nangmed.’ ¹³ Ma aram me ga’ar Jesus, “Ere mfal’eged rogomed ngam pired, ya da mu nanged e re rran fa re awa.

*Fanathin ni murung’agen fa dalip i tapigpig
(Luke 19:11–27)*

¹⁴ “Ra bod be’ nib mo’on ni nge digey e tabinaw rok nge yan ko milekag, me pining e pi tapig-pig rok nge midilnag urngin ban’en rok ngorad. ¹⁵ Mra bagayad me pi’ e salpiy ngak nrogon e maruwel nrayag rok: i pi’ lal biyu’ e salpiy ni wasey nib gol ngak bagayad, ma bagayad e pi’ l’agruw biyu’ e ngak, ma bagayad e pi’ ta’reb e biyu’ ngak. Ma aram me yan ko milekag. ¹⁶ Ma fare tapigpig ni kan pi’ lal biyu’ e salpiy ni wasey nib gol ngak e yan ni kachingiyal’ nem nge maruwel ko fare salpiy ni kan pi’ ngak ngki yagnag reb e lal i biyu’ riy. ¹⁷ Ma ku aram rogon e

n'en ni rin' fare tapigpig ni fa'ani pi' l'agruw biyu' e salpiy ni wasey ngak ni ki yagnag reb e l'agruw biyu' riy. ¹⁸ Machane fare tapigpig nni pi' ta'reb e biyu' e salpiy ni wasey ngak e yan, nge ker e low nge mithag fare salpiy ko masta rok ngay.

¹⁹ "Ma ba n'uw nap'an me sul fare masta rok fapi tapigpig, marbad ra theeged fapi salpiy. ²⁰ Ma fare tapigpig nni pi' lal biyu' e salpiy ni wasey ngak e yib nge pi' ngak fa lal biyu' nem e salpiy ni yagnag ko fa lal biyu' nem, me ga'ar, 'Mpi' faram lal biyu' e salpiy ni wasey ngog, ere ku ba'aray lal biyu' e salpiy ni kug yagnag riy.' ²¹ Me ga'ar e masta rok ngak, 'Ri gab manigil, ye gur reb e tapigpig ni gab fel' ma gab yul'yul'! Ya kam yul'yul' u rogon e maruwel ni mu tay ko salpiy nib lich, ere bay gu tem ni gur e nge milfan pire' ban'en ngom. Ere moy ngam un ngog ko felfelan'! ²² Ma fare tapigpig nni pi' l'agruw i biyu' e salpiy ni wasey ngak e yib me ga'ar, 'Mpi' faram l'agruw biyu' e salpiy ngog; ere ku ba'aray l'agruw biyu' e salpiy ni kug yagnag riy.' ²³ Me ga'ar e masta rok ngak, 'Ri gab manigil, gur reb e tapigpig ni gab fel' ma gab yul'yul'! Ya kam yul'yul' u rogon e maruwel ni mu tay ko salpiy nib lich, ere bay gu tinem ni gur e nge milfan pire' ban'en ngom. Ere moy ngam un ngog ko felfelan'! ²⁴ Me yib fa binem e tapigpig nni pi' ta'reb e biyu' e salpiy ni wasey ngak me ga'ar, 'Gu manang ni gur reb e girdi' ndamur runguy be': ga ma t'ar wom'ngin e woldug ni gathi gur e mu yung, ma ga ma kunuy e ggan ko gin nda mwereg awochngin e woldug riy. ²⁵ Ere gu tamdag, ma aram mu gu wan mu gu

mithag e salpiy rom nga fithik' e but'. Ere ba'aray e salpiy rom.' ²⁶ Me ga'ar e masta rok, 'I gur e re tapigpig nir ni gab kireb ma gab malmal! Ga be yog ni ga manang ni gu ma fek ban'en ko gin nda gu yung ban'en riy, ma gu ma fek e ggan ko gin nda gu wereg awochngin e woldug riy? ²⁷ Fa'anra erregon ma susun e ngam tay e salpiy rognalan e bank, nggu sul me sul ngog ni gubin nike yib e win ngay. ²⁸ Ere mfeked e salpiy rok ngam pi'ed ngak fa'anem ni bay ragag biyu' e salpiy ni wasey rok. ²⁹ Ya gubin e pi'in bay ban'en rorad, e kab pire' e tin bay ni pi' ngorad, nra bagayad me pag urngin e tin nge yag ngak; ma en ndariy ban'en rok, e mus ko chu'uw i n'en ni bay rok ni bay ni fek rok nge chuw. ³⁰ Ma re tapigpig ney ndariy ban'en ni bfel' ngay e mon'ed nga wean nga fithik' e lumor; ngi i yor ma be chachafin nguwelen u rom.'

Pufthin ni yira tay ko tomur

³¹ "Ngiyal' nra yib e en ni Fak e Girdi' riy nike pilung, nike un urngin e pi engel ngak, e bayi par nga tagil' nib pilung, ³² ma urngin girdi'en e pi nam nu fayleng ni bay ni kunuyrad nga p'eowchen. Me ere weregrad ngar l'agruw ulunggad, ni bod rogon e en nma gafaliy e gamanman nma fek e saf nge chuwegrad u fithik' e kaming: ³³ bayi tay e saf nga ba' ni mat'aw rok, me tay e kaming nga ba' ni gilay' rok. ³⁴ Ma aram e bayi ga'ar fare pilung ngak e girdi' ni yad bay u ba' ni mat'aw rok, 'Gimed e pi'in ke fal'eg e Chitamag wa'athmed: mired! Mired ngan pi' e gin nsuwon Got ngomed, ni kan ngongliy rogon kan tay ni fan ngomed ni ka nap'an e ngiyal' nsunumiy e

fayleng riy. ³⁵ Gum' ko bilig mi gimed pi' ganag, ma gum' ko belel mi gimed pi' e garbod ngog; gu be' nda mu nanged owcheg mi gimed fekeg nga tabinaw romed, ³⁶ dariy e mad ni nggon' mi gimed pi' e mad ni nggon'; gu m'ar mi gimed taliliy nigege, ma gu bay u kalbus mi gimed yib mu guyed gag.' ³⁷ Ma pi'in yad bmat'aw e bay ra fulweged ngak ni lungurad, 'Somol, wu'in e gguyed gur ni ka mum' ko bilig ma gamad pi' ganam, ara ka mum' ko belel ma gamad pi' ban'en ngom ngam garbod ngay? ³⁸ Ma wu'in e gguyed gur nda gu nanged owchem ma gamad piningem nga tabinaw romad, ara dariy e mad ni nga mon' ma gamad pi' e mad ngom? ³⁹ Ma wu'in e gguyed gur ni kam m'ar ara ga bay u kalbus, ma gamad yib gguyed gur?' ⁴⁰ Ma bayi fulweg fare pilung ni ga'ar, 'Ngari gog ngomed, yu ngiyal' ni um rin'ed e pin'ey ni fan ngak bagayad e pi cha'ney nth'abi sobut' u fithik' e picha' ni pi walageg ney e kam rin'ed ngog!'

⁴¹ "Ma bayi ga'ar ko pi'in yad bay u ba' ni gilay' rok: 'Gimed e picha' ni be'er nike kirebnag Got wa'athmed, mmarod ngam chuwgad rog! Mmarod ko fare nifiy ni dabi math bi'id ni kan ngongliy rogon kan tay ni fan ngak mo'onyan' nge pi engel rok! ⁴² Ya gum' ko bilig ma da mpi'ed ganag, ma gum' ko belel ma da mpi'ed ban'en ngug garbod ngay; ⁴³ i gag be' nda mu nanged owcheg ma da mfeked gag nga tabinaw romed, dariy e mad ni gon' ma da mpi'ed e mad ni nggon'; gu m'ar ma ug moy u kalbus ma da mu ayuweged gag.' ⁴⁴ Ma aram e bay ra fulweged ngak ni

lungurad, ‘Somol, wu’in e gguyed gur ni keb e bilig ngom, ara ka mum’ ko belel, ara gur be’ nda gu nanged owchem, ara dariy e mad ni mon’, ara gab m’ar, ara ga bay u kalbus ma da gu ayuweged gur?’ ⁴⁵ Ma bay fulweg fare pilung ngorad ni ga’ar, ‘Ngari gog ngomed, ni gubin ngiyal’ ni mogned ndab mu ayuweged bagayad e pi cha’ney nth’abi sobut’ e kam siyegned ni ngam ayuweged gag.’ ⁴⁶ Ere picha’ ney e bay ni pi’rad ko gechig ndariy n’umngin nap’an; ma pi’in yad bmat’aw e bay ranod ko yafos ndariy n’umngin nap’an.”

26

Jesus nt’ar liyben

(Mark 14:1–2; Luke 22:1–2; John 11:45–53)

¹ Fa’ani mu’ Jesus i machibnag urngin e pin’ey, me ga’ar ngak pi gachalpen, ² “Gimed manang faram ni ka l’agruw e rran me taw ko madnom ni Paluk’af, ma en ni Fak e Girdi’ e bay ni pi’ ngan richibiy ko kuruth.”

³ Ma aram me mu’ulung e pi tolang ko prist nge pi’in yad ba ilal rok piyu Israel ngalan e naun rok Kaifas, ni ir fare Prist ni Th’abi Ga’, ⁴ miyad puruy’nag rogon ni ngan kol Jesus ni dabi nang be’ ngan li’ ngem’. ⁵ Me lungurad, “Thingar dab da rin’ed ko ngiyal’ ni yibe madnom riy, ya ra yib e girdi’ ngodad ncham.”

Jesus nliyefu Bethany

(Mark 14:3–9; John 12:1–8)

⁶ Ma nap’an ni bay Jesus u lan yu Bethany u tafen Simon ni be’ nib daraw, ⁷ me yib be’ ni bpin nike fek ba melor nni ngongliy ko malang ni

alabaster nib sug ko florida nib tolang puluwon, me pu'og nga daken lolugen Jesus ni ka be abich Jesus. ⁸ Me guy pi gachalpen Jesus e n'en ke rin' fare pin miyad damumu. Miyad fith ni lungurad, "Mangfan ni kan adbey e re florida nem ni urngin? ⁹ Fa'an mang e n'en ma kan pi' e re florida nem ni chuway' nib tolang puluwon mi ni fek e salpiy riy ngan wereg u pa' e pi'in gafgow!" ¹⁰ Me nang Jesus e n'en ni yad be yog me ga'ar ngorad, "Mangfan ni gimed be kirebnag laniyan' e re pin ney? Ya ren'ey nike rin' ngog e ban'en nrib fel'. ¹¹ Ya gubin ngiyal' ma bay e pi'in gafgow romed, machane gag e gathi gubin ngiyal' ni bay ug par romed. ¹² Ya n'en nike rin' e ke pu'og e re florida ney nga dakenag ni aram e ke ngongliy rogon e dowef rog ni ngan k'eyag. ¹³ Ere mu ted fanmediyan ko re bugithin ni ba'aray! Demturug e gin'en ni yira machibnag e re thin rok Got ney riy u gubin yang u roy u fayleng, ma yira weliy murung'agen e tin nike rin' e re pin ney, ni fan e nge puguran e re pin ney ngan'uy."

Judas ni ta'reban' ngak e pi tolang ko prist ni nge yagnag Jesus

(Mark 14:10–11; Luke 22:3–6)

¹⁴ Ma bagayad fa ragag nge l'agruw i gachalpen Jesus — ni fa'anem ni Judas Iskariot fithingan — e yan ngak e pi tolang ko prist ¹⁵ me ga'ar, "Fa'anra gu yagnag Jesus ngomed ma mang e gimed ra pi' ngog?" Ma aram miyad theeg guyey e salpiy ni wasey nib silber ngar pi'ed ngak. ¹⁶ Ma ka aram e ngiyal' ni guy Judas rogon e ngiyal' nra bung rogon ni nge yagnag Jesus.

Jesus ni kay e ggan ko paluk'af ni yad pi gachalpen

(Mark 14:12–21; Luke 22:7–14, 21–23; John 13:21–30)

¹⁷ Fa'ani taw ko chirofen ni som'on ko madnom ni ngan kay e flowa nda ntay e is ngay me yib pi gachalpen Jesus miyad fith ngak ni lungurad, “U uw e ga ba'adag ni nggu ngongliyed rogon e ggan riy ni ngam koy ko blayal' ni ggan ko Paluk'af?” ¹⁸ Me ga'ar ngorad, “Mmarod ngak be' nib mo'on ni bay u lan e binaw nge lungumed ngak, ‘Ke ga'ar fare Tamchib, Ke taw ko awa rog; ma pi gachalpeg nge gag e nggu madnom niged e madnom ni Paluk'af u tabinaw rom.’ ” ¹⁹ Me rin' pi gachalpen e tin keyog Jesus ngorad, mranod ra ngongliyed rogon e ggan ni blayal' ko Paluk'af.

²⁰ Ma nap'an ni aw e lumor me par Jesus nge fa ragag nge l'agruw i gachalpen nga tebel ni ngar abichgad. ²¹ Ma nap'an ni yad be abich me ga'ar Jesus ngorad, “Nggog ngomed, ni bay bigimed ni bayi yag nigeg.” ²² Me ri taganan' fa pi'in gachalpen miyad tabab i fith ni tata'a bagayad ni be lungurad, “Somol, gathi gag e ga be yogneg fa?” ²³ Me fulweg Jesus ni ga'ar, “En ni kug lthegew e flowa romow ngalan e plet nta'reb rogon e bayi yag nigeg. ²⁴ Ya en ni Fak e Girdi' e bay yim' ni bod rogon nike yog e babyor nib thothup murung'agen, machane kari gafgow e re mo'on nem ni ir e bay yagnag e en ni Fak e Girdi'! Ya fa'an manga da ni gargelnag ma kabfel'!” ²⁵ Me fith Judas ni ir e yagnag Jesus ni ga'ar, “Tamchib, gathi gag e ga be yogneg fa?”

Me fulweg Jesus ni ga'ar, “I gur e kamog.”

Abich rok Somol ko blayal'

(Mark 14:22–26; Luke 22:14–20; 1 Korinth 11:23–25)

²⁶ Ma nap'an ni yad be abich, me fek Jesus e flowa, me pining e magaer riy ngak Got, me t'et'ar, me pi' ngak pi gachalpen me ga'ar, "Mfeked ngam ked; ya ireray dowag."

²⁷ Me fek fare kap, me pining e magaer riy ngak Got, nge mu' me pi' ngorad me ga'ar, "Mu unumed ni gimed gubin, ²⁸ ya ireray racha'eg ni ir e bayi micheg e m'ag u thilin Got nge girdi', ni racha'eg ni bayi map' nga but' ni fan ngak bo'or e girdi' ni fan e nge n'ag Got fan e denen. ²⁹ Nggog ngomed, ni gathi bay ku gu unum e re wayin ney bayay nge yan i mada' ko chirofen ni bay gu un ngomed i unum e bin nib be'ech e wayin ko gin nsuwon e Chitamag."

³⁰ Miyad yin' ba tang ni yad be pining e sorok ngak Got riy nge mu' miyad yan ko burey nu *Olive*.

Jesus ni weliy ni bayi mithag Peter ni manang Jesus

(Mark 14:27–31; Luke 22:31–34; John 13:36–38)

³¹ Me ere ga'ar Jesus ngorad, "Neap' ney e gimed gubin ni bay mmilgad ngam paged gag, ya ke ga'ar e babyor nib thothup, 'Bayi li' Got e en nma gafaliy e saf ngem' ma bayi wear e saf.' ³² Machane fa'an bay ni fasegeg ko yam' mu gu m'on romed nga Galile."

³³ Me ga'ar Peter ngak Jesus, "Ra pagem e pi cha'ney ni yad gubin, mi gag e ri dab gu pagem! ³⁴ Me ga'ar Jesus ngak Peter, "Mu tay fanamiyan ko re bugithin ni ba'aray! Ra dawori chochol e

nimen e neap' ney ma dalip yay ni bay mog nda mu nangeg."

³⁵ Me fulweg Peter ni ga'ar, "Mus ni fa'anra nggu un ngom ko yam', ma ri dab gog nda gu nangem!"

Ma urngin pi gachalpen Jesus nrogned ni aram rogon.

Jesus ni meybil u Gethsemane

(Mark 14:32–42; Luke 22:39–46)

³⁶ Me un Jesus ngak pi gachalpen ngranod ngabangi binaw nike lunguy yu Gethsemane, me ga'ar ngorad, "Mpired u roy nga but' mu gu wan aram nggu meybil."

³⁷ Me fek Peter nge fa gali cha' ni fak Zebede ngar uned ngak. Me yib e taganan' ngak Jesus nrib gel me thamiy ni gowa kan chuchuy nga but', ³⁸ me ga'ar ngorad, "Taganan' ni keb ngog e rib ga' ni be chugur ni nge li'eg. Mpired u roy ngu'um uned ngog ko mood."

³⁹ Me yan bochu'uw nga orel, me yan i paraw nga but', me meybil ni ga'ar, "Chitamag, fa'anra yag ma ga fek e re kap ney ngam chuweg rog! Machane gathi tin ni gu ba'adag e ngam rin' ya tin ni gab adag."

⁴⁰ Me sul ngak fa dalip i gachalpen me pir'egrad ni yad be mol; me ga'ar ngak Peter, "Mang e kam rin'ed ni gimed dalip nder yag ni ngam uned ngog ko mood u lan ta'reb e awa? ⁴¹ Um odgad ngu'um meybilgad ngak Got, nge siy mpaged gimed ngake pin'en nma pingeg e girdi' nge denen. Ya lanin'uy e ba'adag, ma dowef e mme'waer."

⁴² Miki yan Jesus ko yay ni gaman e l'agruw ngay nge yan i meybil ni ga'ar, "Chitamag, fa'anra dab mu chuweg e re kap ney rog ya thingar gu unum,

me ere mu rin' e tin nib m'agan'um ngay.”⁴³ Miki sul bayay me pir'eg pi gachalpen ni yad be mol; ya dakir yag ni ngar pired nib puf owcherad.

⁴⁴ Miki pagrad Jesus bayay nge yan rorad nga orel, me yan i meybil ko yay ni man e dalip ngay, ni ka fapi thin e be yog.⁴⁵ Me sul ngak pi gachalpen me ga'ar ngorad, “Mogned, kigimed be mol ni gimed be toffan? Mu sapgad, ke taw fare awa ni ngan pi' e en ni Fak e Girdi' riy nga pa' e girdi' nib tadenen.⁴⁶ Mu sak'iygad ngdarod. Mu sapgad, ba'aray fa'anem ni ir e nge yag nigest!”

Jesus nni kol

(Mark 14:43–50; Luke 22:47–53; John 18:3–12)

⁴⁷ Ka be welthin me taw Judas, ni ir reb fare ragag nge l'agruw i gachalpen, nike cheag ba ulung i girdi' ni pire' ngak ni kar feked e saydon nge gul, nike l'oegrad e pi tolang ko prist nge pi'in pi'ilal rok piyu Israel.⁴⁸ Ma aram e ke pi' e en ni yagnag Jesus e pow ngak fa pi'in kar uned ngak ni ga'ar ngorad, “Re mo'on ni gu ra faray owchen e aram e cha' ni gimed be finey, mi gimed kol!”

⁴⁹ Ma nap'an ni taw Judas me yan ngak Jesus me ga'ar, “Tamchib, nge yib e gapas ngom,” me faray owchen.

⁵⁰ Me fulweg Jesus ni ga'ar, “Fager, mu gur nigem ngam rin' e tin ngam rin'!”*

Miyad yib ngar koled Jesus, ni kar chichi'iyed pa'rad rok.⁵¹ Ma bay bagayad fa pi'nem ni ur moyed Jesus ni girengiy e saydon rok nge toy ngak e sib rok fare Prist ni Th'abi Ga' nge luf yuwan

---

* **26:50** Fager, mu gur nigem ngam rin' e tin ngam rin'!; ara Fager, mangfan ni kamub ngaray?

tel. ⁵² Me ga'ar Jesus ngak, "Mu sulweg e saydon rom nga tafen ya urngin e pi'in yad ra girengiy e saydon e yira li'rad ko saydon ngarm'ad. ⁵³ Da mu nang nrayag ni gu non ngak e Chitamag ni nge ayuwegneg ma ka chiney me l'oeg e engel ngarbad nib pag ragag nge l'agruw ulung? ⁵⁴ Machane fa'anra gu rin' ni aray rogon, mra di'in me m'ug nib riyul' e tin be yog e babyor nib thothup nike yog nthingari m'ug ni aray rogon?"

⁵⁵ Me non Jesus ngak fare ulung i girdi' ni ga'ar ngorad, "Mang ni kambad ni kam feked e saydon nge gul ni ngam koled gag ni gowa gag be' ni kug th'ab e motochiyel? Gubin e rran ni ug par u Tempel nga but' ngu'ug machib, ma da mkoled gag. ⁵⁶ Machane urngin e pin'ey ma ke yodoroy ya nge m'ug nriyul' e tin ke yoloy e profet u lan e babyor nib thothup."

Ma urngin fa pi'in gachalpen nra paged ngar milgad rok.

Jesus nni fek ngalan e ulung

(Mark 14:53–65; Luke 22:54–55, 63–71; John 18:13–14, 19–24)

⁵⁷ Ma fa pi'in nra koled Jesus e ra feked nga tafen Kaifas, ni ir fare Prist ni Th'abi Ga', ko gin ke mu'ulung e pi tamchib ko Motochiyel ngay nge pi'in pi'ilal. ⁵⁸ Me un Peter u daken nge mada' ngalan e yoror ko naun rok fare Prist ni Th'abi Ga'. Me yan ngalan e yoror me yani par nga but' ngak fa pi girdi'en e matnag, ni nge guy ko mang e bay nrin'. ⁵⁹ Ma aram me gay e pi tolang ko prist nge urngin e girdi' u lan fare ulung e mich rorad ni nge togoplw ngak Jesus, ni bochan e nge yag

nli' ngem'; ⁶⁰ machane de yag nra pir'eged', ni yug aram rogon nib yo'or e girdi' ni i yib ngam'on ngi i tunguy e thin ni murung'agen. Me yan i tomur me yib l'agruw i pumo'on ngam'on ⁶¹ me lungurow, "Re mo'on ney e ga'ar, 'Rayag rog ni gu buthug e Tempel rok Got ma dalip e rran nga tomuren ma kug mu' i toy.' "

⁶² Me sak'iy fare Prist ni Th'abi Ga' me ga'ar ngak Jesus, "Dariy ban'en ni ga ra yog ni fulweg ko re bugithin ney ni kanog nib togopluw ngom?" ⁶³ Machane me par Jesus nike th'ab gulungan. Miki non fare Prist ni Th'abi Ga' ngak bayay ni ga'ar, "Chiney e nggog ngom u daken fithingan fare Got ni be par nib fos ni nggu tem nga p'eowchen ngamog e tin riyul': mog ngomad ko gur fare Messiah ni Fak Got gur fa danga'."

⁶⁴ Me fulweg Jesus ngak ni ga'ar, "Bod rogon ni kamog. Machane nggog ngomed ni gimed gubin ni nge lungug: chiney i yan ngam'on e bay mu guyed e en ni Fak e Girdi' nike par nga but' u ba' ni mat'aw rok fa'anem ni Gubin ma Rayag Rok, ni be yib u lang nga but' ni bay u daken e manileng!"

⁶⁵ Ma fa'ani rung'ag fare Prist ni Th'abi Ga' e ren'ey me guchthuy e mad rok me ga'ar, "Ke dari-fannag Got! Dakuriy fan ni ngki yib boch e girdi' ngar pi'ed e mich rorad! Ya ka fin mu rung'aged faram e thin nike yog nib kireb! ⁶⁶ Ere ke uw rogon u wun'med?"

Miyad fulweg ni lungurad, "Ba kireb e rok, ere thingar nli' ngem'."

⁶⁷ Ma aram miyad thuw nga owchen miyad toy; ma pi'in nra bat niged ⁶⁸ e lungurad, "Messiah,

mog ngomad ni bod rogon e profet ko mini' e ke bat nigem!”

Peter ni siyeg ni manang Jesus

(Mark 14:66–72; Luke 22:56–62; John 18:15–18, 25–27)

⁶⁹ Ke par Peter nga but' u lan e yoror, me yib bagyad fapi ppin ni tapigpig rok fare Prist ni Th'abi Ga' ngak me ga'ar, “Ku erregon gur ni um cheag ngak Jesus nu Galile.”

⁷⁰ Machane me yog Peter u p'eowcherad ni yad gubin nde nang owchen Jesus ni ga'ar, “Da gu nang fan e pin'en ni be'er ni gimed be yog,” ⁷¹ me yan nga langan e garog. Me changar yugu reb e bpin ntapigpig me guy me ga'ar ko fapi pumo'on ni yad bay u rom, “Cha'nir e i un ngak Jesus nu Nazareth.”

⁷² Miki siyeg Peter bayay ni ir e i un ngak Jesus nu Nazareth, me fulweg ni ga'ar, “Gu be yog u mit Got nda gu nang owchen e re mo'on nem!”

⁷³ Ma fa'ani n'uw boch nap'an me yib fapi pumo'on ni yad be sasak'iy u rom ngak Peter me lungurad ngak, “Ri gur bagayad fa pi'inem, ya rogon e ton rom ko thin e be m'ug riy ni gur bagayad!”

⁷⁴ Me ga'ar Peter, “I Got e nge gechig nigege ni fa'anra dagur yog e tin riyul'! Ya da gu nang e re mo'on nem!”

Kachingiyal' nem me chochol ba nimen, ⁷⁵ me yib ngan' Peter e n'en ni yog Jesus ngak ni ga'ar, “Ra dawori chochol e nimen ma dalip yay ni bay mog nda mu nangeg.” Me yan nga wuru' e yoror ngi i yor ni kari kireban'.

27

*Jesus nni fek i yan ngak Pilate
(Mark 15:1; Luke 23:1–2; John 18:28–32)*

¹ Ma kab kadbul me puruy'nag e pi tolang ko prist nge pi'in pi'ilal rok piyu Israel e n'en ni ir e nge togopluw ngak Jesus nge yag nli' ngem'.
² Miyad yin' e chen ngak miyad fek ngar pi'ed ngak Pilate, ni ir e am.

*Yam' ni tay Judas
(Acts 1:18–19)*

³ Fa'ani guy Judas, ni ir e yagnag Jesus, ni kan duwgiliy ni ngan li' Jesus ngem' me ri kolngan' me fulweg fa guyey yang i salpiy ni silber ngak e pi tolang ko prist nge pi'in pi'ilal, ⁴ ni be ga'ar, "Kug denen, ya kug yagnag be' nib mo'on ndariy ban'en nike kirebnag ni ngan li' ngem'!"

Miyad fulweg ngak ni lungurad, "Dariy rogon e tin ngomad, ya gur e bay rogon ngom!"

⁵ Me yin' Judas fapi salpiy ni wasey nga but' u lan e Tempel me pagrad; ma aram me yan nge yan i og nga opol.

⁶ Me feng e pi tolang ko prist fapi salpiy me lungurad, "Re salpiy ney e salpiy ni puluwon e racha' ma ba togopluw ko Motochiyel rodad ni ngan tay nga fithik' e salpiy ni yibe kunuy u Tempel." ⁷ Ma nap'an ni ta'reb lungurad riy miyad pi' fare salpiy ngar chuw'iyed bangi binaw ntafen be' nma ma' th'ib ni ngu'un k'eyag girdi'en yugu boch e nam riy. ⁸ Aram fan ni kan tunguy fithingan e gi binaw nem nike lunguy "Binuwan e racha' " ke mada' ko bin daba' e rran.

⁹ Ma aram meb i m'ug nib riyul' e tin ni yog profet Jeremiah ni ga'ar, "Kar feked fa guyey yang i salpiy ni wasey ni silber ni aram urngin e salpiy ni ta'reban' e girdi' nu Israel ngay ni ngan pi' ni puluwon, ¹⁰ miyad pi' ngar chuw'iyed bangi binaw ngay ntafen be' nma ma' th'ib, ni bod rogon ni yog Somol ngog."

Pilate ni i fith Jesus

(Mark 15:2-5; Luke 23:2-5; John 18:33-38)

¹¹ Me sak'iy Jesus u p'eowchen fare am, me fith fare am Jesus ni ga'ar, "Mog, i gur fare pilung rok piyu Israel fa danga?"

Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Errogon ni kamog."

¹² Machane de yog ban'en nib togopluw ko tin keyog e pi tolang ko prist nge pi'in pi'ilal nib togopluw ngak. ¹³ Ma aram me ga'ar Pilate ngak, "Mog, damur rung'ag urngin e pin'en ni yad be yog nib togopluw ngom?"

¹⁴ Machane me par Jesus nde fulweg ta'ab bug fapi thin, ma aram me par fare am ni kari balyangan'.

Jesus nturguy ni ngan li' ngem'

(Mark 15:6-15; Luke 23:13-25; John 18:39 — 19:16)

¹⁵ Gubin yay ni yira madnomnag e re madnom nem ni Paluk'af mma pag e re am nem reb e kalbus nike wenignag e girdi' ni yo'or ni ngan pag. ¹⁶ Ma ngiyal'nem e bay reb e kalbus ni be' ni go' yima nang murung'agen, ni Jesus Barabbas fithingan. ¹⁷ Ere fa'ani mu'ulung fapi girdi' ni yo'or, me fithrad Pilate ni ga'ar, "Mini' ko gali cha'ney e gimed ba'adag ni nggu pag, i Jesus Barabbas fe

Jesus ni kan pining Kristus ngak?”¹⁸ Ya kari nang ni kar pi'ed Jesus ngak ni bochan e ke awan'rad ngak.

¹⁹ Ma nap'an nike par Pilate nga tagil' u lan fare senggil ni tafen e puffhin, me pi' e bpin rok e thin nge yib ngak ni ga'ar, “Mpag e re mo'on nir ndawori bucheg ban'en, ndariy ban'en ni ngam rin' ngak, ya fowngan e ri gu gafgow u malik'ay ni bochan.”

²⁰ Me towasor e pi tolang ko prist nge pi'in pi'ilal ngak fapi girdi' ni aram urngirad ni ngar weniggad ngak Pilate nge mang Barabbas e pag me mang Jesus e nli' ngem'.²¹ Me fithrad fare am ni ga'ar, “Mini' ko gali cha'ney e gimed ba'adag ni nggu pag?”

Miyad fulweg ni lungurad, “I Barabbas!”

²² Me fithrad Pilate ni ga'ar, “Ere mang e nggu rin' ngak Jesus ni kan pining Kristus ngak?”

Miyad fulweg ni yad gubin ni lungurad, “Mu richibiy ko kuruth!”

²³ Machane me fith Pilate ni ga'ar, “Be mang oloboch e ke ngongliy nrib kireb?”

Ma aram miyad tabab i tolulnag nike musmus ga'ngin lamrad ni be lungurad, “Mu richibiy ko kuruth!”

²⁴ Ma fa'ani guy Pilate ndakuriy fan ni ngki fithrad ya richey min cham, me fek e ran nge lukuy pa' ngay u p'eowchen fapi girdi' ni aram urngirad me ga'ar, “Yam' ni nge tay e re mo'on ney e dariy bochu'uw murung'agen ngog! Ya gimed e kam dugliyed!”

²⁵ Me fulweg fapi girdi' ni aram urngirad ni lungurad, “Gechig ni bay yib ni bochan e yam' ni

nge tay e bay yib nga dakenmad nge nga daken pifakmad!”

²⁶ Me pag Pilate Barabbas; me pi’ Jesus ngan toy nge mu’ me pi’ ni ngan richibiy ko kuruth.

Salthaw ni ur moninggad ngak Jesus
(*Mark 15:16–20; John 19:2–3*)

²⁷ Me fek e salthaw rok Pilate Jesus ngalan e naun ko am, me mu’ulung fa raba’ i salthaw ngak.

²⁸ Miyad luf e mad rok miyad yin’ reb e mad nga daken nib n’uw nib row ra’en. ²⁹ Ma aram miyad fek yu pa’ i ban’en ni bay rachangalen ngar te’eliyaw niked ngay, miyad tay ba ley i rouy ngalan e ba’ ni mat’aw i pa’; miyad ragbug u p’eowchen ngu’ur moninggad ngak, me lungurad, “Nge n’uw nap’an ni par e pilung rok piyu Israel!”

³⁰ Miyad thuw nga daken, miyad fek fare ley i rouy ngar toyed nga lolugen. ³¹ Ma nap’an nra mu’gad i moningnag, miyad luf fare mad nib n’uw u daken miyad yin’ e mad rok nga daken, miyad fek i yan ni ngranod rrichibiyed ko kuruth.

Jesus nrichibiy ko kuruth
(*Mark 15:21–32; Luke 23:26–43; John 19:17–27*)

³² Ma nap’an ni yad be yan nga wuru’ e binaw miyad mada’nag be’ nib mo’on ni be’ u Cyrene ni Simon fithingan, miyad gelnag e thin ngak nge fek e kuruth rok Jesus. ³³ Marbad ngabangi n’en nike lunguy yu Golgotha, ni fan e re bugithin nem e fa gin’en ni “Tagil’ e Lo’.” ³⁴ Miyad pi’ e wayin ngak u rom, ni kan athkuy e flay ngay nib mooy. Machane fa’ani ri’ ma de unum.

³⁵ Miyad richibiy ko fare kuruth miyad f’oth e mad rok rorad, ni yad be girngiy e pow ni

nge duwgiliy e bin nge fanay bagayad. ³⁶ Ma fa'anra mu'gad miyad par u rom nga but' ngu'ur matanagiyed. ³⁷ Miyad tay bangi ban'en ni kan yoloy nga daken e kuruth rok u daken lolugen ngalang ni bay e thin riy ni kanog ni ir e ba togo-pluw ngak ni ga'ar, "Ireray Jesus, ni fare pilung rok piyu Israel." ³⁸ Miyad richibiy l'agruw i moro'ro' ntacham nga l'agruw i kuruth, ni bagayow nga ba' ni mat'aw rok Jesus ma bagayow nga ba' ni gilay' rok.

³⁹ Ma pi'in yad be yib ngu'u ranod ko gin'em e ur chichingeged lolugrad mu urogned e thin nib kireb ngak Jesus ni be lungurad, ⁴⁰ "I gur faram e mfinney ni ngam buthug e Tempel ngam toy u lan dalip e rran nge m'ay! Fa'anra Fak Got gur, me ere mu guy rogon nge siy ku mum'! Ma ga luw nga but' ko re kuruth nir!"

⁴¹ Ma ku aram rogon e moning ni tay e pi tolang ko prist nge pi tamchib ko Motochiyel nge pi'in pi'ilal ngak ni be lungurad, ⁴² "Ke ayuweg e pogofan rok boch e girdi', ma dabiyaq ni nge ayuweg e birok' e pogofan! Gathi ir fare pilung nu Israel? Fa'anra luw ko re kuruth nem nga but' e chiney, mra michan'dad ngak! ⁴³ Ya ba pagan' ngak Got ma be yog ni ir Fak Got. Ere mu son gad ngad guyed ko ra yib Got i ayuweg e chiney fa!"

⁴⁴ Me mus ngak fa gali moro'ro' ntacham ni fa'an nni unegrow ngak ngan kuruth nagraad ni ku aram rogon e thin nib kireb nrognaw ngak.

Jesus ni aw e fan rok
(Mark 15:33–41; Luke 23:44–49; John 19:28–30)

⁴⁵ Ma nap'an ni misiw' me neap' u daken fare nam ni polo', me par ni aram rogon ndalip e awa. ⁴⁶ Ma gonap'an e ke dalip e kolok me non Jesus nri ba ga' laman ni be ga'ar, " *Eli, Eli, lema sabachthani?*" ni fan e pi thin ney e be ga'ar, "Got rog, Got rog, mangfan ni kam n'igeg?" ⁴⁷ Ma boch fapi girdi' ni yad be sak'iy u rom e rrung'aged laman me lungurad, "Be pining Elijah!" ⁴⁸ Ka chingiyal' nem me mil bagayad nge yan i fek bangi worrum nge lthag nga fithik' e wayin nib sobut' puluwon me tay nga taban ba ley i rouy, me pi ngak ni be guy rogon ni nge unum.

⁴⁹ Machane me ga'ar fapi cha' ni yad, "Mu son gad ngad guyed ko ra yib Elijah ni nge ayuweg fa!"

⁵⁰ Miki non Jesus bayay ni ba ga' laman, me aw e fan rok.

⁵¹ Ma aram e fa gi mad ni kan tining ngalang u Tempel e mogchoth u lang nga but', nge par nike l'agruw yang. Me rur e but', me pil e war, ⁵² me mab malangen e yam', ma bo'or e girdi' rok Got ni karm'ad nra fosgad ko yam'. ⁵³ Miyad chuw u lan e low rorad; ma nga tomuren nike fos Jesus ko yam' miyad yan ngalan fare Binaw nib Thothup, ni aram e gin ni guyrad e girdi' riy ni pire'.

⁵⁴ Ma en nib tolang ko salthaw nge salthaw ni yad bay rok ni yad be matanagiy Jesus e ra guyed e re durru' nem nge urngin ban'en ni cheag ngay nge m'ug, miyad rus me lungurad, "Riyul' ni ir Fak Got!"

⁵⁵ Ma immoy bogi ppin ni pire', ni yad be changar u orel ngaram nra uned ngak Jesus u Galile ngu'ur ayuweged. ⁵⁶ Mu fithik'rad e immoy Maria Magdalene riy, nge Maria ni chitiningin

James nge Josef, nge chitiningin fa gali pagel ni fak Zebede.

Jesus nchibgily

(Mark 15:42–47; Luke 23:50–56; John 19:38–42)

⁵⁷ Fa’ani neap’ me taw be’ nib mo’on u Arimathea nib pire’ ban’en rok, ni Josef fithingan, ni ku ir reb pi gachalpen Jesus. ⁵⁸ Me yan i ning downgin Jesus ngak Pilate. Me yog Pilate ni ngan pi’ downgin Jesus ngak Josef. ⁵⁹ Ma aram me fek Josef Jesus, nge bichibichiy bangi mad nib wechwech ngak ni kab be’ech, ⁶⁰ me yan i tay ngalan e birook’ e low ndawori n’uw nap’an ni ker nga fithik’ e war u taban e rech. Me lulubiy baraba’ i malang ni ba ga’ nge ning nga langan fare low me yan. ⁶¹ Ma ke par Maria Magdalene nge yugu reb e Maria u rom nga but’ ni yow be sap ko fare low ko yam’.

Matanagen e malang ko yam’

⁶² Me reb e rran riy ni aram e rofen ni yib nga tomuren e lal fen e maruwel, me yan e pi tolang ko prist nge pi Farise ngak Pilate ⁶³ me lungurad, “Keb ngan’mad nnap’an ni kabfos fare talifith l’ugun me ga’ar, ‘Ra gaman dalip e rran mi ni fasegeg ko yam’.’ ⁶⁴ Ere mog nga ni yan ni matnagiy e low rok nge yan i mada’ ko chirofen ni nge man e dalip e rran ngay, nge dabiyag ni yan pi gachalpen ra iringed ma rogned ko girdi’ ni kan faseg ko yam’. Ya bug ney e thin nde riyul’ e kab gel e kireb riy ko fa bug nem ni yog ko som’on.”

⁶⁵ Me ga’ar Pilate ngorad, “Mfeked girdi’en e matnag; ngam marod mmatnagiyed e re low nem ni bfel’ rogon.”

⁶⁶ Mranod ra ted e hang ko fare gaf i malang ni kan ning ko fare low, ni aram e dariy be' ni nge bing, miyad tay girdi'en e matnag ni nge matnagiy.

28

Jesus ni fos ko yam'

(Mark 16:1–10; Luke 24:1–12; John 20:1–10)

¹ Ma tomuren e Sabbath, nnap'an ni be puf e woch ni kakadbul ko rofen ni madnom, me yan Maria Magdalene nge yugu reb e Maria ni ngar guyew fare low ko yam'. ² Mi yigi yib ba durru' ni ba ga'; me yib ba engel rok Somol u tharmiy nga but' nge lulubiy fare gaf i malang nge chuw u langan fare low, me par nga daken. ³ Ma be galgal ni bod ram'en e uluch ma mad rok e rib wechwech ni bod e ayis nma mul u lang nga but'. ⁴ Me yib e tamdag nib gel ngak fapi cha' ni yad be matnag ngu'ur t'on gad mranod ra pired ni bod rogon e girdi' ni kem'.

⁵ Me ga'ar fare engel ngak fa gali ppin, "Dab mu tamdaggow, gu manang ni kam bow ni ngam guyew Jesus, ni fa'anem nrichibiy ko kuruth. ⁶ Ma daki moy u roy; ya ke fos ko yam', ni bod rogon ni yog. Mirew ngaray ngam guyew e gin ntay ngay. ⁷ Ere mu gurgow e chiney ngam marow nga mognew ngak pi gachalpen ni nge lungumew, 'Kan faseg ko yam', ni chiney e ke m'on romed nga Galile; nu rom e bay mu guyed riy!' Dab mpagew talin e n'en ni kugog ngomew."

⁸ Ma aram miyow gurgur ngar chuwgow ko fare low ni kar tamdaggow, machane kar felfelan'gow, miyow mil ngranow rognaw ngak pi gachalpen.

⁹ Miyow gin ma keb Jesus ngorow me ga'ar, "Nge yib e gapas ngomew." Miyow yib ra parawgow nga but' u p'eowchen miyow kol e rifrif u ay ngar siro'gow ngak. ¹⁰ Me ga'ar Jesus ngorow, "Dab mu tamdaggow, marow nga mognew ngak pi walageg ngranod nga Galile, ya bay ra guyed gag u rom."

Thin ni yog girdi'en e matnag

¹¹ Ma nap'an ni yan fa gali ppin, me sul boch fapi salthaw ni ur matnagiye fare low ngalan e binaw ngar weliyed e tin ni kar guyed ngak e pi tolang ko prist. ¹² Me mu'ulung e pi'in tolang ko prist nge pi'in pi'ilal ngar puruy'gad; miyad fek e salpiy ni pire' ngar pi'ed ngak fapi salthaw ¹³ me lungurad ngorad, "Nga mogned ni yib pi gachalpen ra iringed downgin nneap' ni kam molod. ¹⁴ Ma fa'anra chey ni nang am e re bugithin ney, ma bay gguyed rogon nggu yal'uwegned u wan' nge dabi l'ag e thin ngomed."

¹⁵ Me fek fapi matnag fare salpiy miyad rin' e tin kanog ngorad. Ere ke yan i mada' ko bin daba' e rran ma ireram e re morung'ag ni be werereg e girdi' nu Israel i yan.

Jesus ni m'ug ngak pi gachalpen

(Mark 16:14–18; Luke 24:36–49; John 20:19–23; Acts 1:6–8)

¹⁶ Me yan fa ragag nge ta'reb i gachalpen Jesus ko fare burey ni bay u lan yu Galile ni ir e keyog Jesus ngorad ni ngranod ngay. ¹⁷ Ma fa'anra guyed Jesus miyad paraw nga but' u p'eowchen, ni yugu aram rogon ni bay boch i yad ni i maruwar Jesus u wun'rad. ¹⁸ Me chuchugur Jesus ngorad me ga'ar ngorad, "Kan pag fan urngin ban'en ngog u

tharmiy ngu but'. ¹⁹ Ere mmarod ngak girdi'en e pi nam u gubin yang ngam pingeged yad ngar manged pi gachalpeg, mi gimed tawfe nagrads nga fithingan e Chitamangiy nge Fak nge fare Kan Nthothup, ²⁰ mi gimed fil ngorad rogon ni ngu'ur folgad u gubin e tin kugog ngomed ni ngu'um rin'ed. Ma dab mpaged talin ni gubin ngiyal' ma gu bay romed, nge yan i mada' nga tomuren e fayleng."

Bible Ni Thothup
The Holy Bible in the Yapese language of the
Federated States of Micronesia

Copyright © 2007 Bible Society of Micronesia

Language: Yapese

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

    You include the above copyright and source information.

    You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-12-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 30 Nov 2021

37b6628b-b71d-5df3-af33-fc1d4dd69788